

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OSMANLI ÖNCESİ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE KULLANILAN
İSTİRİDYE MOTİFİ**

BİRCAN TURAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK TARİHİ ANABİLİM DALI
MİMARLIK TARİHİ VE KURAMI PROGRAMI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. GÜL AKDENİZ**

İSTANBUL, 2013

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**OSMANLI ÖNCESİ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE KULLANILAN
İSTİRİDYE MOTİFİ**

Bircan TURAN tarafından hazırlanan tez çalışması 07.10.2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gül AKDENİZ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Gül AKDENİZ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nuran KARA PİLEHVARİAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Baha TANMAN
İstanbul Üniversitesi

ÖNSÖZ

Osmanlı Öncesi Anadolu’da Müslüman Türk Beylikleri dönemlerine ait yapılarda bulunan istiridye motifinin incelendiği bu tez çalışması sürecinde, bana değerli bilgi ve görüşleriyle konunun ortaya konarak sınırlandırılmasını sağlayan ve çalışmam boyunca bilgi ve tecrübesini paylaşarak bana destek olan danışman hocam Prof. Dr. Gül AKDENİZ’e içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tez çalışmamın da hiçbir aşamasında beni yalnız bırakmayan, maddi manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım Leyla Yıldız’a, her ihtiyacım olduğunda yanımda olan Ersin Yıldız’a ve öğrenim yaşamım boyunca sağladıkları olanaklarla bana çalışma ortamı sunan, büyük desteklerini gördüğüm aileme bu tez aracılığıyla teşekkür ederim.

Ekim, 2013

Bircan TURAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ÖZET	x
ABSTRACT	xii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	2
1.2 Tezin Amacı	4
1.3 Orjinal Katkı	5
BÖLÜM 2	
İSTİRİDYE MOTİFİNİN TANIMI VE TARİHÇESİ	6
2.1 İstiridye Nedir?	6
2.2 Tanımı ve Anlamı	7
2.3 Tarihçesi	10
2.3.1 Yunan- Roma- Bizans Mimarisi Dönemleri	11
2.3.2 İslam Mimarisi Dönemi	22
BÖLÜM 3	
KATALOG	32
3.1 İlk Dönem Anadolu Beylikleri	34
3.1.1 Saltuklular Dönemi	34
3.1.2 Mengücekliler Dönemi	37
3.1.3 Artuklular Dönemi	39
3.2 Anadolu Selçuklu Dönemi	46
3.3 İlhanlı - Karakoyunlu Dönemleri	66
3.4 İkinci Dönem Anadolu Beylikleri	72
3.4.1 Menteşeoğulları Dönemi	72

3.4.2	Saruhanogullari D6nemi.....	74
3.4.3	Aydinogullari D6nemi.....	75
3.4.4	Eretnalilar D6nemi	76
3.4.5	Ramazanoğullari D6nemi	78
3.5	D6nemi Belli Olmayan Yapilar	79
BÖLÜM 4		
DEĞERLENDİRME		87
BÖLÜM 5		
SONUÇ VE ÖNERİLER		89
KAYNAKLAR.....		97
ÖZGEÇMİŞ.....		106

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1 Çift kabuklu istiridye.....	6
Şekil 2. 2 İstiridye, dış yüzeyi	7
Şekil 2. 3 İstiridye, iç yüzeyi	7
Şekil 2. 4 İstiridye motifi, aşağı doğru	7
Şekil 2. 5 İstiridye motifi, yukarı doğru	7
Şekil 2. 6 Afrodit'in doğuşu, Boticelli	9
Şekil 2. 7 Trabzon, Ayasofya, Adem'in yaradılışı	9
Şekil 2. 8 Pech-Merle, vulva çizimi.....	10
Şekil 2. 9 Timgad, Büyük Hamam, istiridye tutan Nymphe heykeli.....	12
Şekil 2.10 Roma Hamamı, istiridye tutan Nymphe veya Afrodit heykeli	13
Şekil 2.11 Perge Antik kenti, Afrodit heykeli	13
Şekil 2.12 Pamukkale Antik Tiyatrosu, istiridye motifli nişler	14
Şekil 2.13 Side Antik kentindeki Agora, istiridye motifli niş	14
Şekil 2.14 Sagalassos Antik kentinde, Antoninler çeşmesi	15
Şekil 2.15 Aphrodisias Antik kenti, Afrodit'in doğumu sahnesi.....	16
Şekil 2.16 Beşikli Mağarası, istiridye motifli kabartma	16
Şekil 2.17 Zeugma, taban mozaigi, Afrodit'in doğuşu	17
Şekil 2.18 Yumurta dizili istiridye motifi.....	18
Şekil 2.19 Kuş figürlü istiridye motifi	18
Şekil 2.20 Altı kıvrımlı istiridye motifi	18
Şekil 2.21 Yunan haçlı istiridye motifi	18
Şekil 2.22 Yükseltilmiş istiridye motifi.....	18
Şekil 2.23 IV. ve V. yüzyıllara ait üçgen alınlık parçası	19
Şekil 2.24 V. ve VI. yüzyıllara tarihlenen arkoter parçası	19
Şekil 2.25 Selanik Ambonu	20
Şekil 2.26 Korkuluk Levhası	20
Şekil 2.27 Ravenna, İmparatoriçe Teodora ve Justiniaus ile hizmetlileri sahnesi	21
Şekil 2.28 Ravenna, Sant'Apollinare Nuovo Bazilikası mozaik süsleme.....	21
Şekil 2.29 El-Haseki Cami mihrabı.....	22
Şekil 2.30 Kayravan Cami, mihrap önü kubbesine geçiş	23
Şekil 2.31 Kayravan Cami mihrabı	23
Şekil 2.32 Kurtuba Cami, mihrabın kubbeli tavanı.....	24
Şekil 2.33 El Ezher Cami, istiridye süsleme.....	25

Şekil 2.34	Seyyide Rukiye Türbesi'nin esas mihrabı	25
Şekil 2.35	El-Akmer Cami giriş cephesi.....	26
Şekil 2.36	Musul Ulu Cami mihrabı	27
Şekil 2.37	Medreset el-Maruf mihrabı	27
Şekil 2.38	Gümüştekin Medresesi mihrabı.....	27
Şekil 2.39	Abbasi Halifeleri Türbesi kuzeybatı cephesi	28
Şekil 2.40	Şeceretü'd-dür Türbesi güneybatı cephesi.....	29
Şekil 2.41	İmam Şafi'î Türbesi, üst katı.....	29
Şekil 2.42	El-Sadatü'l-Sa'alebe Medresesi mihrabı.....	30
Şekil 2.43	Hunud Zaviyesi minaresi.....	30
Şekil 3. 1	İlk Dönem Anadolu Beylikleri haritası	32
Şekil 3. 2	İkinci Dönem Anadolu Beylikleri (14. yüzyıl) haritası	33
Şekil 5. 1	Bölgelere göre istiridye motiflerinin bulunduğu yapıların dağılımı	96

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 3. 1 Emir Saltuk Kümbeti (Katalog No: 01).....	34
Çizelge 3. 2 Emir Saltuk Kümbeti (Katalog No: 02).....	35
Çizelge 3. 3 Kale Mescidi (Katalog No: 03).....	36
Çizelge 3. 4 Divriği Şifahanesi (Katalog No: 04).....	37
Çizelge 3. 5 Ahmed Şah Türbesi (Katalog No: 05).....	38
Çizelge 3. 6 Necmeddin Külliyesi (Katalog No: 06).....	39
Çizelge 3. 7 Harput Ulu Cami (Katalog No: 07).....	40
Çizelge 3. 8 Mardin Ulu Cami (Katalog No: 08).....	41
Çizelge 3. 9 Mardin Ulu Cami (Katalog No: 09).....	42
Çizelge 3. 10 Kızıltepe Ulu Cami (Katalog No: 10).....	43
Çizelge 3. 11 Mesudiye Medresesi (Katalog No: 11).....	44
Çizelge 3. 12 Zinciriye Medresesi Cephe Çeşmesi (Katalog No: 12).....	45
Çizelge 3. 13 Gevher Nesibe Darüşşifası (Katalog No: 13).....	46
Çizelge 3. 14 Kızılören Han Mescidi (Katalog No: 14).....	47
Çizelge 3. 15 İzzeddin Keykavus Şifahanesi (Katalog No: 15).....	48
Çizelge 3. 16 Alara Han Çeşmesi (Katalog No: 16).....	49
Çizelge 3. 17 Burmalı Minare Cami (Katalog No: 17).....	50
Çizelge 3. 18 Burmalı Minare Cami Türbesi (Katalog No: 18).....	51
Çizelge 3. 19 Huand Hatun Cami (Katalog No: 19).....	52
Çizelge 3. 20 İncir Han (Katalog No: 20).....	53
Çizelge 3. 21 Alaaddin Cami (Katalog No: 21).....	54
Çizelge 3. 22 Malatya Ulu Cami (Katalog No: 22).....	55
Çizelge 3. 23 Sahip Ata Kervansarayı (Katalog No: 23).....	56
Çizelge 3. 24 Akhan Kervansarayı (Katalog No: 24).....	57
Çizelge 3. 25 Bünyan Ulu Cami (Katalog No: 25).....	58
Çizelge 3. 26 Hamamkarahisar Ulu Cami (Katalog No: 26).....	59
Çizelge 3. 27 Kesikköprü Han Mescidi (Katalog No: 27).....	60
Çizelge 3. 28 Çay Han (Katalog No: 28).....	61
Çizelge 3. 29 Şeyh Bedreddin Türbesi (Katalog No: 29).....	62
Çizelge 3. 30 Sarıhan Kervansarayı (Katalog No: 30).....	63
Çizelge 3. 31 Avgunlu Medrese Türbesi (Katalog No: 31).....	64
Çizelge 3. 32 Himmet Baba Türbesi (Katalog No: 32).....	65
Çizelge 3. 33 Güroymak Kümbeti (Katalog No: 33).....	66

Çizelge 3. 34	Hüdavend Hatun Türbesi (Katalog No: 34).....	67
Çizelge 3. 35	Halime Hatun Kümbeti (Katalog No: 35)	68
Çizelge 3. 36	Erzen Hatun Kümbeti (Katalog No: 36)	69
Çizelge 3. 37	Kadem Paşa Hatun Kümbeti (Katalog No: 37)	70
Çizelge 3. 38	Patnos (Zortul) Kümbeti (Katalog No: 38)	71
Çizelge 3. 39	Firuz Bey Cami (Katalog No: 39).....	72
Çizelge 3. 40	Balat İlyas Bey Cami (Katalog No: 40)	73
Çizelge 3. 41	Çukur Hamam (Katalog No: 41)	74
Çizelge 3. 42	Emir Saltuk Kümbeti (Katalog No: 42).....	75
Çizelge 3. 43	Aşık Paşa Türbesi (Katalog No: 43).....	76
Çizelge 3. 44	Sırçalı Kümbeti (Katalog No: 44)	77
Çizelge 3. 45	Arasta (Katalog No: 45)	78
Çizelge 3. 46	Ulaş Baba Kümbeti (Katalog No: 46)	79
Çizelge 3. 47	Mehdi Abbas Kümbeti, Saltuklu? (Katalog No: 47).....	80
Çizelge 3. 48	Boğazkesen Türbesi, Selçuklu? (Katalog No: 48)	81
Çizelge 3. 49	Boğazkesen Türbesi, Selçuklu? (Katalog No: 49)	82
Çizelge 3. 50	Kare Planlı Kümbet, Saltuklu? (Katalog No: 50).....	83
Çizelge 3. 51	Alimoğlu Kümbeti, Selçuklu? (Katalog No: 51)	84
Çizelge 3. 52	Evreni Kümbeti (Katalog No: 52).....	85
Çizelge 3. 53	Anonim Kümbet (Katalog No: 53)	86
Çizelge 5. 1	Çeşitli yapılarda istiridye motifinin kullanıldığı yerler	92
Çizelge 5. 2	İstiridye motifinin yapı içindeki konumu	93
Çizelge 5. 3	Yapılarda görülen istiridye motifinin üslup özellikleri	94
Çizelge 5. 4	Yapılardaki istiridye motiflerinde kullanılan malzeme	95

OSMANLI ÖNCESİ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE KULLANILAN İSTİRİDYE MOTİFİ

Bircan TURAN

Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gül AKDENİZ

Eski çağlardan itibaren farklı inanç ve kültürlerde süsleme unsuru olarak kullanılan ıstiridy  motifinin “yeniden doğuşu, ikinci bir hayatı” simgelediği bilinmektedir. İstiridy  motifinin, dilimli görünüşü ile yapıların iç ve dış cephelerinde farklı konum, şekil ve boyutlarda değ erlendirildiği görülmektedir. Tek başlarına dekoratif görüntüleri ile göze hitap ederek kullanıldıkları gibi diğer taraftan da başta gülbezek olmak üzere diğer bezeme elemanlarıyla birlikte değ erlendirilmişt r. Bazen de çevresindeki motiflerle bağlantı kurması sağlanmıştır. İstiridy  motifi süsleme özelliğinin yanısıra bir yüzeyden daha üstteki bir başka y zeeye geçişte kullanılarak taşıyıcı eleman işlevini de üstlenmektedir. Bu gibi çok yönlü özelliklerinden dolayı genellikle yapıların iç ve dış süslemelerinde tercih edilmişt r.

İstiridy  motifi, Anadolu’ya Türkler gelmeden önce bazı uygarlıkların mimari eserlerinde süsleme olarak kullanılmıştır. Ancak Türklerin 1071 yılında Bizans’a karşı kazandıkları Malazgirt Meydan Savaşıdan sonra kendilerine yurt edindikleri Anadolu’daki mimari eserlerinde yoğunluk kazandırarak uygulamışlar ve yapılarının hemen hemen bütün kademelerinde yer vermişlerdir. Cami, medrese, hamam, türbe, kervansaray,  eşme gibi yapı türlerinin çoğunda ve yapıların en dikkat çeken bölümlerinde mihraplarda, pencerelerde, taçkapılarda, mihrabiyelerde, kubbeye geçiş bölgelerinde köşe tonozu, köşe tonozcukları gibi birçok alanda uygulamışlardır.

Bu alışmada Osmanlı ncesi Anadolu’da kurulan ilk dönem Anadolu Müslüman-Türk Beylikleri döneminden başlanarak ikinci dönem Anadolu Müslüman-Türk Beyliklerini de kapsayan süreç içerisinde yer alan dönemlerdeki mimari eserlerde kullanılan istiridye motifinin, hangi yapılarda, nasıl ve nerelerde kullandıkları tespit edilmekte ve istiridye motifinin dönemler arasındaki benzerlik ve farklıları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiridye motifi, Anadolu Beylikleri, Anadolu Selçuklu, Karakoyunlu, İlhanlı

**OYSTER MOTIF USED IN ARCHITECTURE IN THE PRE-OTTOMAN
TURKISH-ANATOLIAN PERIOD**

Bircan TURAN

Department of History of Architecture

Master's Thesis

Advisor: Prof. Dr. Gül AKDENİZ

It is known that oyster motif used as a decoration element in various cultures and religions since antiquity symbolizes “rebirth and second life”. Oyster motif was used in interior and exterior sides of buildings with various positions, forms, and size in accordance with its sliced appearance. It was used not only alone with its slightly decorative appearance but also with other decoration elements like rosettes. In some cases it was linked with the motives around. Along with its decorative characteristic, it functions as a structural element as well used for transition from one surface to an upper one. Because of its multipurpose characteristic, it was preferred in interior and exterior decoration of buildings.

Oyster motif had been used as a decoration element in architecture by some civilizations before the Turkish presence in Anatolia. However after the victory against Byzantium forces in Malazgirt in 1071 and their settlement in Anatolia, they used this motif more intensively and applied it at all levels of the structures. They applied it in most of the structures like mosques, madrasas, baths, tombs, caravanserais, fountains and in the most noticeable parts of them like altars, windows, portals, niches and in the parts of transition to the dome.

In this study, I identify how, where, and in which structures oyster motif was used in architecture in the first and second period Pre-Ottoman Anatolian Muslim-Turkish principalities and deal with the similarities and differences between the periods.

Keywords: Oyster motif, Anatolian Principalities, Anatolian Seljuks, Karakoyunlu, Ilhanli

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Eski çağlardan itibaren birçok uygarlığın sanatlarında görülen istiridye motifinin genel olarak “yeniden doğuşu, ikinci bir hayatı” simgelediği bilinmektedir. Dilimli görünümü ve taşıdığı sembolik anlamının da etkisiyle istiridye motifi, başlangıcından günümüze kadar taş, çini, ahşap, kumaş, obje, kitap ve resim sanatları gibi birçok alanda kullanılmıştır.

İstiridye motifinin aynı şekilde mimaride de birçok yerde kullanım alanı bulunduğu görülmektedir. İstiridye motifi, yapıların iç ve dış cephe dekorasyonlarının çok süslü kısımlarında farklı konum, şekil ve boyutlarda ele alınmış, gerek taşıyıcı geçiş unsurlarında, gerekse cephelerde süsleme amacı taşıyan nişlerde, göze hitap eden dekoratif görüntüsü ile tek başına ya da başta gülbezek olmak üzere diğer bezeme elemanlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Anadolu’da kurulan İlk Dönem Anadolu Beylikleri, Anadolu Selçuklu Dönemi, İlhanlı Dönemi, Karakoyunlu Dönemi, İkinci Dönem Anadolu Beylikleri Dönemlerine ait yapılarla sınırlandırılmış, farklı dönem ve kültürlerin mimari eserlerinde karşılaşılan istiridye motifi bu çerçevede dahilinde ele alınarak, bu dönem yapılarındaki kullanımları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında istiridye motifi ile ilgili alan çalışması yapılmamış olup, yayınlanmış kaynaklar (kitaplar, tezler, makaleler, v.b) taranmış ve istiridye motifinin içinde yer aldığı yapılar tespit edilmiştir. Ayrıca internet kaynaklarından da yararlanılmıştır. Dolayısıyla çalışma konumuz dahilinde yer alan Mardin Harzem Taceddin Mesud Medresesi (1211) cami bölümüne ait mihrap kavsarası, Kayseri Emir Sultan Kümbeti (XIV. yüzyıl ortaları), Kayseri Ali Cafer Kümbeti’nin (XIV. yüzyılın ikinci

yarısı) kubbeye geçiş bölümleri, kaynaklarda istiridye kabuğu şeklinde yapıldığı belirtilmiş [1], [2] olmasına rağmen, resimlerine ve çizimlerine ulaşılamadığından katalog çalışmasına eklenmemiştir. Amasya Burmalı Minare Cami, Amasya Burmalı Minare Cami Türbesi, Kırşehir Alaaddin Cami, Van Erciş Zortul (Patnos) Kümbeti ve Van Erciş Kadem Paşa Hatun Kümbeti istiridye motiflerinin ise yerinde fotoğraf çekimleri yapılarak çalışmaya dhil edilmiştir.

Çalışma üç aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle, istiridye motifi tanımlanmış ve her dönemdeki sembolik anlamı üzerinde durulmuş, daha sonra istiridye motifinin ilk uygarlıklardan Mezopotamya, Mısır ve Girit'ten itibaren Yunan, Roma, Bizans dönemleri ile İslam mimarisi dönemini de içeren tarihçesi ele alınmıştır.

Çalışmanın esas bölümü katalog bölümüdür. Katalog bölümü dönem sırasına göre düzenlenmiştir. Katalogda yapının hangi döneme ait olduğu ve istiridye motifinin konumu belirtilmiş ayrıca yapı hakkında kısa bir açıklama yapılmıştır. Birden fazla aynı biçimde istiridye motifinin bulunduğu yapılarda motiflerin yapı içindeki yerleri gösterilmiş, birbirinin aynı olan motiflerden sadece bir tanesinin fotoğrafı verilmiştir. Daha sonra yapıdaki istiridye motifinin konumu, malzemesi, evre özellikleri verilmiş ve motif tanımlanmıştır. Ayrıca katalog çalışmasındaki bazı yapıların kitabesi bulunmadığından, plan ve mimari özellikleri dikkate alınarak kaynaklarda yapılmış olan tarihlendirmeleri kabul edilmiş ve bu doğrultuda çalışmaya dahil edilmiştir.

Ayrıca istiridye motifinin bulunduğu yapı türleri, yapı içindeki konumu, motifin yapıldığı malzeme ve slp özelliklerini gösteren tablolar hazırlanmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç bölümünde ise, elde edilen bulgular ışığında istiridye motifinin üslup özellikleri, benzerlikleri ve farkları ele alınarak Mimarlık tarihi ve Türk sanatı açısından değerlendirilmiştir.

1.1 Literatür zeti

Bu alanda yapılmış çalışmaların en önemlilerinden biri **Alev akmakoğlu Kuru'nun “İkonografik Açıdan Ortaçağ Türk Mimarisinde Yer Alan İstiridye Motifi”, (2008)** adlı makalesidir. Bu çalışmada istiridye motifinin tarihi ve sembolik anlamları üzerinde durulmuş, Selçuklu Devleti ve Beyliklerin hüküm sürdüğü Orta ağ Anadolu'sunda

öncelikle hangi yapılarda, nerelerde istiridye motifinin kullanıldığı tespit edilmiş ve çalışmamızda kaynak eser olarak kullanılmıştır [1]. **Salih Yılmaz'ın “Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu”, (2005)** adlı tez çalışmasında ise, Osmanlı mimarisinde özellikle Batılılaşma döneminde inşa edilmiş saraylarda görülen istiridye formu ele alınmış, bunun yanı sıra cami, çeşme, türbe, mezar gibi yapılar üzerinde görülen istiridye motifine yer verilmiştir [3].

Mircea Eliade'nin “İmgeler & Simgeler”, (1992) adlı eseri ile **Mehmet Ateş'in “Ana Tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri”, (2002)** adlı eseri ise, istiridye ve istiridye motifinin sembolik anlamları üzerine ayrıntılı bilgiler vermektedir [4], [5].

Yukarıda belirttiğimiz kaynaklar dışındaki yapılan çalışmalarda istiridye motifi ile ilgili sınırlı bilgiye ulaşılabilmektedir. Ancak istiridye motifinin bulunduğu yapıları tespit ve istiridye motiflerinin resim ve çizimlerine ulaşmada bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

Ara Altun'un “Anadolu’da Artuklu Devri Türk Mimarisi’nin Gelişmesi”, (1978) adlı kitabından İlk Dönem Anadolu Beyliklerinden olan Artuklular Beyliğine ait yapılarda görülen istiridye motifinin tespitinde ve resimlerine ulaşılmasında yararlanılmıştır [6]. **Rahmi Hüseyin Ünal'ın “Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar”, (1982)** adlı eserinde çoğunlukla Anadolu Selçuklu dönemi örnekleri bulunmakla birlikte, Beylikler dönemine ait taçkapılarda bulunan istiridye motiflerini de içermesi açısından önemlidir [7].

Orhan Cezmi Tuncer'in “Anadolu Kümbetleri”, (1986) adlı çalışması ise, mezar yapılarında istiridye motifi uygulamalarını özellikle Selçuklu türbeleri üzerinden ele alması, bunların mimari özellikleri ve durumları hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi açısından önemli olup, istiridye motifinin bulunduğu yapıların tespitinde bu kaynaktan faydalanılmıştır. Kaynak, yapılara ait resimler ve ilgili yapıların röleve çalışmalarını içermesi bakımından da ayrıca önemlidir [8]. Mezar yapıları ile ilgili diğer bir kapsamlı çalışma olan **Hakkı Önkal'ın “Anadolu Selçuklu Türbeleri”, (1996)** adlı eserinden istiridye motifinin yer aldığı türbelerin tespit edilmesinde ve resimlerinden yararlanılmıştır [9].

Selçuklu dönemi ile birlikte Beylikler dönemine ait mihrap örneklerini de ele alarak ayrıntılı inceleyen **Ömür Bakırer'in “Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu**

Mihrabları, (2000) adlı çalışmasında mihraplarda görülen istiridye motifinin, resimlerine ve çizimlerine yer verilmiştir [10].

Anadolu Selçuklu Dönemi kervansaray mimarisini inceleyen **Hakkı Acun'un, "Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları", (2007)** isimli kitabı ise, kervansaraylarda görülen istiridye motiflerinin tespit edilmesi ve resimlerine ulaşılması açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir [11]. Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait camileri, mescitleri, medreseleri, kümbet ve türbeleri, kervansarayları, saray ve köşkleri kronolojik olarak teker teker inceleyen **Oktay Aslanapa'nın "Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişmesi", (2007)** adlı eseri de istiridye bezemeli yapıların tespitinde faydalanılan önemli bir kaynak olmuştur [12].

Anadolu Selçuklu Dönemi üzerine yapılan tezlerden **Aslı Yalçınkaya'nın, "Anadolu Türk Mimarisinde 12-14. Yüzyıllar Arasına Tarihlenen Cami, Medrese, Şifahane ve Türbe Yapılarındaki Taş Üzerine Yapılmış İnsan Figürlü Bezemeleri", (2007)** ve **Şükriye Karadaş'ın, "Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları", (2011)** isimli çalışmaları, istiridye motifinin yer aldığı yapı türlerinin tespitinde, resimlerine ve çizimlerine ulaşılmasında kullanılmıştır [13], [14]. Ayrıca **Süreyya Eroğlu'nun, "Batı Anadolu Beylikleri Mimarisinde Tipolojiye Bağlı Süsleme Tasarımları", (2006)** adlı tez çalışmasında bulunan istiridye motifi ile ilgili çizim ve resimlerden yararlanılmıştır [15].

1.2 Tezin Amacı

Yapıların iç ve dış süslemelerinde görülen istiridye motifi sadece süsleme ögesi olarak değil ayrıca yardımcı taşıyıcı elemanın bir parçası olarak yer almaktadır. Ancak Türk-İslam mimarisindeki birçok bezeme örneğinin araştırmacılar tarafından ele alınarak incelenmesine rağmen, yukarıda adı geçen eserlerde fotoğraf ve çizimlerine ulaştığımız istiridye motifi ile ilgili kapsamlı ve düzenli bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde görülen, cami, medrese, darüşşifa, türbe, kervansaray, hamam gibi yapı türlerinde kullanılmış olan istiridye motifinin araştırılması amaçlanmıştır.

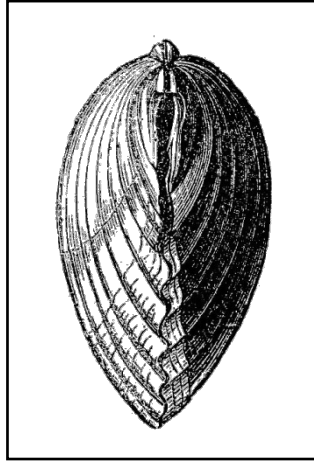
1.3 Orijinal Katkı

Bu çalışmada, Osmanlı Öncesi Anadolu’da birçok Müslüman-Türk Beylikleri kurulmuş olup, Artuklu Beyliği, Saltuklu Beyliği, Mengücekli Beyliği, Anadolu Selçuklu, İlhanlı ve Karakoyunlu dönemleri, Menteşeoğulları, Saruhanogulları, Aydınoğulları, Eretna Beyliği, Ramazanoğulları dönemi yapıları ele alınmıştır ve bu dönemleri kapsayan mimari eserler ve süsleme özellikleri tek tek veya toplu olarak bir araştırmacı tarafından ele alınarak incelenmiş ancak gerek iç ve dış cephe süslemelerinde gerekse geçiş unsurlarında görülen istiridye motifi ile ilgili detaylı bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışma da bu dönemlere ait yapılarda görülen istiridye motifi tespit edilmiş ve görsellerler de desteklenerek farklı bir süsleme ögesi olarak bu dönemler içerisinde yerini almıştır.

İSTİRİDYE MOTİFİNİN TANIMI VE TARİHÇESİ

2.1 İstiridye Nedir?

İstiridye, denizlerin sıcak ve ılıman kıyı sularında yaşayan omurgasız hayvanların yumuşakçalar (mollusca) şubesine bağlı bivalvia¹ grubundandır. Aslında çeşidi çok fazla olan bu grupta “istiridye” adı verilen, literatürdeki tanımlamalarda, güçlü kaslarla birbirine kapanan, üzeri girintili çıkıntılı iki kabuğa sahip olan istiridye türü (Şekil 2.1) kastedilmektedir [1], [16], [17].

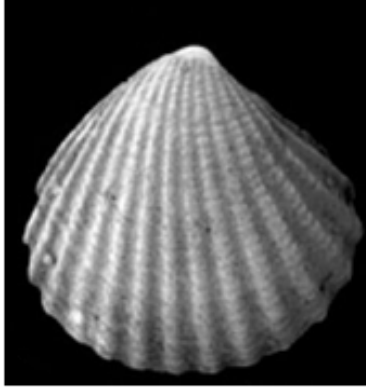

Şekil 2.1 Çift kabuklu istiridye [18]

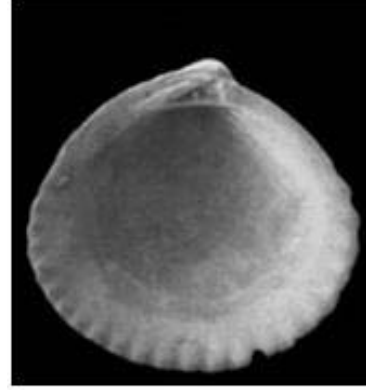
İstiridyeler bulundukları yerlerde sabit kalır ve yer değiştiremezler. Bu yüzden alt kabukları çukur olup bununla vücutlarını zemine bağlarlar. Üst kabukları ise kapak

¹ Çift kabuklu yumuşakçalar, midyeler [19].

vazifesini görmektedir. Kabuklarının arasına giren kum veya kurt gibi yabancı maddeleri, kabuğunun iç yüzeyini kaplayan sedef maddesi ile örterek inci'yi meydana getirirler. En yalın hali ile "istiridye"nin biçimi, üzerinde yelpaze şeklinde derin girinti ve çıkıntıları olan deniz kabuklarıdır (Şekil 2.2 ve Şekil 2.3) [1], [16], [17], [20].

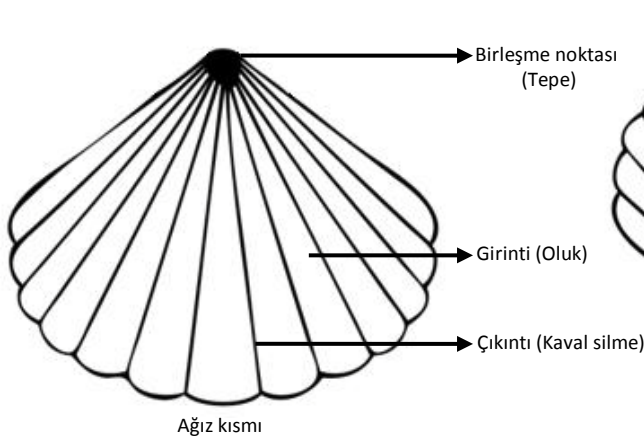
Şekil 2.2 İstiridye, dış yüzeyi [21]

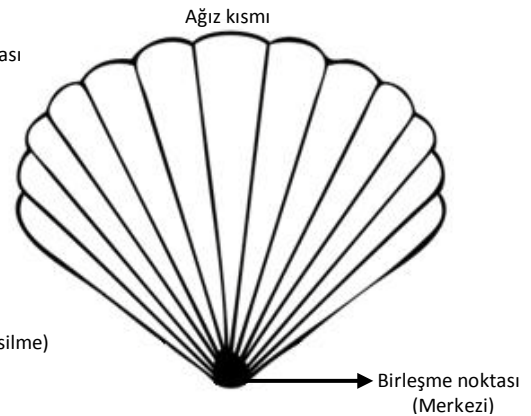
Şekil 2.3 İstiridye, iç yüzeyi [21]

2.2 Tanımı ve Anlamı

İstiridye motifi, mimari süslemede çeşitli konum ve boyutlarda yapısı gereği birçok şekilde kullanılabilmektedir. Özellikle tek kabuğun ele alındığı biçimlerinin yanı sıra yaygın olmamakla birlikte çift kabuklu biçimleri de kullanılmıştır. İstiridye motifinin en belirgin özelliği kabuk yüzeyinin dilimli olmasıdır (Şekil 2.4). Kabuğun dilimleri, birleşme noktasından çıkan olukların oluşturduğu girinti ve aralarındaki kaval silmelerin oluşturduğu çıkıntıların birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederek kabuğun ağzına doğru ışınal şekilde dağılmasıyla oluşmaktadır. Dilimlerin birleşme noktaları bir daire veya yarım daire biçiminde olabildiği gibi ışınal dağılımı da iki şekilde, aşağı doğru veya yukarı doğru olabilmektedir (Şekil 2.4 ve Şekil 2.5) [3], [22].

Şekil 2.4 İstiridye motifi, aşağı doğru [23]

Şekil 2.5 İstiridye motifi, yukarı doğru [23]

İstiridye motifi, sahip olduğu iç bükey formu ile bir duvar yüzeyinden ileri ya da geri diğer duvar yüzeyine, alt kademedan üst kademeye geçişlerde oluşan boşlukların kapatılmasında da kullanılmaktadır. Ayrıca bu özelliği ile yapıların kubbeye geçiş elemanı olarak köşe tonozlarında ve kavsaralarında yer almakta ve yapıda yardımcı taşıyıcı eleman işlevini de üstlenerek mimaride yalnızca süsleme aracı olmaktan çıkmaktadır [1]. Ayrıca dış bükey formunun da kullanıldığı istiridye motifinin kullanımındaki bu çok yönlü özelliklerinden dolayı duvar yüzeyinde yarım daire şeklinde veya düz bir formda yer almıştır.

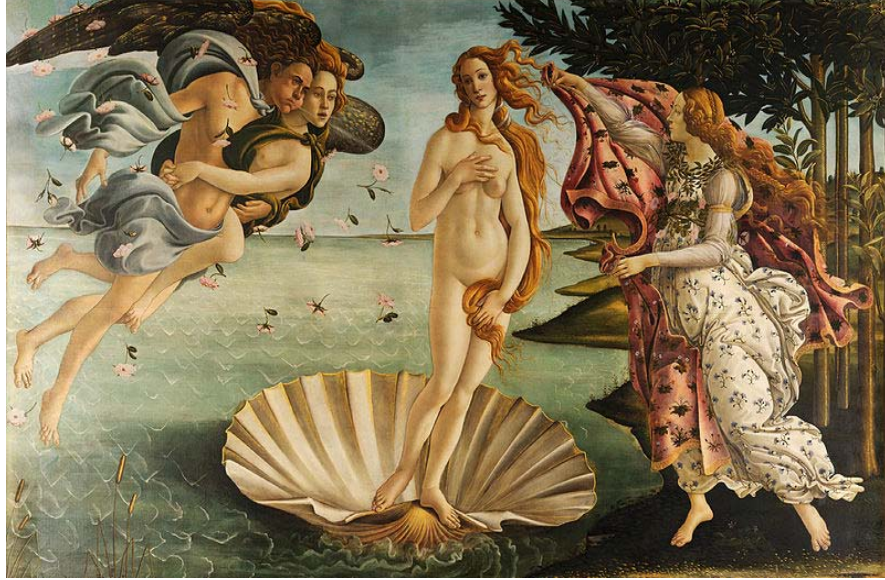
Celal Esad Arseven'in Sanat Ansiklopesi'nde İstiridye tanımı, *"Tezyinatta kullanılan ve deniz hayvanatının kabuğu şeklinde olan süsleme. Bunun tarak denilen bir nev'i de vardır. Bu gibi tezyinata deniz kabuğu denir"* şeklinde belirtilmektedir [24].

Yapılarda farklı konum ve şekillerde kendine kullanım alanı bulan istiridye motifi, merkezi bir noktadan veya yarım daireden genişleyerek dağılan dilimli görünümü ile yelpaze ve deniz tarağı motifiyle benzer özellikler göstermektedir. Su canlıları arasında çift kabuklu yumuşakçalar grubu içerisinde istiridye ile birlikte yer alan deniz taraklarının [25], istiridye benzeri canlılar olması, kabuklarının yuvarlak ve dilimli biçiminde olması ile birbirlerine benzemektedirler [26] [27]. Ancak Celal Esad Arseven, deniz tarağını *"yelpaze gibi ve sathı yollu yollu kabarık kısımlardan ibaret olan bu kabuk şekli barok ve rokay üslubunda tezyinat olarak çok kullanılmıştır"* şeklinde belirtmiş [28] ve Barok ve Rokay üslubunda görülen deniz tarağı veya istiridye olarak adlandırılan biçim özellikle volüt kısımları ile değerlendirilmiştir [3].

İstiridyelerin ve deniz kabuklarının sularda yaşamaları, kadınların dişilik organıyla olan benzerlikleri ve özellikle içinde inci gibi değerli bir madde taşıması onların sihirsiz güçlerine olan inancın yayılmasına katkıda bulunmaktadır [1], [4]. İstiridye sularda, ayda ve kadında yoğunlaşmış kutsal güçlerin göstergesidir. Ayrıca istiridyenin içinde gelişen inci ile cenin arasındaki benzerlik istiridye'yi bir üretkenlik simgesi olarak da ortaya çıkarmaktadır [4].

Sümer, Babil, Mısır, Çin, Tibet, Hint uygarlıklarında istiridye, doğurganlığın, dişiliğin, bereketin, yeniden doğuşun, nazardan korunmanın sembolü olarak çeşitli inanç ve dinlerde yaşadığı görülmektedir [1], [5].

Yunan mitolojisiinde yer alan aşk ve g zelliik tanrıçası Afrodite'in (Şekil 2.6) içindeki inci tanesinden yaratılarak bir istiridye kabuğunda Kıbrıs kıyılarına çıkmış olması istiridye'nin kadın güzelliğinin doğuşunun ve yaratılmasının sembolü olarak kullanılmıştır [1], [4], [5].

Şekil 2.6 Afrodite'in doğuşu, Botticelli [1], [29]

Hristiyanlıkta ise istiridye genellikle hacı ifade etmekte bazen Aziz James'in sembolü olarak kullanılmakta ise de yaradılışın anlatıldığı betimlemelerde de (Şekil 2.7) yer almaktadır [1], [30].

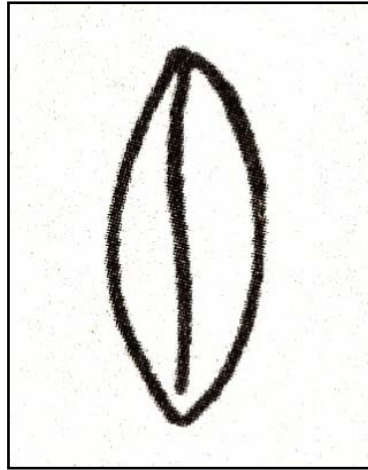
Şekil 2.7 Trabzon, Ayasofya, Adem'in yaradılışı [1], [31]

Genel olarak eski çağlardan itibaren farklı coğrafya ve kültürlerde varlığına işaret edilen istiridye motifinin bu kültürlerde yeniden doğuş, ikinci hayat gibi hemen hemen ortak anlamlar taşıdığı anlaşılmaktadır [1].

Diğer kültürlerde olduğu gibi Türk Sanatı'nda genelde ay kültü ile ilgili olarak ele alınan istiridye, içindeki inci nedeni ile bir hazine sakladığı görüşü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ay, Türklerde zaman zaman güneşten üstün tutulduğu gibi, yaratılış efsanelerinde baş kahraman olarak da görülmektedir. Hemen hemen bütün kültürlerde doğurganlığı, dişiliği, yeniden doğuşu ifade eden istiridyenin İslam öncesi Türk topluluklarında da yine yaratılış ve doğuş ile ilgili bir anlam taşıdığı görülmektedir. İslam inancı içerisinde "istiridye" kavramına doğrudan yer verilmemekle birlikte içinde sakladığı inciden dolayı bağlantı sağlanabilmektedir. İnci, cennet ile öbür dünya arasında bağlantı kurularak anlatılmıştır [1], [32].

2.3 Tarihçesi

Üst Paleolitik dönemin başlangıcından itibaren mezarlarda istiridye kullanımına Cro-Magnon insanın yaşadığı tüm bölgelerde, Pasifik Okyanusu'ndan Atlantik Okyanusu'na kadar olan bir alanda rastlanmaktadır. Bu çağlarda inci-istiridye kültü öylesine önemli olmuştur ki, Pech-Merle'de olduğu gibi çizimlere konu olmuş ve hatta bazı vulva² çizimleri (Şekil 2.8) istiridye formunda yapılmıştır [5].

Şekil 2.8 Pech-Merle, vulva çizimi [5]

Mezopotamya, Mısır ve Girit gibi eski uygarlıkların mimari eserlerinin iç ve dış cephe süslemelerinde istiridye motifi bulunmamakla birlikte, bu uygarlıkların istiridye'yi avladıkları, bu deniz canlısını besin kaynağı olmasının yanı sıra özellikle inci gibi değerli

² Kadın cinsel organın dış görünüşü [33].

bir madde taşıması nedeniyle çeşitli objelerde süsleme unsuru olarak kullandıkları bilinmektedir [1]. Mezopotamya uygarlıkları istiridye kabuğundan kozmetik eşya yapımında ve içindeki sedef maddesinden ise küçük heykelcikler ve duvar süslemesi uygulamalarında yararlanmışlardır [34]. Girit adasında hüküm sürmüş, Son Minos Devri vazolar için istiridye motifi karakteristik bir hal almış ve bu motif büyük vazolar üzerine bitki gibi diğer süslemelerle birlikte işlenmiştir [3], [35]. Mısır'da ise ölenlerin istiridye biçiminde tabutlara konulduğu bilinmektedir [1], [3], [5].

2.3.1 Yunan-Roma-Bizans Mimarisi Dönemleri

İstiridye motifi, Antik Yunan yapılarında görülmemekle birlikte, Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit'in sembolü olarak, yapılan Afrodit heykel ve tasvirlerinde kullanılmıştır. Motif, daha sonraki Helenistik ve Roma dönemlerinde hamam ve çeşme gibi yapıların süslenmesinde, Nymphe³lerin daha çok suyla ilgili yönlerini vurgulayan heykellerin yapımında kullanılmıştır. Çoğunlukla çıplak Afrodit heykellerini örnek alan Nymphe heykellerinin, ellerinde kap tutarak ayakta duran veya uzanan ya da istiridye tutan örnekleri bulunmaktadır [36]. Timgad'da Büyük Hamam'daki elinde istiridye tutan kadın heykeli, Nymphe olarak adlandırılmış ve istiridyeli Afrodit olduğu belirtilmiştir (Şekil 2.9). Heykelin orijinalinin Afrodit mi yoksa bir Nymphe mi olduğu ve kaç yılına tarihlendiği konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu heykeli Bieber, MÖ II. yüzyıl'a, Brinkerhoff, MÖ 150-100 yılına tarihlerken, Hauser, bir kabartmadaki Nymphe giysisinin Syrakusai Aphrodite'sine⁴ temel oluşturduğunu söyleyerek MÖ I. yüzyıla'a tarihlemiştir. Çoğu örnekte figür istiridyeyi, dirseklerden hafifçe bükülmüş iki koluyla karnının altında tutmaktadır. Figürün genellikle belden yukarısı çıplaktır bazı örneklerde düz, yerlere kadar uzanan bir kumaş giyimliken, bazılarında sanki rüzgarda havalanmış gibi arkasına toplanan manto giymiştir [36], [37].

³ Mitolojide, Nympheler ırmaklarda, kaynaklarda, ormanlarda, kırlarda ve dağlarda yaşayan doğanın dişi güçleri olarak bilinmektedirler. Nympheler özellikle su ile ilişkili tanrıçalardır. Irmaklara, yağmurlara, sabah çiyine, denizlere ve yer altı dünyasından yeryüzüne çıkan tatlı su kaynaklarına hükmetmektedirler [36].

⁴ Syrakusai tipi, sol el karında manto kıvrımlarını toplayıp tutarken ve sağ el göğsü örterken betimlenen tasvirler [37].

Şekil 2.9 Timgad, Büyük Hamam, istiridye tutan Nymphe heykeli [36]

İstiridye motifi, bütün Akdeniz'i hakimiyeti altına alıp büyük bir coğrafyaya yayılmış Roma İmparatorluğunda ise, çoğunlukla iç ve dış mimari bezemelerinde kullanılmıştır. Bergama'da Allianoi kazılarında bulunan ve II. yüzyıl'a tarihlenen Roma hamamının bir nişi içinde beline kadar çıplak, vücudu belden öne ve aşağı doğru eğilmiş, elinde istiridye kabuğu taşıyan Nymphe veya Afrodit heykeli (Şekil 2.10) ortaya çıkarılmıştır [3], [38], [39].

Benzer olarak Perge Antik Kentinde de II-III. yüzyıllara tarihlenen hamamın batı duvarında bulunan Syrakusai tipi ile benzerlik gösteren Afrodit heykeli (Şekil 2.11) bulunmuştur. Alt kısmı rüzgârdan uçuşur gibi görünen manto giyimli heykelin, vücudunun üst kısmı tamamen çıplak olarak betimlenmiştir. Afrodit heykeli, vücudu belden öne doğru hafifçe aşağı doğru eğilmiş ve kollar dirsekten hafif bükülerek öne uzatılmış olarak istiridye kabuğunun kenarını tutmaktadır [37].

Şekil 2.10 Roma Hamamı, istiridye tutan Nymphe veya Afrodit heykeli [38], [39]

Şekil 2.11 Perge Antik Kenti, Afrodit heykeli [37]

Ayrıca Hadrianus döneminde inşaatına başlanan ve Severuslar döneminde bitirilen Pamukkale Antik Tiyatrosu'nun (M.S. 138-26) cephe süslemelerinde spiral yivli mermer sütunların üzerinde, istiridye kabuğu şeklinde motiflerle dekore edilmiş nişler (Şekil 2.12) yer almaktadır [3], [40].

Şekil 2.12 Pamukkale Antik Tiyatrosu, istiridye motifli nişler [41]

Benzer olarak kuruluş tarihi kesin olarak bilinmeyen, ancak M.Ö I. yüzyıl'da Roma ile ilişkilerinin en parlak dönemini yaşayan ve bugün dahi ayakta olan görkemli yapıları barındıran Side Antik Kentindeki Agora'da bir zamanlar altında heykellerin bulunduğu istiridye motifli nişler (Şekil 2.13) bulunmaktadır [42].

Şekil 2.13 Side Antik Kentindeki Agora, istiridye motifli niş [42]

Roma İmparatorluğu' nun egemenliği altında bulunan ve bölgenin en önemli kenti haline gelen Sagalassos Antik Kenti'nde, Yukarı Agora'nın kuzeyinde bulunan görünümü adeta tiyatro sahnesi cephesine benzeyen M.S. 161-180 yıllarına ait etrafında heykeller bulunan Antoninler çeşmesi, istiridye motifli bir niş (Şekil 2.14) içerisinde aşağıya doğru akan şelalesiyle en görkemli antik yapılardan biri olarak dikkat çekmektedir [43].

Şekil 2.14 Sagalassos Antik Kentinde, Antoninler çeşmesi [44]

İmparator Tiberius devrinde (M.Ö.14-37) yapılmaya başlanan ve Nero devrinde (MÖ.54-68) bitirilen ancak yapım aşamasında birkaç kez geçirdiği depremler nedeniyle yıkılarak yeniden yapılan ve ana yapıları İmparator Cladius zamanında tamamlanan Aphrodisias Antik kenti, zengin bir mimariye ve kabartma süslemelere sahiptir. Kentte bulunan yuvarlak binanın iç mimari bezemelerine ait bulunan parçalardan biri yarım daire şeklinde olup Afrodite'nin doğum sahnesini tasvir etmekte ve bu sahnede ortada çıplak olarak tanrıça bacak bacak üzerine atmış bir istiridye kabuğu içine oturmuş olarak görülmektedir (Şekil 2.15). Afrodite elleri ile tuttuğu uzun saçlarını kurutmakta, her iki tarafında aşağıda denizden çıkan genç ve yaşlı figürler istiridye kabuğunu taşımaktadırlar [45].

Şekil 2.15 Aphrodisias Antik kenti, Afrodit'in doğumu sahnesi [45], [46]

M.S I. yüzyıl'a tarihlenen kayalara oyulmuş mezar kompleksi Beşikli Mağarası'nda ise, tabana ve yan duvarlara oyulan mezar yataklarının tavanlarında kabartmalı dışa açılan istiridye motifiyle (Şekil 2.16) birlikte motifin sonlandığı noktada içten dışa doğru üç kademede açılan kabartma bant kuşağı bulunmaktadır [47].

Şekil 2.16 Beşikli Mağarası, istiridye motifli kabartma [47]

Roma döneminde en zengin zamanını yaşayan ve Fırat nehri yamaçlarına inşa edilen bir ticaret ve garnizon kenti olan Zeugma, kentteki yapıların tabanlarını süsleyen mozaikleri ile dikkat çekmektedir. Bu mozaiklerden II-III. yüzyıla tarihlenen Afrodit'in doğuşunun anlatıldığı taban mozağinde (Şekil 2.17), merkezinde bir istiridye kabuğu üstünde oturan, iki deniz kentaurosus⁵nun taşıdığı, yüzü tahrip olmuş tanrıça Afrodit betimlenmiştir [48].

⁵ Yunan mitolojisinde vücutlarının yarısı insan yarısı at olan iri cüsseli yaratıklardır [49].

Şekil 2.17 Zeugma, taban mozaïği, Afrodit'in doğuşu [48]

Mısır'ın Roma döneminden çıkmış ve III. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar olan gelişim süreci içinde özünde yerel bir sanat olarak kalmış, Erken Hristiyanlık Sanatı olarak da bilinen Koptik Sanat'da [50], [51] istiridye motifi, duvar düzenlemelerinde oldukça yoğun olarak kullanılan bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Dendera tapınağı yanında ortaya çıkarılmış olan Bazilika'da genellikle figürsüz ve istiridye motifi ile doldurulmuş birbirine benzer beş tane yarım daire şeklinde istiridye motifine rastlanmıştır. Mısır'da Kopt müzesinde bulunan II.-III. yüzyıllara tarihlenen yumurta dizisi ile çevrelenmiş ve XVIII. yüzyıl Fransız zevkine sahip yarım daire şeklindeki istiridye motifi (Şekil 2.18), VI. ve VII. yüzyıllara ait yarım daire şeklindeki istiridye kabuğunun içinde yer alan kanatları açılmış ve başı arkaya dönük olarak yerleştirilmiş ve alttan istiridye kabuğunun kıvrımını ayakları ile tutan kuş figürlü istiridye motifi (Şekil 2.19), VII. ve VIII. yüzyıllara ait bitkisel motiflerle çevrelenmiş istiridye kabuğu motifli ve alt kısmı kıvrımlı olan yarım daire şeklindeki süsleme (Şekil 2.20), tarihi belli olmayan ve istiridye kabuğunun alt kısmındaki kıvrımının üzerinde bulunan yunan haçlı yarım daire içindeki istiridye motifi (Şekil 2.21), ve VI. ve VII. yüzyıllara ait diğerlerinde farklı formda erken dönemlere ait gibi görünen ancak yükseltilmiş olarak yeni bir oluşumun izlerini

gösteren derinliği çok fazla olmayan yükseltilmiş istiridye motifli (Şekil 2.22), süslemelere sahiptirler [52].

Şekil 2.18 Yumurta dizili istiridye motifi [52] Şekil 2.19 Kuş figürlü istiridye motifi [52]

Şekil 2.20 Altı kıvrımlı istiridye motifi [52] Şekil 2.21 Yunan haçlı istiridye motifi [52]

Şekil 2.22 Yükseltilmiş istiridye motifi [52]

Bu döneme ait IV. ve V. yüzyıllara ait üçgen alınlık parçasında (Şekil 2.23) deniz ejderlerinin üzerinde bulunan melekler tarafından istiridye kabuğu içinde taşınan bir baş görülmektedir. Benzer olarak V. ve VI. yüzyıla tarihlenen arkoter parçasında (Şekil 2.24) dairesel bir niş içerisinde yüksek kabartma olarak yapılmış ve merkezinde yunan haçı bulunan istiridye motifi yer almaktadır. İstiridye motifinin yan aralıklarını aşağı doğru yüzen yunus balıkları ile doldurulmuştur [52].

Şekil 2.23 IV. ve V. yüzyıllara ait üçgen alınlık parçası [52]

Şekil 2.24 V. ve VI. yüzyıla tarihlenen arkoter parçası [52]

Hemen hemen bütün Anadolu coğrafyasını hakimiyeti altına alan Bizans döneminde ise, yapıların iç ve dış süslemelerinde istiridye motifi karşımıza çıkmaktadır. Kiliselerde IV. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan litürjik eşyaların konulduğu kilisenin bir parçası olan ambonlar⁶ arasında en ilgi çekici olanlarından biri VI. yüzyıla tarihlenen Bizans dönemine ait Selanik Ambonudur (Şekil 2.25). Selanik Ambonu, dış yüzünde sütunlara oturan kemerlerin üst kısmı istiridye kabuğu şeklindeki yarım kubbe ile örtülü olarak sekiz nişe ayrılmış ve bu nişlerin içine ise hristiyan sembolizmi ile ilgili büyük figürlü kabartmalar yerleştirilmiştir [53].

⁶ Kiliselerde vaaz vermeye, incil metinlerini okumaya, ilahi söylemeye yarayan litürjik eşya [53].

Şekil 2.25 Selanik Ambonu [53]

VI. yüzyıla tarihlenen kare şeklindeki korkuluk levhasının (Şekil 2.26) alt kısmında, piramidal sütun kaidesi üzerinde yükselen dört sütun ve işlemeli sütun başlıklarının tam ortasında ucunda damla motifli bir haç ve üst kısımda istiridye kabuğu formunda bir niş ve onu çevreleyen ince silmeler bulunmaktadır [30].

Şekil 2.26 Korkuluk Levhası [30]

Erken Bizans duvar mozaik sanatının en zengin biçimde yansığı 525-547 yılları arasında inşa edilmiş Ravenna'daki San Vitale Kilisesi'nin apsis bölümünde bulunan mozaiklerde İmparatoriçe Teodora ve Justiniaus ile hizmetlileri sahnesinde (Şekil 2.27), İmparatoriçe'nin istiridye motifinin altında bulunduğu görölmektedir [54].

Şekil 2.27 Ravenna, İmparatoriçe Teodora ve Justiniaus ile hizmetlileri sahnesi [54], [55]

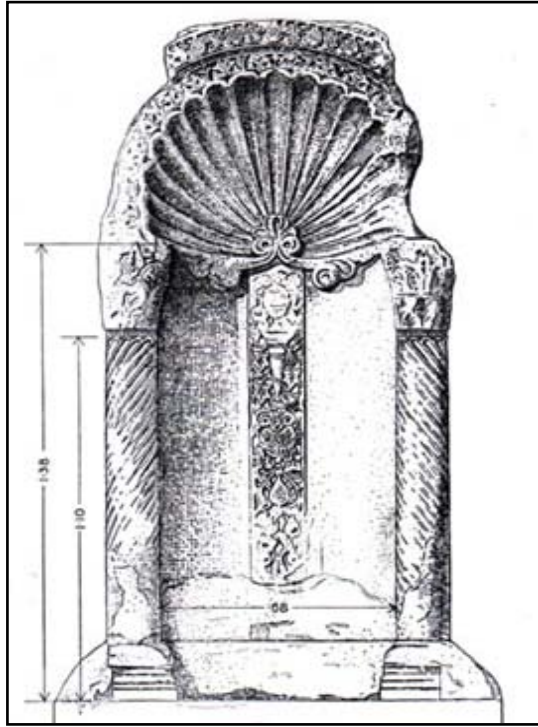
Benzer olarak Ravenna'da VI. yüzyıla tarihlenen Sant'Apollinare Nuovo Bazilikasının iç süslemelerinde bulunan mozaiklerde pencere aralarında yer alan (Şekil 2.28) aziz ve havarilerin tasvirlerinin üzerinde istiridye motifi yer almaktadır [56].

Şekil 2.28 Ravenna, Sant'Apollinare Nuovo Bazilikası mozaik süsleme [56]

2.3.2 İslam Mimarisi Dönemi

İslam sanatında bilinen en eski mihrap olarak kabul edilen 745 yıllarında Halife Mansur'un yaptırdığı Ulu Cami'den getirilmiş olan Bağdat'ta El-Haseki Cami mihrabının yarım daire planlı nişi istiridye kabuğu şeklindedir (Şekil 2.29) ve VIII. yüzyıl başında yapılmış mihrablardan zamanımıza kadar bütün elemanlarını koruyabilmiş olan, dolayısıyla da cephe düzeninin de incelenebildiği tek örnektir [1], [10], [57].

Şekil 2.29 El-Haseki Cami mihrabı [10]

İslamiyetin erken dönemlerine ait önemli yapılardan biri olan ve batı İslam dünyasındaki bütün dini binaların en eskisi kabul edilen [58] Tunus'un Kayravan şehrindeki Kayravan Ulu Cami, 670 yılında Ukbe b. Nafi tarafından temeli atılmış, Hişam b. Abdu'l-Melik'in yardımı ile 726'da kesin şeklini almıştır. Daha sonra birçok ilavelerle genişletilen Kayravan Ulu Cami⁷ özellikle kubbeleri ile dikkat çekmektedir. Mihrabın

⁷ Bugünkü şeklini Tunus'da 800 yılında kurulan 910 yılına kadar devam eden Aglebiler devrinde almıştır [1], [58].

önündeki dilimli kubbe, istiridye biçiminde köşe tonozlarına (Şekil 2.30) oturmaktadır [58], [59]. Mihrabın 682 yılında Ebu İbrahim Ahmet devrinde yapılan ilavelerden olduğu bilinmektedir. Mihrap nişinin alt kısmındaki dikdörtgen mermer levhalara, her levhada ayrı olmak üzere, kıvrımdalar ve palmetlerden oluşan bitki kompozisyonları ve istiridye kabuğu desenleri oyulmuştur (Şekil 2.31). Levhaları birbirinden ayıran ince şeritlerin yüzeylerini de bitkisel geçmeler ve yazılar doldurulmuştur [58], [10].

Şekil 2.30 Kayravan Cami, mihrap önü kubbesine geçiş [58],[60]

Şekil 2.31 Kayravan Cami, mihrabı [10], [61]

Endülüs’de Emevi dönemi’nde (756-1031), İspanya’nın Cordoba şehrinde I. Abdurrahman tarafından daha önce varolan kilise yıktırılmış ve yerine 785’de Kurtuba Cami’ni yaptırmıştır. Temeli I. Abdurrahman tarafından atılan bu caminin yeni eklerle büyümesi ve son şeklini alması dört hükümdarın zamanını doldurmuştur [59]. Halife El-Hakan’ın (961) camiye genişletme çalışmaları sırasında yapılmış olan mihrabı, diğer camilerden farklı olarak kible yönünde duvarda açılmış bir niş değil müstakil bir oda olarak planlanmış ve başlangıç kısmı mihrabın giriş kapısı üzerine gelecek şekilde düzenlenen sekiz köşeli kubbeli tavanı istiridye motifiyle (Şekil 2.32) süslenmiştir [62].

Şekil 2.32 Kurtuba Cami, mihrabın kubbeli tavanı [62], [63]

Hakim motif olarak istiridye kabuğu ve güneş motifini kullanmış olan, Kuzey Afrika, Mısır ve Suriye’de 909-1171 yılları arasında hüküm süren Fatimilerin mimari süslemesinde farklı zevk ve anlayışlar görülmektedir. Süslemelerin işlenmesinde sade ve açık düzenlemeler tercih edilmiş, çizgi unsurlarıyla yüzey oyulmadığı gibi derin kabartmalar da meydana getirilmemiştir [64], [65].

Fatimi dönemi yapıları içinde istiridye motifine rastladığımız örnekler arasında, Kahire şehrinde 970’de başlanıp 972’de tamamlanmış olan El Ezher Cami görülmektedir. Bu camide son cemaat yerinde bulunan kemerlerin yukarısında, küçük pencerelere benzeyen, tamamiyle dekoratif amaçlı olarak yapılmış, kemerlerle nihayetlenen sağır hücrelerin üst bölümleri üsluplaştırılmış istiridye şekilleri ile süslenmiştir (Şekil 2.33).

İstiridyeler, soğan biçiminde tabanları ve başlıkları olan ince küçük sütunlara dayanmaktadır [59].

Şekil 2.33 El Ezher Cami, istiridye süsleme [66]

Mısır'da yapılan alçı mihrabların en büyüğü ve alçı işçiliğinin en gelişmiş örneği olarak gösterilen Kahire'deki 1133 tarihli Seyyide Rukiye Türbesi'nin esas mihrabında (Şekil 2.34), kavsaranın merkezinde bulunan bir madalyondan çıkan onaltı derin yivin kenarlara doğru yayılması istiridye kabuğu şeklini oluşturmakta ve kavsara ağzında üç sıra olarak dizilen küçük yuvaların boyutları içten dışa doğru büyüyerek, geniş mukarnaslı bir kemer meydana getirmektedir [10], [67].

Şekil 2.34 Seyyide Rukiye Türbesi'nin esas mihrabı [10]

Benzer olarak, 10. Halife el-Amir zamanında, Kahire’de 1215’de taştan inşa edilmiş olan El-Akmer Cami’nde cepheyi bölümlere ayıran sivri kemerli nişlerin (Şekil 2.35) yukarı kısımları istiridye kabuğu biçiminde yivlerle hareketlendirilmiştir [59]. Cümle kapısının da üzerinde sivri kemerli bir niş vardır, bunun içerisine klasik istiridye kabuğu biçiminde yivler oyulmuştur [58].

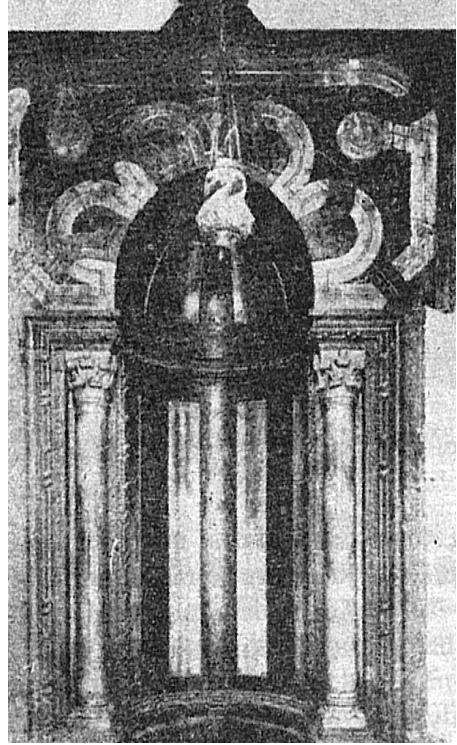

Şekil 2.35 El-Akmer Cami giriş cephesi [68]

Suriye ve Irak’ta hüküm süren Atabegler (Zengiler) döneminin (1127-1259) mimari süslemelerinde, Zengi sanatının bir özelliği olarak görülen istiridye yivli mihrap uygulaması yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır [64], [69]. Nureddin Zengi’nin 1170 yılında Musul’a gelmesiyle kendisine mal edilen Musul Ulu Cami’nin avlu mihrabının (Şekil 2.36) kavsarası istiridye şeklindedir [1], [69]. Halep’te Nureddin Zengi zamanında Halep valisi Cemaleddin Şadbaht tarafından 1193’de yaptırılan Bahtiye Medresesi (Medreset el-Maruf)’nde mermer ve profirden yapılmış istiridye kavsaralı bir mihrap (Şekil 2.37) görülmektedir [69], [70]. Benzer olarak Suriye’de Bosra valisi Gümüştekin’in 1136’da yaptırdığı Gümüştekin Medresesi’nin mihrabında da (Şekil 2.38) benzer bir uygulama dikkat çekmektedir [71].

Şekil 2.36 Musul Ulu Cami mihrabı [14]

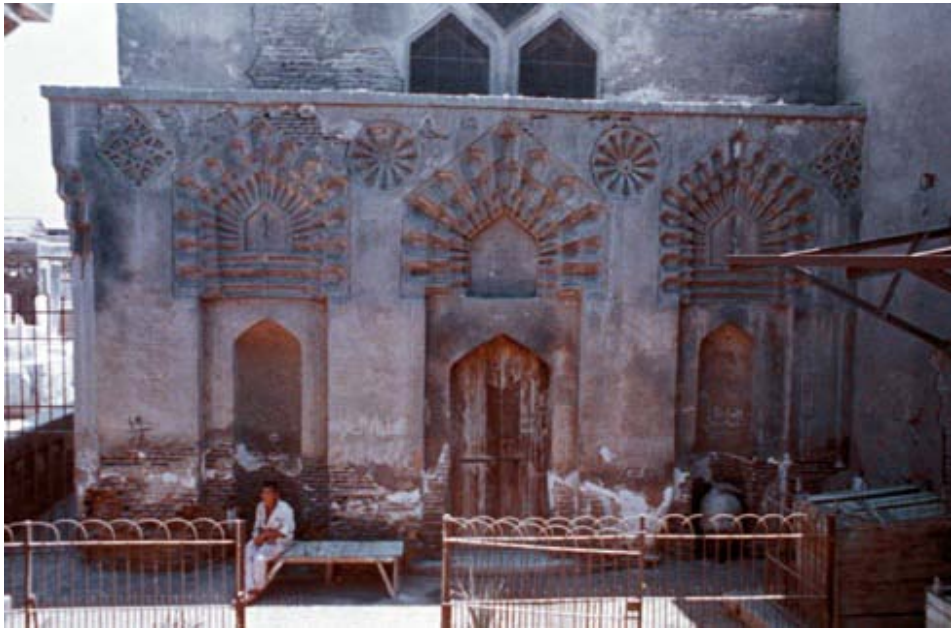
Şekil 2.37 Medreset el-Maruf mihrabı [70]

Şekil 2.38 Gümüştekin Medresesi mihrabı [71]

Kuzey Afrika, Mısır, Hicaz, Yemen ve Ortadoğuda 1171-1462 yılları arasında hüküm süren Eyyubiler de, özellikle dış cephelerin süslemesinde sık ve derin nişlerle Fatimi geleneğinin devamı olan istiridye kabuğu motifini kullanmışlardır [64], [72].

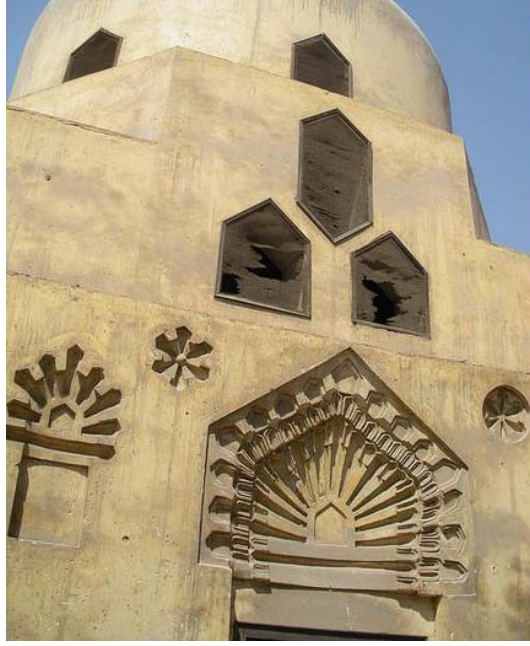
Kahire’de bulunan yapanı, yaptıranı ve tarihi tam olarak bilinmeyen istiridye motifine rastladığımız örneklerden biri olan Abbasi Halifeleri Türbesi’ne ilişkin farklı tarihlendirmeler olduğu görülmektedir. Mısır’daki Eyyubi eserleri ile ilgili önemli çalışmalar gerçekleştiren Creswell, Türbe’nin Eyyubi tarzı mimariyi yansıttığını, dolayısıyla bu dönemde Abbasi Halifesinin elçisi Ebu Nadla için 1242-1243 tarihinde inşa edilmiş olabileceğini ifade ederken D. Behrens-Abouseif, süslemeleri yanı sıra kubbe geçişleri sebebiyle eserin Memlûk Sultanı Baybars’ın 1260’lı yıllarda oğulları için inşa ettirdiği bir mezar yapısı olması gerektiğini belirtir. Fakat ilk görüşün son yıllarda yapılan çalışmalarda daha fazla kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Türbenin dış cepheleri mimari açıdan birbirine çok benzemektedir. Ortada kapı ya da pencere, iki yanında birer sağır niş ve bunların üstünde istiridye yivli ve mukarnas çerçeveli nişlerle hareketli bir cephe düzeni (Şekil 2.39) mevcuttur [73].

Şekil 2.39 Abbasi Halifeleri Türbesi kuzeybatı cephesi [73], [74]

Benzer olarak yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen diğer bir yapı Şeceretü'd-dür'ün Eyyubi saltanatına vekalet ettiği dönemde, Kahire’de 1250 senesinde inşa edilmiş olabileceği düşünülen Şeceretü'd-dür Türbesidir. Hareketli bir görünüme sahip olan güneybatı cephesinde (Şekil 2.40), ortada dikdörtgen şekilli bir kapı bulunmaktadır. Omurga kemerli kapı alınlığı istiridye yivleri ve bir mukamas dizisi ile bezenmiştir. Bunun iki yanında aynı seviyede, istiridye yivli birer küçük niş mevcuttur. Kemer köşeliklerinde de gülbezek ve yıldız geçme motiflerine yer verilmiştir. Türbenin köşeleri

ise istiridye yivli ve bir mukarnas dizili yarım omurga kemeri ile nihayetlenen pahlarla kesilmiştir [73].

Şekil 2.40 Şeceretü'd-dür Türbesi güneybatı cephesi [73], [75]

Kahire'de, 1211-1212'de İmam Şafi'nin mezarının üzerine inşa edilen İmam Şafi Türbesi'nde ise cepheler, geometrik süslemeli kuşaklarla iki katlı olarak düzenlenmiştir ve alt kısımda kapı, pencere ve nişlere yer verilirken, üst bölümde (Şekil 2.41) istiridye yivli niş dizileri ile bunların kemer köşelerinde geometrik motif içerikli daire ve kare şekiller dikkat çekmektedir [73].

Şekil 2.41 İmam Şafi Türbesi, üst katı [73], [76]

Orijinal yapısından günümüze sadece kible eyvanının gelebildiği, Sultan Adil zamanında Hameyn ve Hac Emiri Ebu Mansur İsmail tarafından Kahire’de 1216 tarihinde yaptırılan el-Sadatü'l-Sa'alebe Medresesi’nin, kible duvarındaki eyvanın ortasında mihrap nişi bulunmaktadır (Şekil 2.42). Sivri kemerli mihrabın kavsarası istiridye yivli ve kavsaranın etrafı kademeli mukarnaslarla hareketlendirilmiştir [77].

Şekil 2.42 el-Sadatü'l-Sa'alebe Medresesi mihrabı [77]

Eyyubiler devrinden kalan eserlerden birisi olarak değerlendirilen, yapanı ve yaptıranı kesin olarak bilinmeyen, Kahire’deki Hunud Zaviyesi, araştırmacılar tarafından 1250 yılına tarihlendirilmektedir. Hunud Zaviyesi’nden günümüze bir minare ile ona bitişik eyvandan bazı duvar parçaları gelebilmiştir. Minarenin şerefesinin üzerindeki bölüm (Şekil 2.43), mukamas ve istiridye yivli kavsaraya sahip nişler içerisine yerleştirilmiş açıklıklardan oluşmaktadır [77].

Şekil 2.43 Hunud Zaviyesi minaresi [77], [78]

İslam sanatında Helenistik ve Bizans sanatının etkisinde olan Emevi sanatı ile görülmeye başlanan istiridye motifi, Hristiyan mimarisinden alınarak İslam sanatına dahil edilmiştir. Fatimi sanatında yoğun olarak kullanılan istiridye kabuğu şekli Fatimi sanatının karakteristik bir özelliği haline gelmiştir. Eyyubiler ise Fatimilerin geleneğini devam ettirerek istirdye motifini yoğun olarak kullanmışlardır [64], [65], [72].

Özellikle İslam Mimarisinde istiridye motifinin, Suriye ve Mısır'da kullanıldığı görülmektedir. Bir noktadan çıkan ışınsal yivli, dalgalı yüzeyli bir biçim teşkil eden istiridye motifini kapı kavsaralarında, mihrap kavsaralarında ve köşe tonozlarında farklı bir üslupla ele alan Türkler, bu motifi 1071 yılında Bizans'a karşı kazandıkları Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra aynı zamanda Anadolu'ya da taşımışlardır. Aslında Anadolu'da daha önceki bazı uygarlıkların eserlerinde rastlanılan istiridye motifi, Türk devri mimarisinde yeniden hayat bulmuş, öncelikle Suriye'de bir Türk devleti olan Zengilerin etkilerini gösteren istiridye kabuğu biçimindeki yivli mihrap kavsaralarında yerini almıştır [1].

BÖLÜM 3

KATALOG

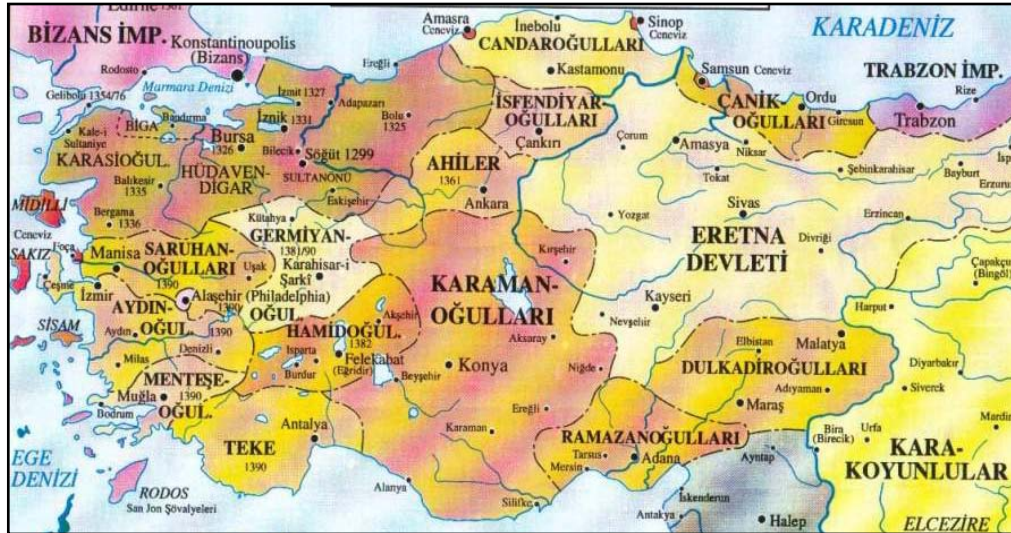
1071 yılında Bizansa karşı kazandıkları Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'yu yurt edinen Türkler Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde büyük gruplar halinde yerleşmeye başlamışlardır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın komutanları tarafından kurulan devletler **“İlk Dönem Anadolu Beylikleri”** (Şekil 3.1) olarak ifade edilmektedir. Bu dönem içerisinde Anadolu da birçok Müslüman Türk Beyliği kurulmuştur. Ancak elimizdeki verilere göre bu dönemde kurulan İlk Türk Beylikleri olarak kabul edilen Erzurum merkez olmak üzere Pasinler, Tortum, Tercan, Bayburt civarlarında kurulan **Saltuklu Beyliği** (1071-1202), Erzincan, Kemah Divriği, Şebinkarahisar bölgelerinde bulunan **Mengücekliler** (1072-1228), ve Hasankeyf, Harput, Diyarbakır ve Mardin civarlarında hüküm süren **Artuklu Beyliği** (1102-1409) yapılarında istiridy motifinin kullanıldığı görülmüştür [79], [80], [81], [82], [83].

Şekil 3.1 İlk Dönem Anadolu Beylikleri [84]

Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah tarafından kurularak önce İznik ve daha sonra Konya şehirleri başkent olmak üzere hüküm süren **Anadolu Selçuklu Devleti** (1077-1308), Cengiz Han'ın torunu Hülagu Han tarafından kurulan, en güçlü zamanları XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu'ya egemen olan **İlhanlılar** (1256-1336) ve yıkılmaları sonucunda Doğu Anadolu'daki Türklerin kendi hakimiyet bölgelerinde güçlenmeleriyle Erciş merkez olmak üzere Erzurum ve civarında bulunan **Karakoyunlular** (1380-1469) dönemlerine ait yapılarda istiridye motifine rastlanmıştır [85], [86].

Anadolu Selçuklu devletinin zayıflaması ve yıkılmasından sonra İlhanlılara bağlı, daha sonra bağımsız olan devletler **"İkinci Dönem Anadolu Beylikleri"** olarak ifade edilmektedir (Şekil 3.2). Bu dönem içerisinde birçok Türk beyliği kurulmuş olup, Muğla, Milas ve Balat çevresinde **Menteşeoğulları Beyliği** (1280-1424), Manisa ve çevresinde

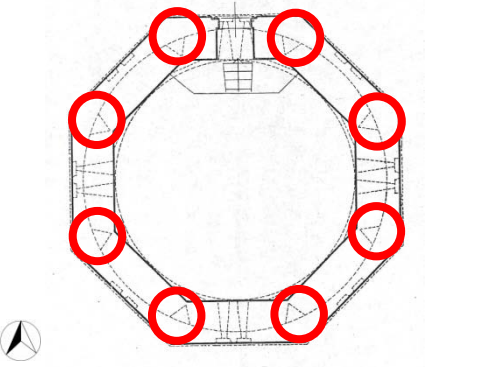
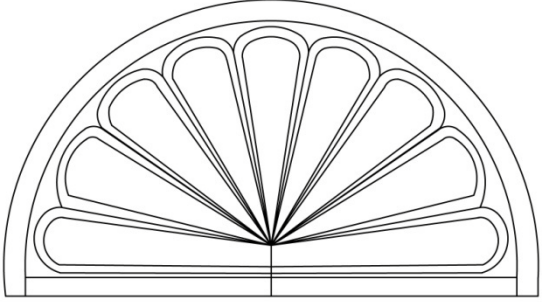
Şekil 3.2 İkinci Dönem Anadolu Beylikleri (14. Yüzyıl) [84]

Saruhanlı Beyliği (1300-1410), Aydın, İzmir, Selçuk civarlarında **Aydınî Beyliği** (1308-1426), Kayseri ve Sivas merkez olmak üzere **Eretna Beyliği** (1328-1381) ve Adana civarlarında **Ramazanî Beyliği** (1325-1608) yapılarında da istiridye motifi görülmüştür [79], [87].

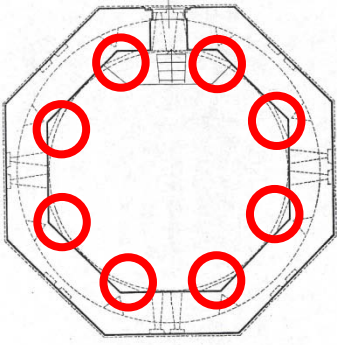
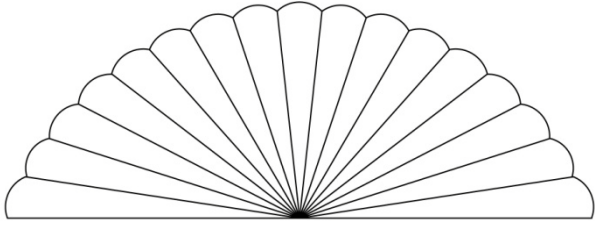
3.1 İlk Dönem Anadolu Beylikleri

3.1.1 Saltuklular Dönemi

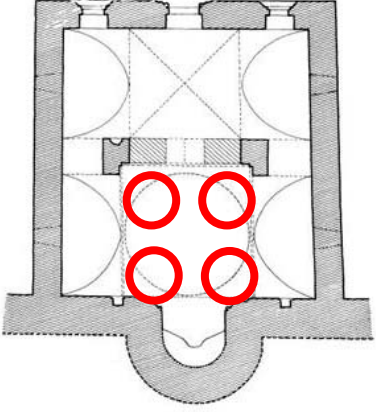
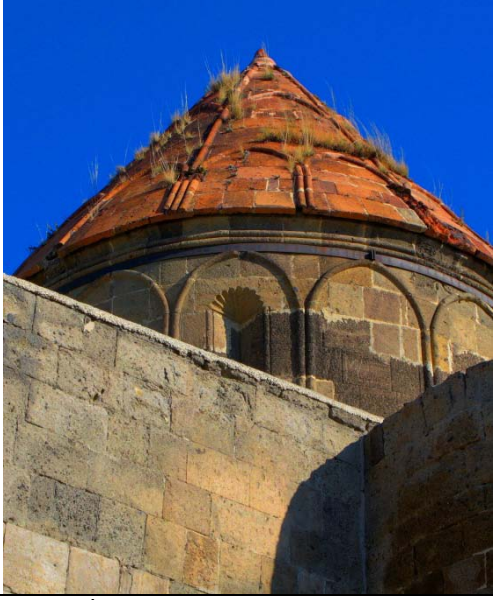
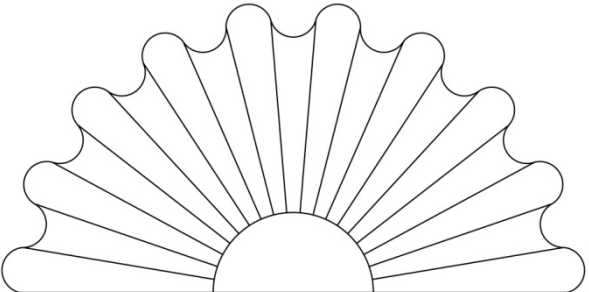
Çizelge 3.1 Emir Saltuk Kümbeti (Katalog No: 01)

	Erzurum ili merkezinde bulunan Üç Kümbetlerden biri olan Emir Saltuk Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığından planı ve mimari özellikleri dikkate alınarak XII. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı düşünülmektedir. Yapının silindirik gövdeli üst kısmında bulunan bitkisel bezemeli ve hayvan figürlü sekiz nişinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [9], [12], [13], [14].
Emir Saltuk Kümbeti'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [1], [9]. Malzeme: Taş [9] Çevresi: Üçgen planlı dar ve uzun nişin üzerinde bulunan istiridye kabuğu şeklindeki kavsara, geometrik bezemeli yuvarlak kemerle sınırlandırılmıştır. İstiridye motifinin üzerinde uzun sivri kulaklı tavşan başı figürü bulunmaktadır [8], [9], [13]. Tanımlanmas: Kavsaranın merkezinden çıkan kaval silmeler üç taraftan olukları çevreleyerek dilimleri oluşturmaktadır. Her dilim dönüşümlü olarak birbirlerini takip ederek kavsara ağzına doğru ışınal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu güneybatıdaki cephe nişi [9]	
	
Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi [13]	Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.2 Emir Saltuk Kümbeti (Katalog No: 02)

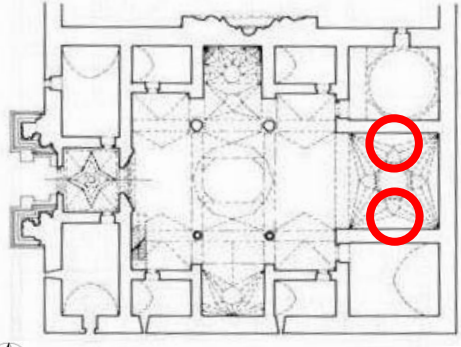
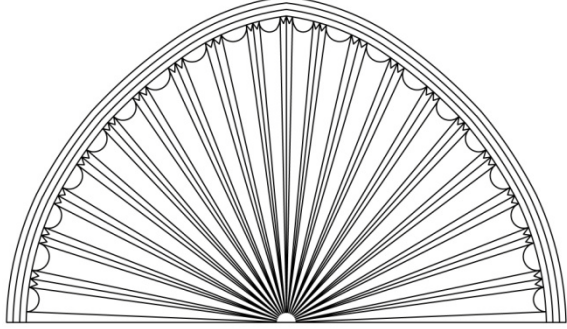
	Erzurum ili merkezinde bulunan Üç Kümbetlerden biri olan Emir Saltuk Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığından planı ve mimari özellikleri dikkate alınarak XII. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı düşünülmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünün sekiz köşesinde isticiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [9], [12], [13], [14].
Emir Saltuk Kümbeti'nin planı [8] ve isticiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozcuğunda bulunmaktadır [1], [8], [9]. Malzeme: Taş [8], [9] Çevresi: Dikdörtgen şeklinde olan taş bloğunun üzerinde bulunan isticiridye kabuğu şeklinin üst kısmı sade bırakılmıştır. Tanımlanması: İsticiridye kabuğu şeklinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan dilimler yukarıya doğru ışınal olarak dağılır burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on yedi dilimli isticiridye kabuğu şeklini alır.
İsticiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [89]	
	
Köşe tonozcuğunda isticiridye motifi [89]	Köşe tonozcuğunda isticiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.3 Kale Mescidi (Katalog No: 03)

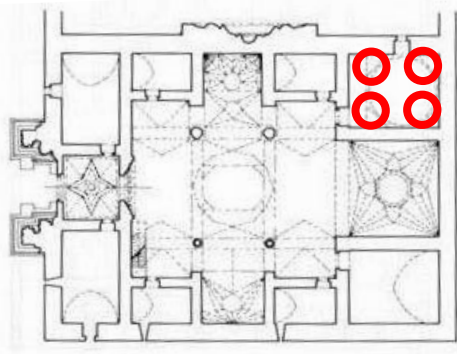
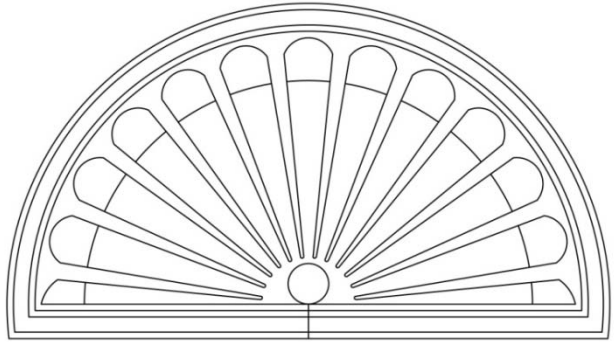
 Kale Mescidi'nin planı [90] ve istiridye motifinin konumu	Erzurum iç kalede yer alan Kale Mescidi'nin kitabesi bulunmadığından aynı tarihlerde yapıldığı düşünülen Tepsi Minare'nin kitabesine göre Ebu'ul Muzaffer Melikşah'ın hüküm sürdüğü 1186-1197 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Yapının silindirik gövdesinin dört cephesinde istiridye motifi yer almaktadır [12], [90], [91].
 İstiridye motifinin bulunduğu güneybatı cephe [92]	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [90], [91] Malzeme: Taş [90], [91] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklinde kavsaralı üçgen planlı uzun, dar nişi, kaval silmeli yuvarlak kemer şeklinde kabartma motifle sınırlandırılmıştır. Benzer olarak sağında ve solunda kaval silmelerden oluşan yuvarlak kemer şeklinde kabartma motifler bulunmaktadır [90], [91]. Tanımı: İstiridye kabuğu şeklinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan oluk ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru ışınal olarak dağılır ve kavsara ağzında oluklar dış bükey yarım daire, kaval silmeler ise iç bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
 Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi [92]	 Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

3.1.2 Mengücekliler Dönemi

Çizelge 3.4 Divriği Şifahanesi (Katalog No: 04)

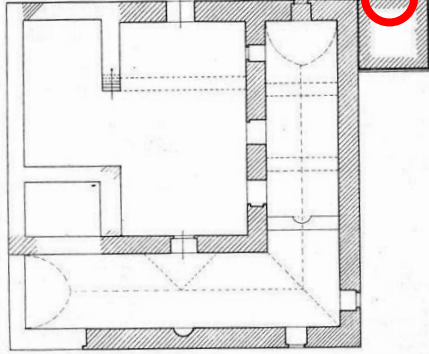
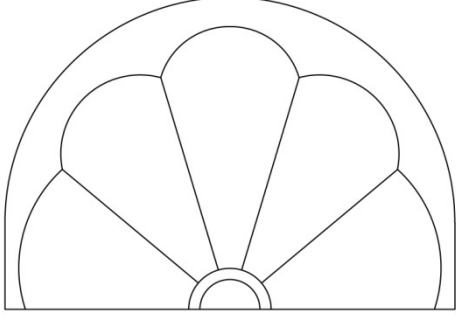
 Divriği Şifahanesi'nin planı [93] ve ıstiridye motifinin konumu	Sivas ili Divriği ilçesinde bulunan Divriği Ulu Cami'nin güney duvarına bitişik olan Divriği Şifahanesi'nin batı taçkapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 1228-1229 yılında Fahreddin Behram Şah'ın kızı Adil Melike Turhan tarafından Ahlatlı Hürremşah'a yaptırılmıştır. Yapının doğu cephesinde bulunan ana eyvanın kuzey ve güney duvarlarında ıstiridye motifi yer almaktadır [1], [12], [14], [93], [94].
 İstiridye motifinin bulunduğu kuzey duvarı [95]	Konumu: Tonoz ayakları arasında kalan duvar üzerinde bulunmaktadır [1], [93]. Malzeme: Taş [93] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklindeki süslemenin üzerinde üç kademeli sivri kemer bulunmaktadır. Sivri kemer ile ana eyvanın kemer başlangıcının birleştiği yerde kalın silmelerden geçme motifi oluşturulmuştur. İstiridye kabuğu şeklinin altında yatay olarak konumlanmış sağdan ve soldan gelen ince kaval silmeler ortada birleşerek düğüm motifini oluşturmaktadır [13]. Tanımlanması: İstiridye kabuğu şeklinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan kalın kaval silmeler ve aralarındaki iki sıra düz şerit birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme ve düz şerit yukarıya doğru ışınsal olarak dağılır ve yukarıda kaval silmeler iç bükey yarım daire, düz şeritler küçük üçgen şeklinde sonlanarak yirmi dilimli ıstiridye kabuğu şeklini oluşturur.
 Duvar üzerindeki ıstiridye motifi [95]	 Duvar üzerindeki ıstiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.5 Ahmed Şah Türbesi (Katalog No: 05)

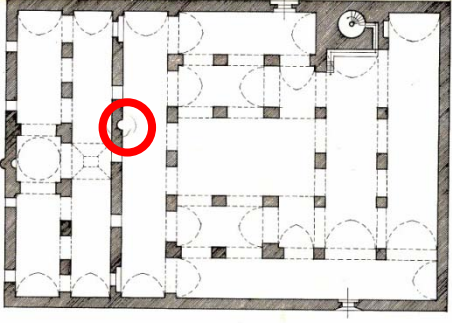
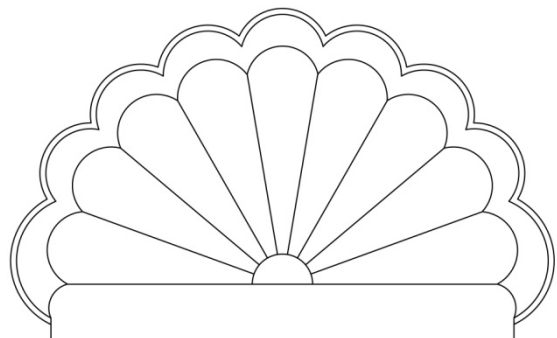
	Sivas ili Divriği ilçesinde bulunan Divriği Şifahanesi'nin kuzeydoğu köşesinde yer alan Ahmet Şah Türbesi, şifahanenin batı taçkapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 1228-1229 yılında Fahreddin Behram Şah'ın kızı Adil Melike Turhan tarafından Ahlatlı Hürremşah'a yaptırılmıştır. Türbenin kubbeye geçiş bölümünün dört köşesinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [9], [12], [14], [93], [94]
Ahmed Şah Türbesi'nin planı [93] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [1], [9]. Malzeme: Taş [9] Çevresi: İki kademe halinde ele alınan köşe tonozunun alt kısmı iki kaval silmenin çevrelediği istiridye kabuğu şeklindedir ve üst kısmı ise süslemesiz sade bırakılmıştır [9]. Tanımlanması: İstiridye kabuğu şeklinin merkezinde daire şeklinde kabartma bulunmaktadır. Kabartmadan çıkan iki kaval silmenin çevrelediği olukların oluşturduğu dilimler dönüşümlü olarak birbirlerini takip ederler. Her kaval silme ve oluk yukarıya doğru ışınal olarak dağılır. Her oluk dilimin uç kısımları yatay şekilde kaval silme ile kesilerek dış bükey yarım daire şeklinde son bulur ve on üç dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü (doğu duvarı) [95]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [95]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

3.1.3 Artuklular Dönemi

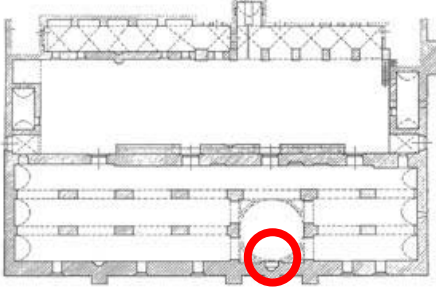
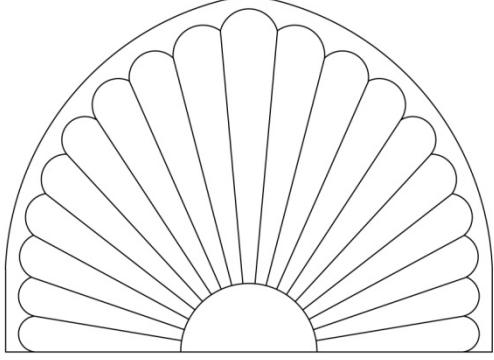
Çizelge 3.6 Necmeddin Külliyesi (Katalog No: 06)

 A detailed architectural plan of the Necmeddin Külliyesi. The plan shows a complex of rooms and courtyards. A red circle highlights a specific location on the right side of the plan, indicating the position of the minaret and the istiridye motif.	Mardin ili merkezinde bulunan Necmeddin Külliyesi'nin kitabesi bulunmamaktadır. Ancak 1122-1123 yılında Silvan'da ölen Necmeddin İlgazi, Silvan'dan getirilerek buraya gömülmüştür. Ayrıca bu yapılar topluluğunu yaptırdığı ve bundan dolayı kendi adını aldığı ileri sürülmektedir [6], [94]. Yapının kuzeydoğusunda bulunan minarenin kuzey cephesinde istiridye motifi yer almaktadır [6].
Necmeddin Külliyesi'nin planı [6] ve istiridye motifinin konumu	
 A black and white photograph showing the istiridye motif on the minaret base. The motif is a semi-circular arch with a central opening and a series of smaller arches on either side, creating a fan-like shape.	Konumu: Minare kaidesindeki niş kavсарasında bulunmaktadır [6]. Malzeme: Taş [6] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklindeki niş kavсарası, sağında ve solunda bulunan burmalı sütuncelerin üzerine oturmaktadır. Kavсарayı kademeli yerleştirilmiş iki silme çevrelemektedir. Dıştaki silme aşağı doğru devam ederek burmalı sütunceleri kuşatmakta ve aynı zamanda nişi de sınırlamaktadır [6]. Tanımlanması: İstiridye kabuğu şeklinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan oluk ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavсara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak beş dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu minare kaidesi [6]	
 A close-up photograph of the istiridye motif on the minaret base. The motif is a semi-circular arch with a central opening and a series of smaller arches on either side, creating a fan-like shape.	 A line drawing of the istiridye motif on the minaret base. The drawing shows a semi-circular arch with a central opening and a series of smaller arches on either side, creating a fan-like shape.
Minare kaidesindeki istiridye motifi [6]	Minare kaidesindeki istiridye motifi çizimi [88]

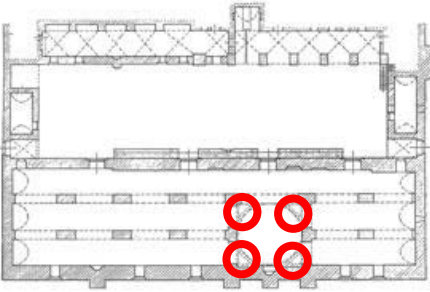
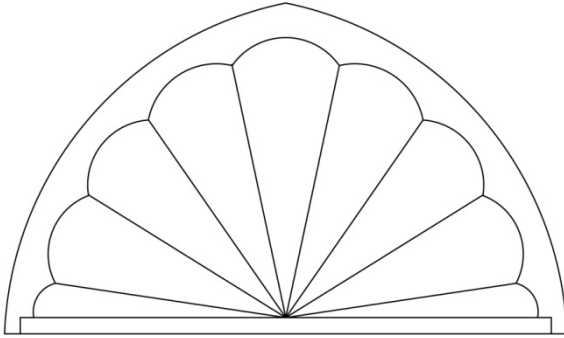
Çizelge 3.7 Harput Ulu Cami (Katalog No: 07)

 Harput Ulu Cami'nin planı [12] ve istiridye motifinin konumu	Elazığ ili Harput ilçesinde bulunan Harput Ulu Cami'nin avlusunun kuzey duvarında yer alan kitabesine göre 1155-1165 yıllarında Fahrettin Karaaslan tarafından yaptırılmıştır. Yapının kuzeyindeki avlunun güney duvarında bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [1], [6], [10], [12].
 İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [96]	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır [1], [6], [10]. Malzeme: Alçı [1], [6], [10] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresinin çevresini süslemeli tek bir bordür dolaşır. Bordürün üzerinde dikdörtgen şeklinde yatay olarak konumlanmış iki sıra mukarnas düzeni gösteren pano bulunmaktadır. Kavsaranın hemen altında ters palmetler şeklinde bir sıra saçak sarmaktadır [6], [10]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini alır. Her dilimi içine alan ince bir kaval silme kavsarayı kuşatmaktadır.
 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [96]	 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

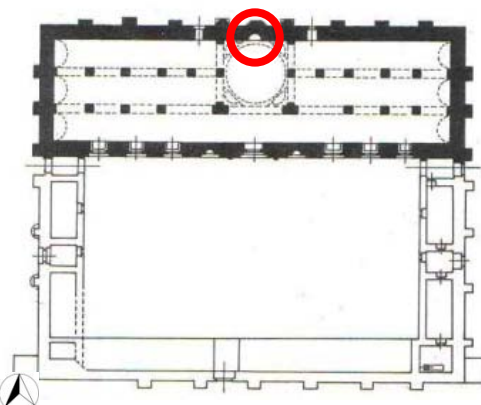
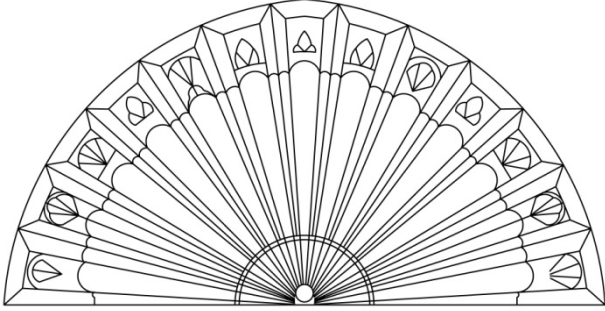
Çizelge 3.8 Mardin Ulu Cami (Katalog No: 08)

 Mardin Ulu Cami'nin planı [97] ve istiridye motifinin konumu	Mardin ili merkezinde bulunan Mardin Ulu Cami'nin çeşitli kitabeleri olmasına rağmen ilk yapıldığı dönemi ve geçirdiği onarımları kesin olarak bilinmemektedir. Ancak en eski kitabesi 1176 yılına aittir. Yapının güney duvarında bulunan ana mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [6], [97], [98].
 İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [6], [99]	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır[6], [97], [98]. Malzeme: Taş [6] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresi iç içe iki kademe halindedir. İstiridye kabuğu şeklindeki kavsaranın bulunduğu içteki kademe rumi motifleriyle bezemeli bir frize sahiptir. Dıştaki kademe asma dalları ve yaprakları ile süslü sivri kemerli bir bordürle çevrelenmiştir. Sivri kemerin üzerinde köpek dişi şeklinde yatay olarak yerleştirilmiş dikdörtgen bir friz bulunmaktadır. Üzerinde üçgen alınlığın içerisinde ortası yarım yuvarlak dıştan altıgen köşeli bir dolgu yer alır [6]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım dairen çıkan dilimler kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve kavsara ağzında dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [6], [99]	 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

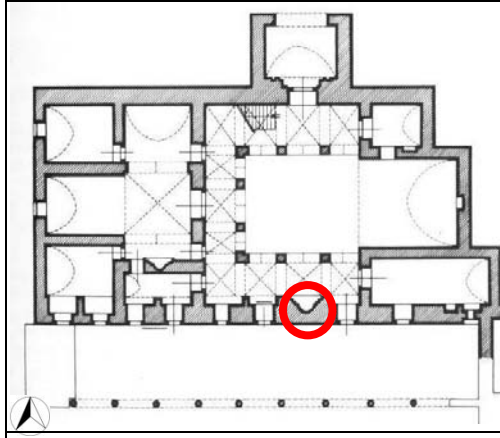
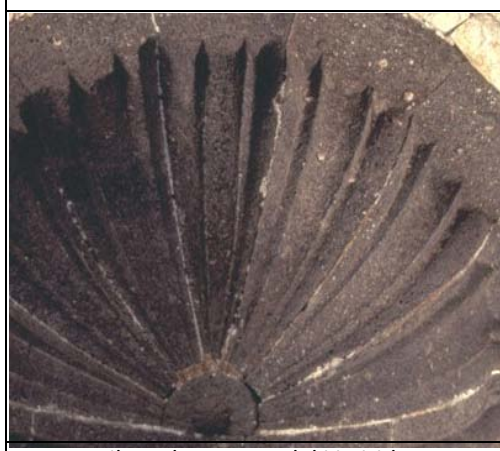
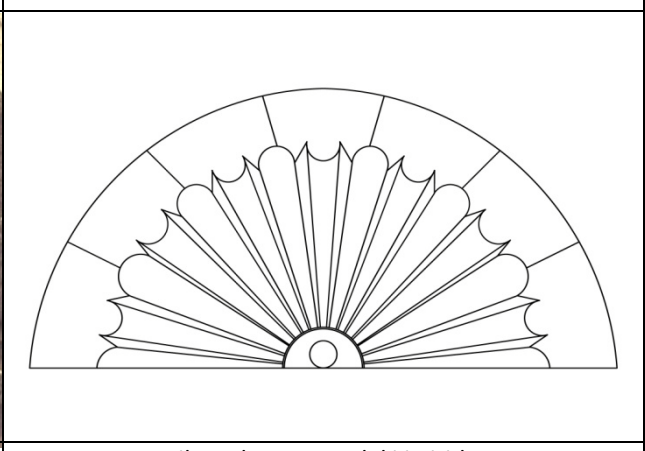
Çizelge 3.9 Mardin Ulu Cami (Katalog No: 09)

	Mardin ilinin merkezinde bulunan Mardin Ulu Cami'nin çeşitli kitabeleri olmasına rağmen ilk yapıldığı dönemi ve geçirdiği onarımları kesin olarak bilinmemektedir. Ancak en eski kitabesi 1176 yılına aittir. Yapının mihrap önü kubbesine geçiş bölümünde dört tane istiridye motifi yer almaktadır [6], [97], [100].
Mardin Ulu Cami'nin planı [97] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [6], [97], [100]. Malzeme: Taş [97] Çevresi: Sivri kemerli köşe tonozları iki kademe halindedir. Dıştaki kademe ve içteki kademelerin kemer ayaklarında, dıştaki daha küçük boyutlarda olmak üzere iki sıra mukarnas dizisi ve üzerinde istiridye kabuğu benzeri bir süsleme bulunmaktadır. Sivri kemerin altında iç köşede istiridye kabuğu şeklinde süsleme ve iki yanında iki sıra mukarnas dizisi ile bunların üzerinde yarım daire şeklinde dilimli süsleme görülmektedir [97]. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkezinden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme ve oluk yukarıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve kaval silmeler dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü (güneybatı) [97], [101]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [97], [101]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

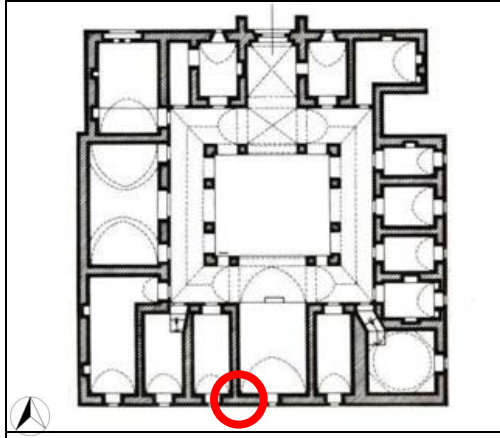
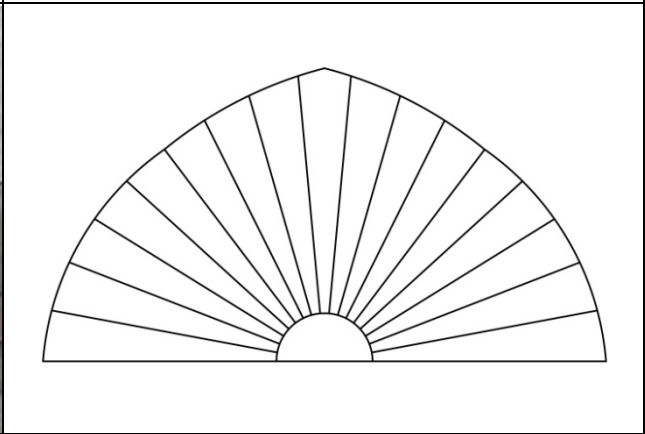
Çizelge 3.10 Kızıltepe Ulu Cami (Katalog No: 10)

	Mardin ili Kızıltepe ilçesinde bulunan Kızıltepe Ulu Cami'nin mihrap nişinin üzerinde yer alan kitabesine göre Yavlak Arslan tarafından başlanıp kardeşi Artuk Arslan tarafından 1204 yılında tamamlanmıştır. Yapının kuzey cephesinde bulunan esas mihrabında isticiridye motifi yer almaktadır [1], [6], [10], [12].
Kızıltepe Ulu Cami'nin planı [12] ve isticiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır [1], [6], [10], [12]. Malzeme: Taş [6], [10], [12] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresinin iki yanına, dışta köşeli, içte silindirik gövdeli ve üç sıra mukarnas başlıklı sütunceler yerleştirilmiştir. Dıştaki sütuncenin üzerine yedi dilimli kemer ve içteki sütuncenin üzerine isticiridye kabuğu şeklinde kavsara oturmaktadır. Kemer ile kavsara arasında yazı şeritleri bulunmaktadır [6], [10], [12]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde daire şeklinde kabartma bulunmaktadır. Kabartmadan çıkan ince oluklar, ince kaval silmeler ve ince düz şeritler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada oluklar isticiridye kabuğu gibi dilimli küçük bir niş, düz şeritler küçük üçgen şeklinde sonlanarak on üç dilimli isticiridye kabuğu şekli oluşturur [6], [10], [12].
İsticiridye motifinin bulunduğu mihrap [10], [102]	
	
Mihrap kavsarasındaki isticiridye motifi [10], [102]	Mihrap kavsarasındaki isticiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.11 Mesudiye Medresesi (Katalog No: 11)

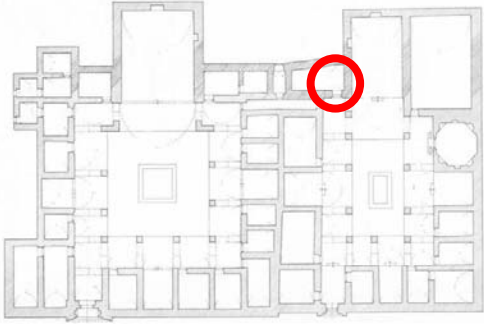
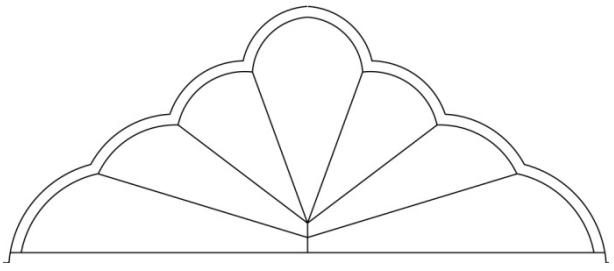
	Diyarbakır ili merkezinde bulunan Mesudiye Medresesi'nin mihrabının sağındaki pencerenin üzerinde yer alan kitabesine göre Halep'li Üstad Cafer bin Mahmud tarafından Mesud adına 1223 tarihinde yapılmıştır. Yapının güney revak duvarında bulunan avlu mihrabında istirdiye motifi yer almaktadır [1], [10], [12], [103].
Mesudiye Medresesi'nin planı [12] ve istirdiye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır[1], [10], [12], [103]. Malzeme: Taş [1], [10], [12], [103] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrap hücresinin iki yanında silindirik gövdeli ve üç sıra mukarnas süslemeli ayak ve başlıkları bulunan sütunceler bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerine beş dilimli kemer oturmaktadır. Kavsaranın altında zeminden başlayan ince kaval silmeli kabartma motifi bulunmaktadır [10]. Tanımı: Kavsaranın merkezinde yarım daire bulunmaktadır ve ortasında dilimli kabartma küçük bir gülbezek yerleştirilmiştir. Yarım daireden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki derin oluk silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada kaval silmeler yarım daire şeklinde, oluk silmeler ise üçgen çıkıntılarla sonlanarak istirdiye kabuğu şeklini oluştururlar [10].
İstirdiye motifinin bulunduğu mihrap [10], [104]	
	
Mihrap kavsarasındaki istirdiye motifi [10], [104]	Mihrap kavsarasındaki istirdiye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.12 Zinciriye Medresesi Cephe Çeşmesi (Katalog No: 12)

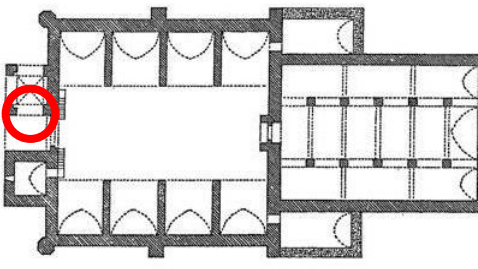
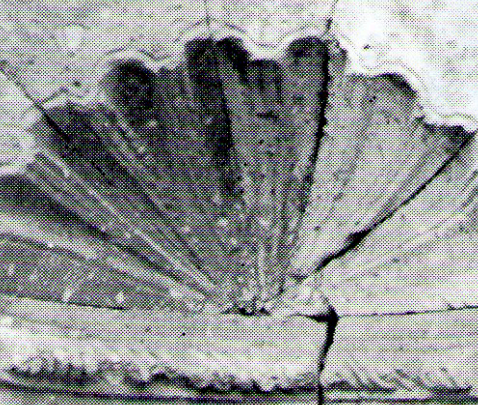
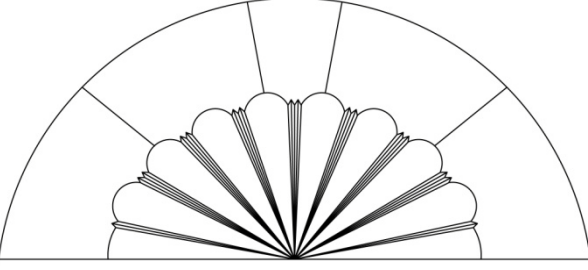
	Mardin İli merkezinde bulunan Zinciriye Medresesi'nin inşa kitabesine göre Melik Necmeddin İsa bin Muzaffer Davut bin Melik tarafından 1385 yılında yaptırılmıştır. Yapının güney cephesine bitişik olarak yapılan çeşmesinde istiridye motifi yer almaktadır [6], [14], [98], [105].
Zinciriye Medresesi'nin planı [14] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Çeşme alınlığında bulunmaktadır [105]. Malzeme: Taş [105] Çevresi: Dikdörtgen planlı çeşme nişinin üzerinde istiridye kabuğu şeklindeki alınlık sivri kemerle örtülüdür. Alınlığın altında doğu, batı ve kuzey duvarını çevreleyen bir satırlık kitabe bulunmaktadır. Kitabenin altında lüle yerleştirilmiştir. Çeşme nişinin içine kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen formlu yalak bulunmaktadır [105]. Tanımlanması: Alınlığın merkezi yarım daire şeklindedir. Yarım daireden çıkan dilimler yukarıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada on yedi dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu çeşme [14]	
	
Çeşme alınlığındaki istiridye motifi [14]	Çeşme alınlığındaki istiridye motifi çizimi [88]

3.2 Anadolu Selçuklu Dönemi

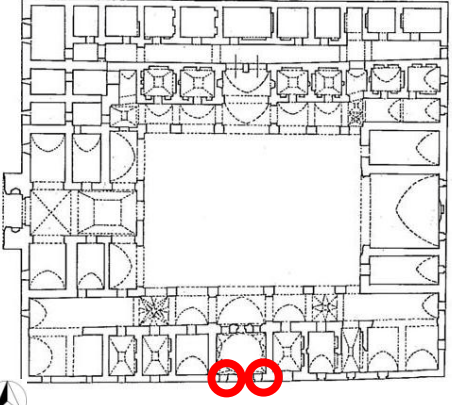
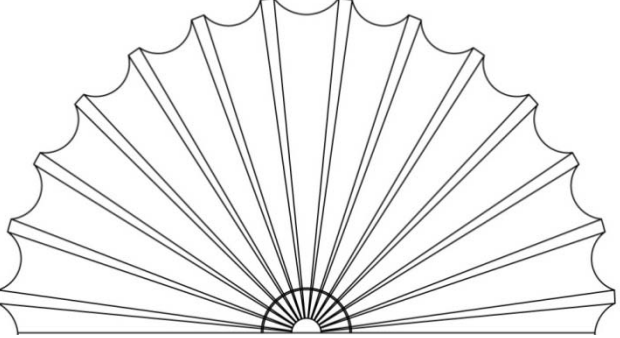
Çizelge 3.13 Gevher Nesibe Darüşşifası (Katalog No: 13)

	Kayseri ili merkezinde bulunan Gevher Nesibe Darüşşifası'nın taçkapısı üzerinde yer alan kitabesine göre I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından kardeşi Gevher Nesibe Sultan adına 1205 yılında yaptırılmıştır. Yapının kuzeyinde bulunan büyük odanın kapısında istiridye motifi yer almaktadır [1], [93], [106].
Gevher Nesibe Darüşşifası'nın planı [93] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Kapı kavsarasında bulunmaktadır [1], [93], [106]. Malzeme: Taş [93], [106] Çevresi: Kapı sade bir silme ile üç yandan çevrelenmiştir. Kapının iki yanında duvara gömülü silindirik gövdeli sütunceler bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerinden iki kademe halinde istiridye kabuğu şeklindeki kavsaraya geçilmektedir. Kavsaranın iki köşesinde şemse motifleri görülmektedir [106]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan geniş oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak yedi dilimli istiridye kabuğu şeklini alır. Her dilimi içine alan ince oluk kavsarayı kuşatmaktadır.
İstiridye motifinin bulunduğu kapı [93], [106]	
	
Kapı kavsarasındaki istiridye motifi [107]	Kapı kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

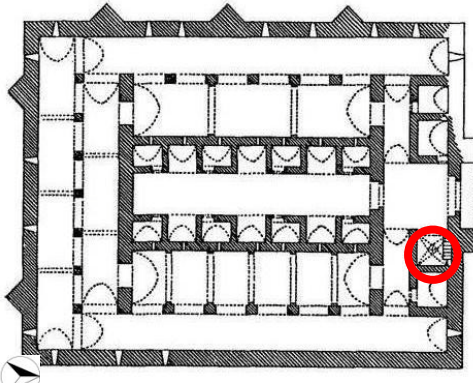
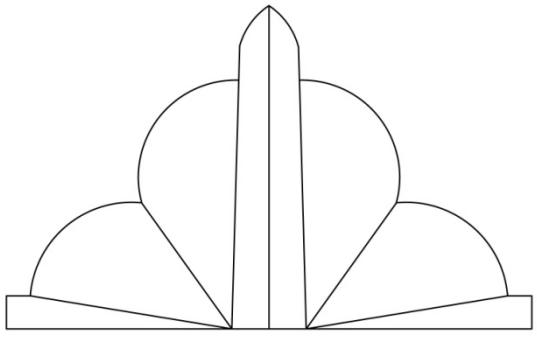
Çizelge 3.14 Kızılören Han Mescidi (Katalog No: 14)

	Konya-Beyşehir yolunda bulunan Kızılören Han'ın batı cephesindeki giriş kapısının üzerinde yer alan kitabesine göre I.Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Emir Kandemir tarafından 1205'te başlanıp 1207-1210 yıllarında bitirilmiştir. Kervansaray'ın batısına bitişik olan mescidin güney duvarındaki mihrabında isticridye motifi yer almaktadır [1], [10], [11], [12], [108].
Kızılören Han'ın planı [108] ve isticridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır [1], [10], [11], [12], [108]. Malzeme: Taş [10], [11], [12], [108] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresi üç taraftan dikdörtgen şeklinde genişlikleri ve silmeleri farklı dört bordürle çevrelenmiştir. Hücrenin iki yanında sağlı sollu balıksırtı süslemeli ve zar başlıklı iki sütunce yer almaktadır. Yuvarlak kemer içerisinde yer alan isticridye kabuğu biçimindeki kavsaranın altında yatay şekilde konumlanan burmalı ince bir kaval silme bulunmaktadır [10], [11], [12], [108]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada kaval silmeler küçük üçgen, oluklar dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli isticridye kabuğu şeklini oluşturur [10].
İsticridye motifinin bulunduğu mihrap [10]	
	
Mihrap kavsarasındaki isticridye motifi [10]	Mihrap kavsarasındaki isticridye motifi çizimi [88]

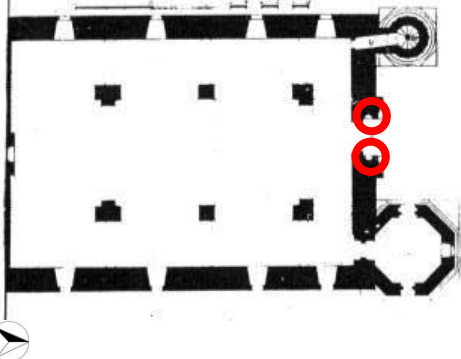
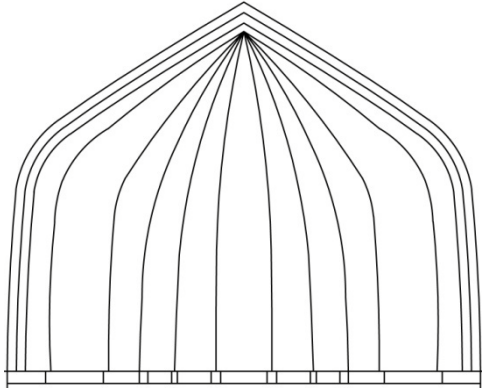
Çizelge 3.15 I. İzzeddin Keykavus Şifahanesi (Katalog No: 15)

 I. İzzeddin Keykavus Şifahanesi'nin planı [93] ve istiridye motifinin konumu	Sivas ili merkezinde bulunan I.İzzeddin Keykavus Şifahanesi'nin batı cephesinde yer alan taçkapısındaki kitabesine göre I.İzzeddin Keykavus tarafından 1217 tarihinde yaptırılmıştır. Yapının güney eyvanı 1220 tarihinde türbeye çevrilmiştir. Türbenin güney duvarında bulunan üst pencerelerinde istiridye motifi yer almaktadır [8], [9], [12], [13], [14], [109] .
 İstiridye motifinin bulunduğu pencere (soldaki) [109]	Konumu: Pencere kavsarasında bulunmaktadır [8], [9], [13], [109] Malzeme: Taş [8], [9], [13], [109] Çevresi: Pencere hücresinin etrafı, kıvrım dal ve rumi motifleriyle bezemeli bir bordürle çevrelenmiştir. Hücrenin iki yanında sağlı sollu silindirik gövdeli ince sütunceler bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerine istiridye kabuğu şeklinde kavsara oturmakta ve kavsaranın altında dikdörtgen şeklinde yatay olarak konumlanan iki bölümlü pano yer almaktadır [8], [9], [13], [109]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan oluk ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada kaval silmeler düz, oluklar iç bükey yarım daire şekilde sonlanarak on beş dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
 Pencere kavsarasındaki istiridye motifi [109]	 Pencere kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

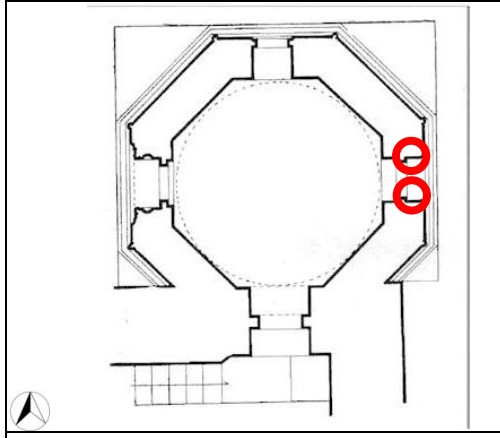
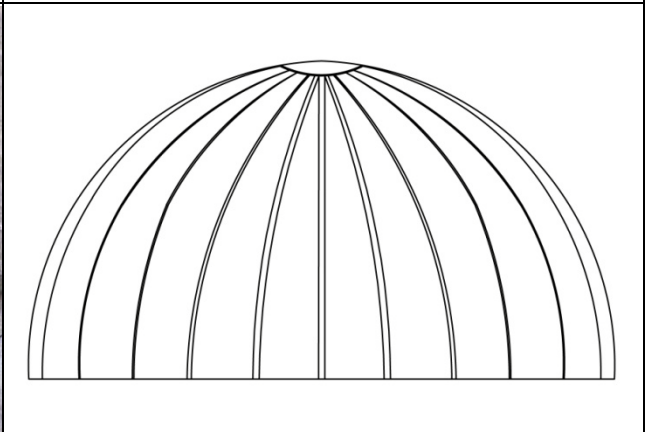
Çizelge 3.16 Alara Han Çeşmesi (Katalog No: 16)

	Antalya-Alanya yolu üzerinde bulunan Alara Han'ın kuzey cephesindeki taçkapısında yer alan kitabesine göre I. Alaeddin Keykubad tarafından 1231 yılında yaptırılmıştır. Yapının kuzey cephesindeki girişin sol tarafında bulunan eyvanın içindeki çeşme'de istiridye motifi yer almaktadır [12], [108], [110].
Alara Han'ın planı [108] ve istiridye motifinin konumu	Konumu: Çeşme alınlığında bulunmaktadır [110]. Malzeme: Taş [110] Çevresi: Dikdörtgen planlı nişin üzerinde yer alan istiridye kabuğu şeklindeki alınlığın sağ ve sol köşesinde altı yapraklı oyma çiçeklerle süslenmiş, dairesel rozetler bulunmaktadır. Nişin altında iki lüle deliği ve dikdörtgen şeklinde yalak yer almaktadır [110]. Tanımlanması: Alınlığın merkezinden yukarıya doğru çıkan iki oluk ve arasındaki ince kaval silme tek bir dilimi oluşturur. Sağında ve solundaki oluklar ve kaval silmelerden oluşan iki dilim yukarıya doğru genişleyerek dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak beş dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
	
İstiridye motifinin bulunduğu çeşme [110], [111]	
	
Çeşme alınlığındaki istiridye motifi [110], [111]	Çeşme alınlığındaki istiridye motifi çizimi [88]

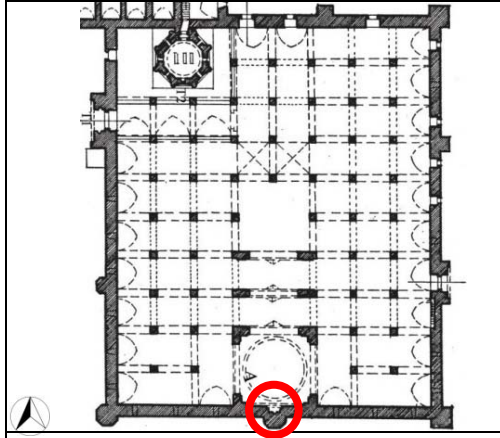
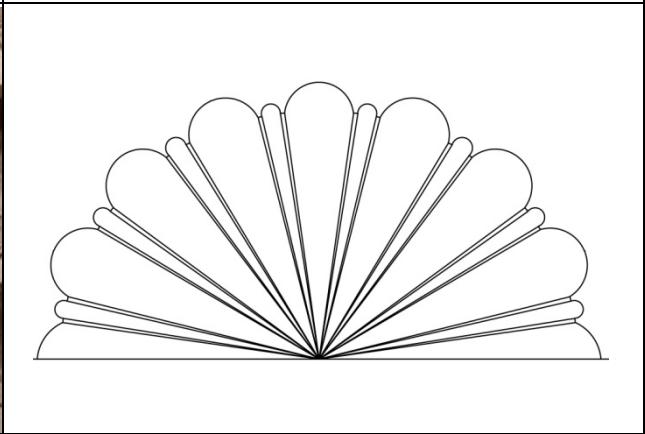
Çizelge 3.17 Burmalı Minare Cami (Katalog No: 17)

	Amasya ili merkezinde bulunan Burmalı Minare Cami'nin kuzey taçkapısında yer alan tarihsiz kitabesine göre II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Vezir Ferruh ve kardeşi Haznedar Yusuf tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Bu dönem 1237-1246 tarihleri arasında olmasından dolayı Cami'nin, bu tarihler arasında inşa edildiği ileri sürülmektedir. Yapının kuzeyinde bulunan taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istirdiye motifi yer almaktadır [1], [7], [12], [112].
Amasya Burmalı Minare Cami planı [113] ve istirdiye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [1], [7]. Malzeme: Taş [112] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrabiye hücresi üç taraftan sade bir bordürle çevrelenmiştir. Sivri kemerli istirdiye kabuğu şeklindeki kavsara ile bordür arasında bitkisel motiflerden oluşan süsleme bulunmaktadır. Bordürün üzerinde yatay olarak dikdörtgen şeklinde konumlanan geometrik bezemeli bir pano yer almaktadır [12]. Tanımlanması: Kavsaranın tepe noktasından çıkan kaval silme ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme ve oluk aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada iki kademeli olarak sonlanarak dilimli istirdiye kabuğu şeklini oluşturur.
İstirdiye motifinin bulunduğu mihrabiye (soldaki) [114]	
	
Mihrabiye kavsarasındaki istirdiye motifi [114]	Mihrabiye kavsarasındaki istirdiye motifi çizimi [88]

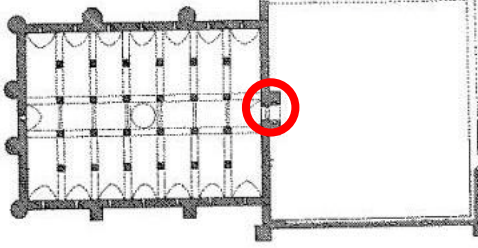
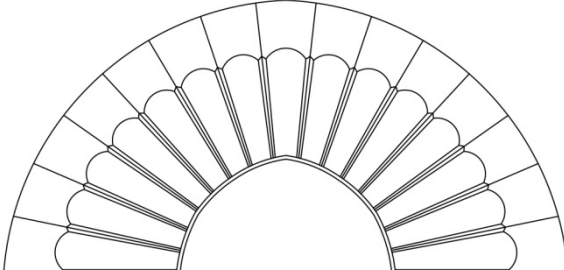
Çizelge 3.18 Burmalı Minare Cami Türbesi (Katalog No: 18)

 Amasya Burmalı Minare Türbesi'nin planı [112] ve istiridye motifinin konumu	Amasya ili merkezinde bulunan Burmalı Minare Cami'nin kuzeydoğu köşesine bitişik olan Türbe'nin kitabesi olmadığından Cami ile aynı tarihlerde inşa edildiği kabul edilmektedir. Yapının batı cephesinde bulunan penceresinin iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istiridye motifi yer almaktadır [9], [12], [112].
 İstiridye motifinin bulunduğu mihrabiye [114]	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [9], [112]. Malzeme: Taş [9], [112] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrabiye hücresinin sol yanında pencerenin beş sıra mukarnas kavsarasını taşıyan silindirik gövdeli zar başlıklı sütunce bulunmaktadır [9], [112]. Tanımlanması: Kavsaranın tepe noktasında yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan kaval silme ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada düz bir şekilde sonlanarak on dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
 Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi [114]	 Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

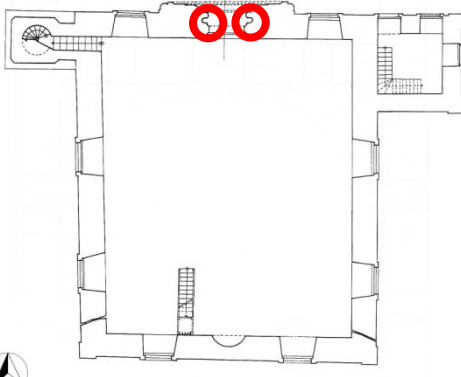
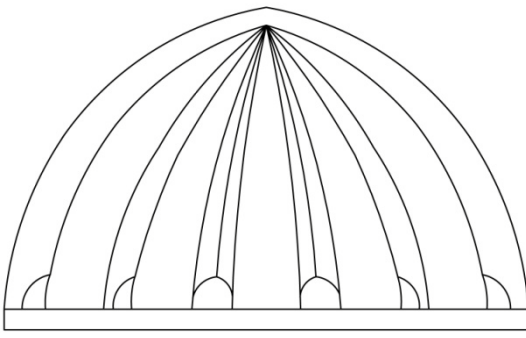
Çizelge 3.19 Huand Hatun Cami (Katalog No: 19)

	Kayseri ili merkezinde bulunan Huand Hatun Cami'nin batı taçkapısı üzerindeki kitabesine göre II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi Mahperi Huand Hatun tarafından 1238 yılında yaptırılmıştır. Yapının güney duvarının ortasında bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [1], [10], [12], [14], [115].
Huand Hatun Cami'nin planı [14] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap hücresinin içindeki nişlerin kavsarasında bulunmaktadır [10], [115]. Malzeme: Taş [10], [115] Çevresi: Mihrap hücrenin iki yanında burmalı silindirik gövdeli ve iki sıra akantus yaprağı süslemeli başlıkları bulunan sütunceler yer almaktadır. Sütuncelerin üzerine geometrik bezemeli pençi kemer oturmakta ve kemerin altında beş sıra mukarnas dizisinden oluşan kavsara bulunmaktadır. Kavsara, geometrik geçmelerden oluşan süsleme kuşağı ile zeminden başlayarak boydan boya uzanan dar ve uzun üç nişden ayrılmaktadır [12]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme ve oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve burada oluklar yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [115], [116]	
	
Mihrap içinde yer alan niş kavsaralarındaki istiridye motif [115], [116]	Mihrap içinde yer alan niş kavsarasındaki istiridye motifinin çizimi [88]

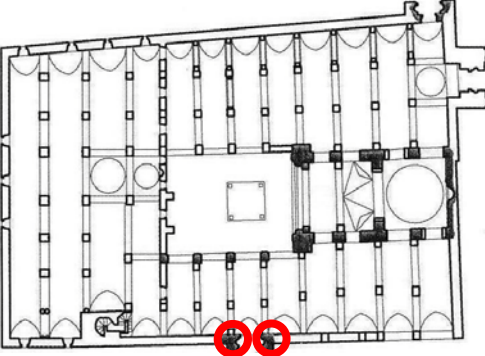
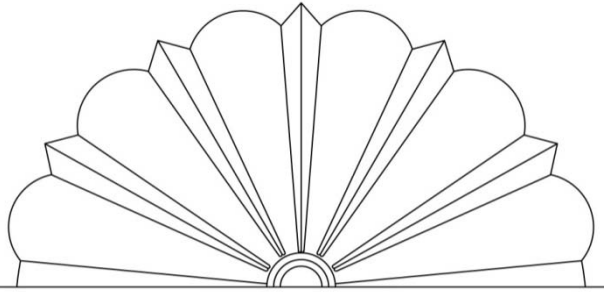
Çizelge 3.20 İncir Han (Katalog No: 20)

 İncir Han'ın planı [32] ve istiridye motifinin konumu	Burdur ili Bucak ilçesinde bulunan İncir Han'ın kapalı bölüm taçkapısında yer alan kitabesine göre 1239-1240 yıllarında II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştır. Yapının güney cephesinde bulunan kapalı bölüm taçkapısında istiridye motifi yer almaktadır [1], [11], [12], [32].
 İstiridye motifinin bulunduğu taçkapı [32]	Konumu: Taçkapı kavsarasında bulunmaktadır [32]. Malzeme: Taş [32] Çevresi: Taçkapının iki yanında bulunan silindir gövdeli ve akantus başlıklı sütuncelerin üzerinde gülbezekler bulunur. Tek renk taştan ve birbirine geçmeli olarak yapılmış basık kemerli giriş kapısının üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır. İnşa kitabesinin üzerinde yer alan istiridye kabuğu biçiminde kavsaranın kemeri yüzeyi kırık çizgilerin kesişmesiyle oluşan palmet motiflerinin yan yana gelmesiyle oluşturulmuştur. Kemer başlangıcının altında doğu ve batı yüzeyde aslan-güneş kabartması yer almaktadır [32]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde geniş bir yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan derin oluklar genişleyerek ınsal olarak kavsara ağzına doğru dağılır ve burada on beş dilimli istiridye kabuğu şekli oluşturur [32].
 Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi [32]	 Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

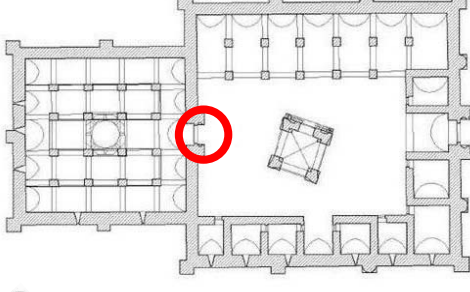
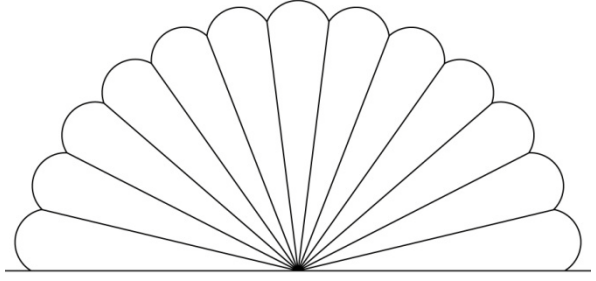
Çizelge 3.21 Alaaddin Cami (Katalog No: 21)

	Kırşehir ili merkezinde bulunan Alaaddin Cami, I. Alaaddin Keykubad döneminde (1221-1237) veya II. Alaaddin Keykubad döneminde (1249-1254) yaptırıldığı ileri sürülmektedir. Ancak XIX. yüzyılda tamamen harap olan yapı Kırşehir Mutasarrıfı Arifi Bey tarafından eski temelleri üzerine yeniden inşa edilmiştir. 1246 tarihinde Muzaffereddin Mehmet Şah tarafından Melik Gazi Medresesi'nin taçkapısı kullanılmak üzere Cami'ye taşınmıştır. Yapının kuzey cephesindeki taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [7], [90].
Kırşehir Alaaddin Cami'nin planı [90] ve istiridye motifinin konumu	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [1], [7], [90]. Malzeme: Taş [90] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrap hücrecini geometrik bezemeli sivri kemerli bir bordür çevrelemektedir. İstiridye kabuğu şeklindeki kavsaranın alt kısmı üç kenarlı olarak düzenlemiştir. Kavsaranın iki köşesine birer gülbezek yerleştirilmiştir [90]. Tanımlanması: Kavsaranın tepe noktasından çıkan kaval silme ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada yüzeylerinin bazıları iç bükey üçgen şeklinde sonlanarak on bir dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
	
İstiridye motifinin bulunduğu mihrabiye (sağdaki) [117]	
Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi [117]	Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

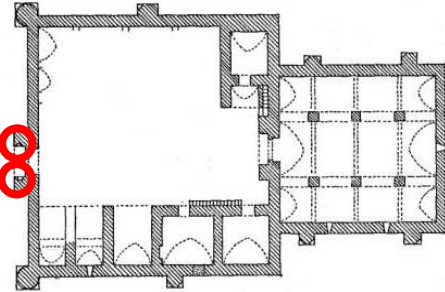
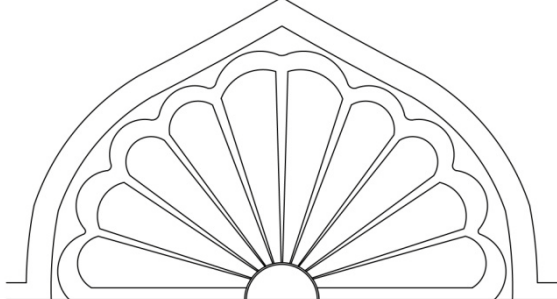
Çizelge 3.22 Malatya Ulu Cami (Katalog No: 22)

	Malatya ili Battalgazi ilçesinde yer alan Malatya Ulu Cami'nin değişik kısımlarında, farklı tarih ve dönemlere ait onarım ve ilavelere işaret eden kitabeleri bulunmaktadır. Yapının batı cephesinde bulunan istiridye kabuğu şeklinde süslemenin bulunduğu taçkapı üzerindeki kitabeye göre 1247 tarihinde II. İzzeddin Keykavus zamanında Şihabeddin İlyas bin Ebubekir tarafından Hüsrev el Benna adlı ustaya yaptırıldığı yazılıdır. Yapının taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [7], [12], [14], [118].
Malatya Ulu Cami'nin planı [14] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [1], [7]. Malzeme: Taş Çevresi: Yarım daire planlı mihrabiye hücresinin iki yanında duvara gömülü silindirik gövdeli ve üzeri burmalı iki sütunce bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerine istiridye kabuğu şeklinde kavsara oturmakta ve kavsaranın üzerinde geometrik bezemeli yatay olarak yerleştirilmiş bir bordür yer almaktadır. İki köşesinde ise bitkisel süsleme bulunmaktadır. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde iç içe üç yarım daire bulunmaktadır. Dıştaki yarım daireden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde, kaval silmeler küçük üçgen şeklinde sonlanarak on bir dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrabiye (soldaki) [119]	
	
Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi [119]	Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

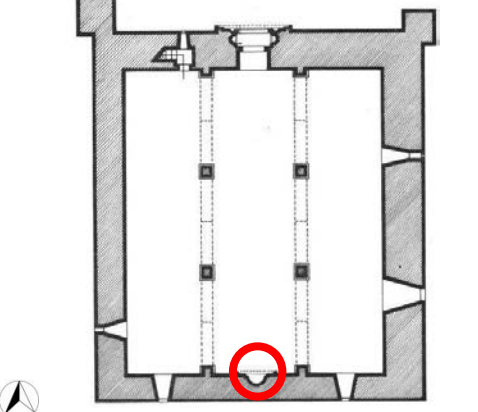
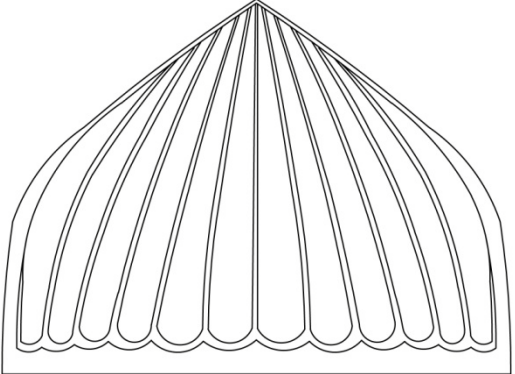
Çizelge 3.23 Sahip Ata Kervansarayı (Katalog No: 23)

 A detailed architectural plan of the Sahip Ata Kervansarayı. The plan shows a rectangular building with a central courtyard. A red circle highlights the location of the istiridye motif in the southern gate. A north arrow is located in the bottom left corner.	Afyon ili Sultandağı ilçesinde bulunan Sahip Ata Kervansarayı'nın kapalı bölüm taçkapısında yer alan kitabesine göre II. İzzeddin Keykavus zamanında, Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından 1249 yılında yaptırılmıştır. Yapının güneybatı cephesinde bulunan kapalı bölüm taçkapısında istiridye motifi yer almaktadır [12], [108], [120].
Sahip Ata Kervansarayı'nın planı [12] ve istiridye motifinin konumu	
 A photograph of the istiridye motif in the southern gate of Sahip Ata Kervansarayı. The motif is a fan-shaped archway made of stone, with a central opening. The arch is decorated with intricate carvings and is set within a larger stone frame.	Konumu: Daire yaylı kavsara kemerinin üzengi taşları üzerinde bulunmaktadır [108], [120]. Malzeme: Taş [108], [120] Çevresi: Kapı üç taraftan dikdörtgen şeklinde ince bir silme ile çevrelenmiştir. Giriş kapısının basık kemeri geçmeli taşlardan oluşan bir sıra taş örgüden oluşmuştur. Kemerin üzerinde ortada dikdörtgen şeklinde çerçeve içerisinde kitabe bulunmaktadır. Kitabenin her iki yanında yer alan daire yaylı kavsara kemerinin üzengi taşları üzerinde istiridye motifi yer almaktadır [108], [120]. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkeziden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk yukarıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak on iki dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu taçkapı [120]	
 A close-up photograph of the istiridye motif on the keystone of the southern gate. The motif is a fan-shaped archway made of stone, with a central opening. The arch is decorated with intricate carvings and is set within a larger stone frame.	 A line drawing of the istiridye motif, showing the fan-shaped archway with its central opening and the radiating lines that form the keystone.
Taçkapı kemerinin üzengi taşları üzerindeki istiridye motifi [120]	Taçkapı kemerinin üzengi taşları üzerindeki istiridye motifi çizimi [88]

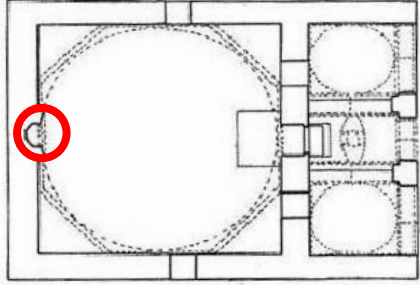
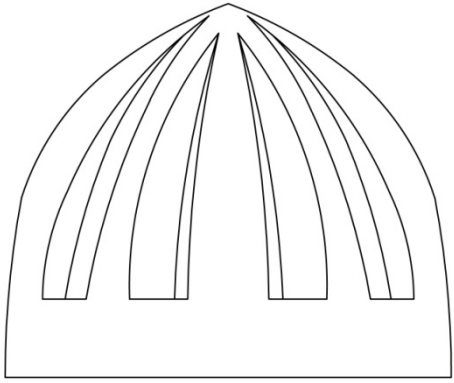
Çizelge 3.24 Akhan Kervansarayı (Katalog No: 24)

	Denizli – Çardak yolunda bulunan Akhan'ın kapalı bölüm taçkapısında ve avlu taçkapısında yer alan kitabelerine göre II. İzzeddin Keykavus zamanında 1253-1254 tarihlerinde Karasungur bin Abdullah tarafından yaptırılmıştır. Yapının güneydoğu cephesindeki avlu taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istirdye motifi yer almaktadır [1], [7], [11], [12], [108].
Akhan Kervansarayı'nın planı [108] ve istirdye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [11], [108]. Malzeme: Taş [11], [108] Çevresi: Yarım daire planlı mihrabiye hücresi üç taraftan ince bir silme ile çevrelenmiştir. Hücrenin iki yanında zikzak şeklinde gövde süslemeli ve iki kademeli başlıklı sütunce yer almaktadır. Sütuncelerin üzerine sivri kemer içerisinde yer alan istirdye kabuğu şeklinde kavsara oturmakta ve kemerin iki yanında birer gülbezek bulunmaktadır. Mihrabiye hücresinin hemen üzerinde giriftlerle arabesk tarzda tezayin edilmiş ters damla motifi şeklinde birer levha yer almaktadır [11], [108]. Tanımlanması: Kavsara merkezinde küçük yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada oluklar yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istirdye kabuğu şeklini oluşturur.
İstirdye motifinin bulunduğu mihrabiye (sağdaki) [121]	
	
Mihrabiye kavsarasındaki istirdye motifi [121]	Mihrabiye kavsarasındaki istirdye motifi çizimi [88]

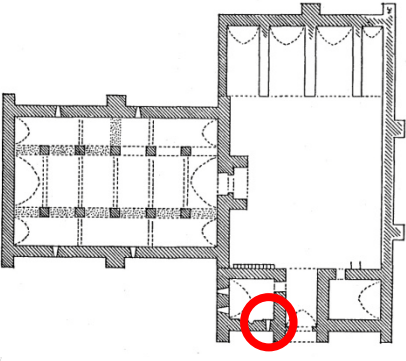
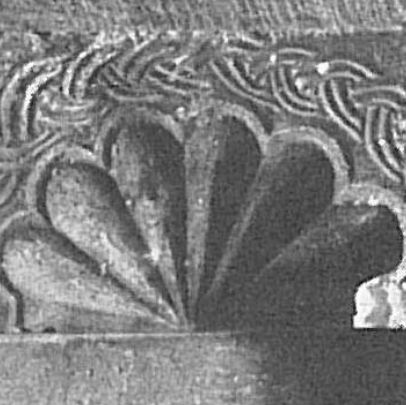
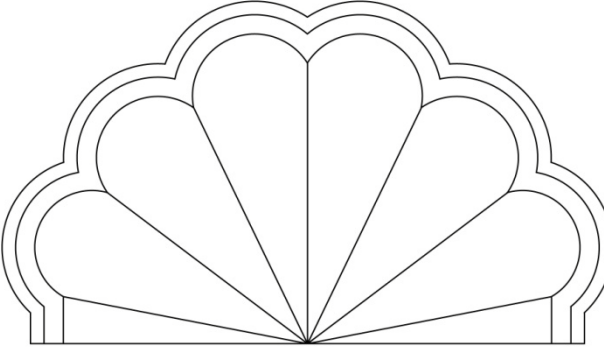
Çizelge 3.25 Bünyan Ulu Cami (Katalog No: 25)

	Kayseri ili Bünyan ilçesinde bulunan Bünyan Ulu Cami'nin kuzey cephesindeki taçkapısının üzerinde yer alan kitabesine göre Emir-ül Ümera tarafından mimar Kaluyan bin Karabuda'ya 1256 yılında yaptırılmıştır. Yapının güney cephesinin ortasında bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [10], [12], [14], [122], [123].
Bünyan Ulu Cami planı [14] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır [123]. Malzeme: Taş [10], [122] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrap hücrelerini iç içe kademelenen beş bordür çevrelemektedir. İstiridye kabuğu şeklindeki kavsaranın alt kısmı kenarları kavisli altı dilime ayrılmıştır ve iki yanında zar şeklinde ayak ve başlıkları bulunan yarı yarıya gömülü silindirik gövdeli sütunceler yer almaktadır. Kavsaranın iki yanında yüzeyi dilimli rozetler ve üzerinde kitabe bulunmaktadır [10], [122]. Tanımlanması: Kavsaranın tepe noktasından çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak onbir dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [122]	
	
Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [122]	Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

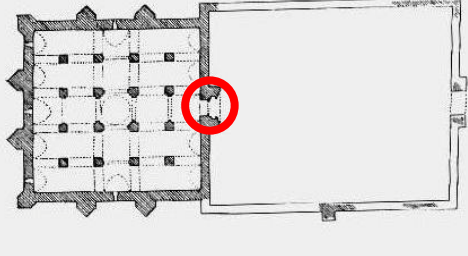
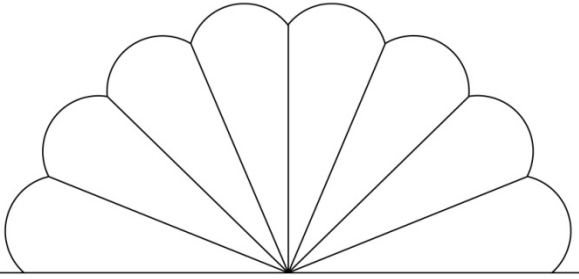
Çizelge 3.26 Hamamkarahisar Ulu Cami (Katalog No: 26)

	Eskişehir ili Sivrihisar ilçesinde bulunan Hamamkarahisar Ulu Cami'nin inşa kitabesi günümüze gelemediği için kesin inşa tarihi bilinmeyen yapının, 1259 yılında Selçuklu Emiri Seyfettin Kızıl Bey tarafından yaptırıldığı ileri sürülmektedir. Yapın güney duvarında bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [123], [125].
Hamamkarahisar Ulu Cami'nin planı [125] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır[123], [125]. Malzeme: Siva [125] Çevresi: Yarım daire şeklindeki mihrap hücresi dıştan ince bir silmeyle, içten kalın bir şeritle üç yandan dikdörtgen biçiminde çevrelenmektedir. İstiridye kabuğu şeklindeki mihrap kavsarasının alt kısmı ince bir silmeyle sonlanarak mihrap hücrelerini ikiye ayırmıştır [124], [125]. Tanımlanması: Kavsaranın tepe noktasında çıkan oluklar aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada düz bir şekilde sonlanarak dört dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [125]	
	
Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [125]	Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

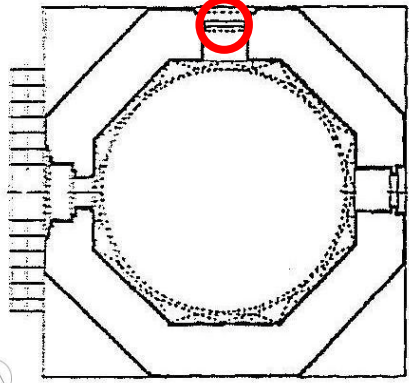
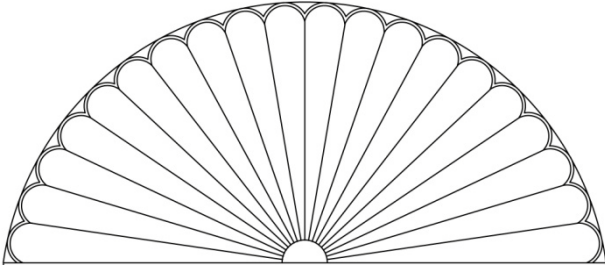
Çizelge 3.27 Kesikköprü Han Mescidi (Katalog No: 27)

	Kırşehir ilinin merkezinde bulunan Kesikköprü Han'ın kapalı bölüm taçkapısı üzerinde yer alan kitabesine göre Kırşehir valisi Nureddin Caca Bey tarafından 1268 yılında yaptırılmıştır. Kervansarayın güney cephesindeki girişinin batısına bitişik olan mescidinin güney duvarında istiridye motifi yer almaktadır [108], [126].
Kesikköprü Han'ın planı [108] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Güney cephenin doğu cephe ile birleştiği köşede yer alan niş kavsarasında bulunmaktadır [108], [126]. Malzeme: Taş [108], [126] Çevresi: Nişin içi üç köşeli olarak düzenlenmiştir. Bunun üzerinde yatay olarak konumlanan blok taştan sonra istiridye kabuğu şeklindeki kavsaraya geçilir. Sağ tarafta blok taş hizasından başlayan iki yivli iki şeritten oluşan saç örgüsü motifi sol tarafta kavsaraya kadar çevrelemektedir [108], [126]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak altı dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu niş [126]	
	
Niş kavsarasındaki istiridye motifi [126]	Niş kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

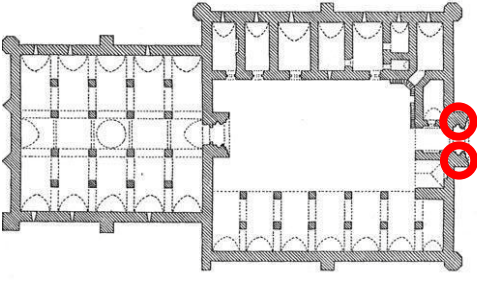
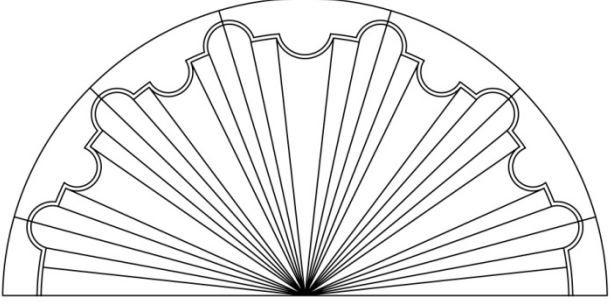
Çizelge 3.28 Çay Han (Katalog No: 28)

	Afyon ili Çay ilçesinde bulunan Çay Han'ın kapalı kısım taçkapısındaki inşa kitabesine göre 1278-1279 yıllarında Ebü'l Mücahid Yusuf bin Yakub tarafından yaptırılmıştır. Yapının kuzey cephesinde bulunan taçkapısında istiridye motifi yer almaktadır [1], [7], [11].
Çay Han'ın planı [11] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [1], [7], [11]. Malzeme: Taş [11] Çevresi: Dikdörtgen çerçeve içerisine alınan mihrabiye hücresinin istiridye kabuğu şeklindeki kavsarasının alt kısmı yatay olarak iki bölüme ayrılmıştır. İki yanında günümüzde mevcut olmayan ancak yuvarlak gövdeli sütuncelerin var olduğu kaynaklarda belirtilmektedir [11]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve arasındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak sekiz dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrabiye [11]	
	
Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi [11]	Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

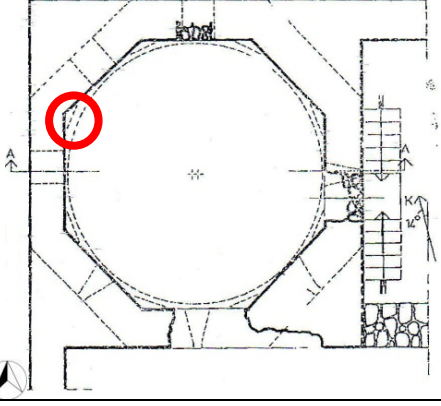
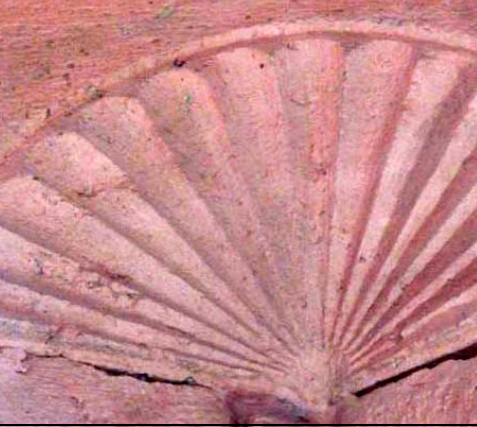
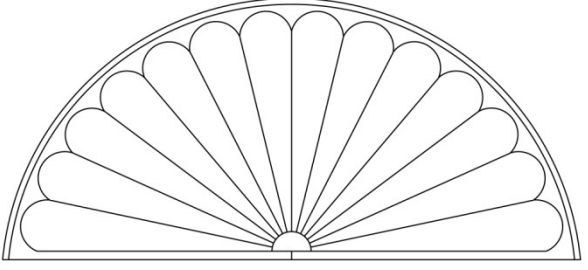
Çizelge 3.29 Şeyh Bedreddin Türbesi (Katalog No: 29)

	Konya ili Ilgın ilçesinde bulunan Şeyh Bedreddin Türbesi'nin taçkapısında yer alan kitabesine göre Sadeddin İsa bin Seyfeddin Balaban tarafından 1286-1287 yıllarında yapılmıştır. Yapının kuzey cephesinde bulunan penceresinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [9], [13].
Şeyh Bedreddin Türbesi'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Pencere kavsarasında bulunmaktadır [1], [8], [9], [13]. Malzeme: Taş [8], [9], [13] Çevresi: Dikdörtgen biçimindeki pencerenin iç kademesinde sağda ve solda düşey olarak konulanan birer geçmeli bordür bulunmaktadır. İstiridye kabuğu biçimindeki kavsaranın iki köşesine ortalarında küçük kabartmalar bulunan gülbezekler yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki pencerenin hemen üzerine insan başı figürlü bir kabartma olarak bulunmaktadır [8], [9], [13]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde yarım daire küçük bir kabartma bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve kavsara ağzında yarım daire şeklinde sonlanarak yirmi dilimli istiridye şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu pencere [127]	
	
Pencere kavsarasındaki istiridye motifi [127]	Pencere kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

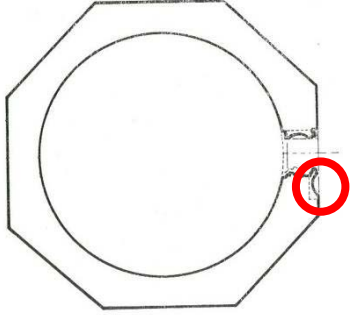
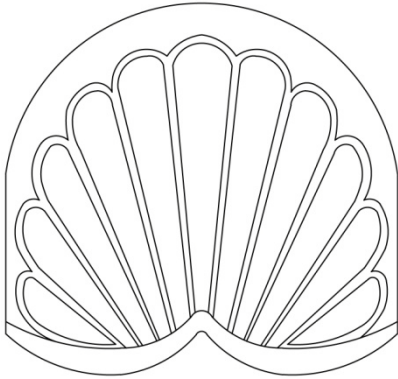
Çizelge 3.30 Sarıhan Kervansarayı (Katalog No: 30)

	Nevşehir ili Avanos ilçesinde bulunan Sarıhan Kervansarayı'nın avlu taçkapısında yer alan kitabesine göre II. İzzeddin Keykavus zamanında yaptırılmıştır. Tarihi bilinen diğer hanlarla olan plan, mimari ve süsleme benzerliklerine göre 13. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı kabul edilmektedir. Yapının doğu cephesindeki avlu taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istirdye motifi yer almaktadır [1], [7], [11], [12], [108].
Sarıhan Kervansarayı'nın planı [11] ve istirdye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [1], [7], [11]. Malzeme: Taş [11] Çevresi: Yarım daire planlı mihrabiye hücresi üç taraftan geometrik bezemeli bir bordürle çevrelenmiştir. Hücrenin iki yanında geometrik desenli iki sütun bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerine yuvarlak kemer içerisinde yer alan istirdye kabuğu şeklindeki kavsara oturmaktadır. Yuvarlak kemerin üzerinde dikdörtgen şeklinde geometrik bezemeli pano bulunmaktadır [11]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve burada oluklar dış bükey yarım daire şeklinde, kaval silmeler düz bir şekilde sonlanarak altı dilimli istirdye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstirdye motifinin bulunduğu mihrabiye [11]	
	
Mihrabiye kavsarasındaki istirdye motifi [11]	Mihrabiye kavsarasındaki istirdye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.31 Avgunlu Medrese Türbesi (Katalog No: 31)

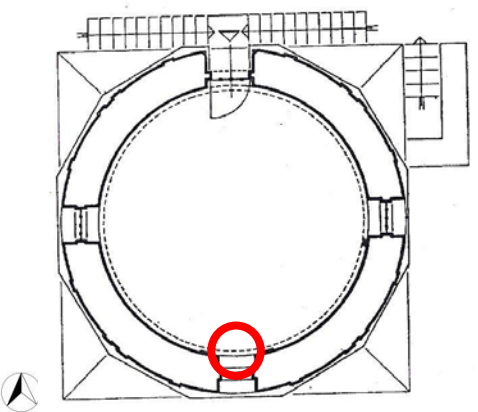
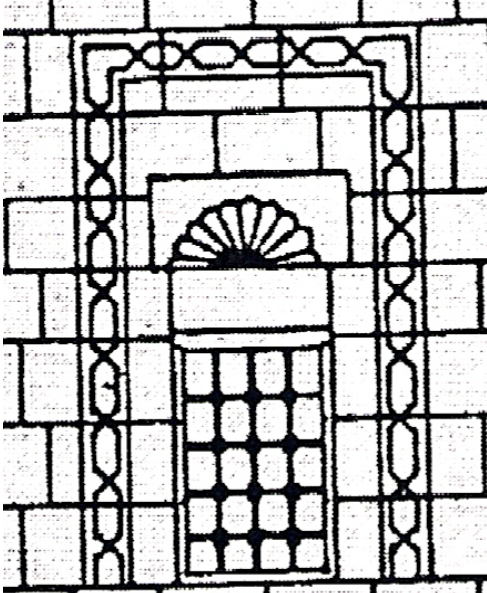
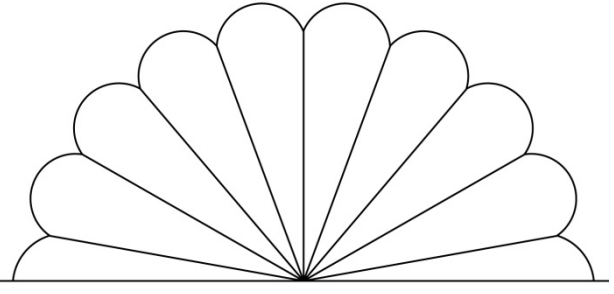
	Kayseri ili merkezinde yer alan Avgunlu Medrese Türbesi'nin inşa kitabesi bulunmadığından planı ve yapı karakterleri göz önüne alınarak XIII. yüzyılın başları veya ilk yarısı olarak tarihlendirilmektedir. Yapının batı duvarının sağında bulunan kubbeye geçiş bölümünde bir istiridye motifi yer almaktadır [1], [9], [128], [129].
Avgunlu Medrese Türbesi'nin planı [128] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [9], [128], [129]. Malzeme: Taş [9], [128], [129] Çevresi: Çevresinde süsleme bulunmamaktadır. Tanımlanması: İstiridye kabuğu şeklinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme yukarıya doğru genişleyerek dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak on dört dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [129]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [129]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.32 Himmet Baba Türbesi (Katalog No: 32)

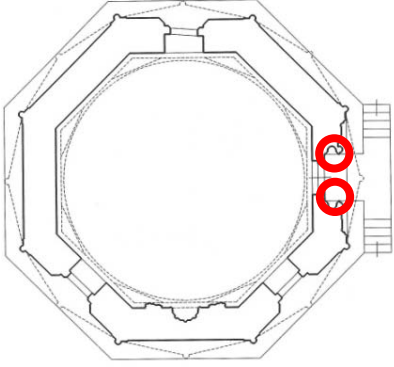
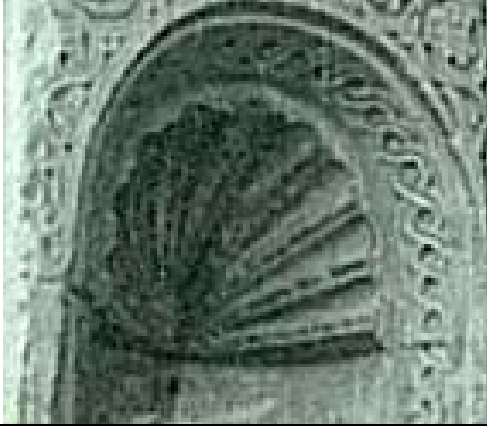
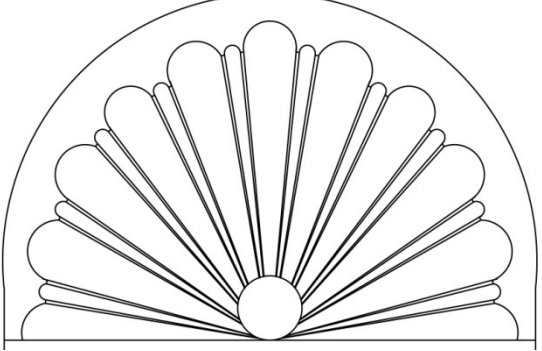
	Eskişehir ili Seyitgazi ilçesinde bulunan Himmet Baba Türbesi'nin kitabesi bulunmadığından mimari özellikleri dikkate alınarak XII. yüzyıl ve XIII. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Yapının doğu cephesindeki kapının güneyinde bulunan nişde istiridye motifi yer almaktadır [1], [9], [125], [130].
Himmet Baba Türbesi'nin planı [130] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Niş kavsarasında bulunmaktadır [1], [9], [125]. Malzeme: Taş [9], [125] Çevresi: Giriş kapısı ile istiridye kabuğu şeklinde kavsaralı niş üzerinde geometrik ve bitkisel süslemelerden oluşan üç bölüme ayrılmış friz bulunmaktadır. Ortada yer alan frizin üzerinde kırmızı tuğlalardan örülmüş sivri bir kemer oturmaktadır. Giriş kapısının sağında ve solunda silindirik gövdeli iki sütunceden sol taraftaki istiridye kabuğu şeklindeki kavsarası bulunan mermer blok parçasına bitişiktir [9], [125]. Tanımlanması: Kavsaranın alt kısmında farklı yönlerden çıkan oluklar ve kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on bir dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu doğu cephe [125]	
	
Niş kavsarasındaki istiridye motifi [125]	Niş kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

3.3 İlhanlı- Karakoyunlu Dönemleri

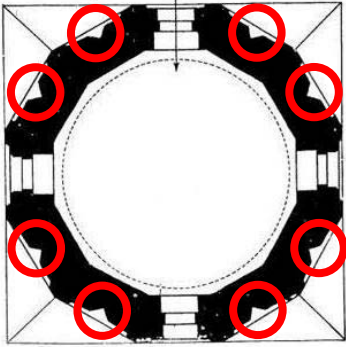
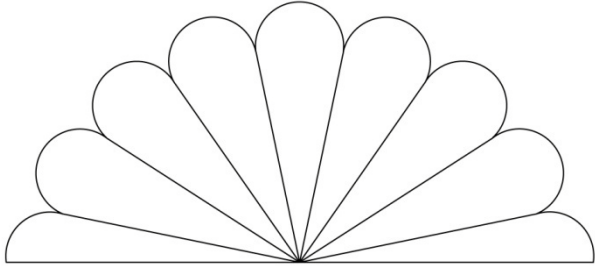
Çizelge 3.33 Güroymak Kümbeti (Katalog No: 33)

	Bitlis ili Güroymak ilçesinde bulunan Güroymak Kümbeti'nin kapısının üzerindeki kitabesine göre 1290 yılında İlhanlı valisi olduğu düşünülen Karaday Ağa'ya ait olduğunu belirtmektedir. Yapının güney duvarında bulunan penceresinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [9].
Güroymak Kümbeti'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Pencere kavsarasında bulunmaktadır [8], [9]. Malzeme: Taş [8], [9] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücrelerini dikdörtgen şeklinde üç yönden çevreleyen saç örgülü bir bordür kuşatmaktadır [8], [9]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan dilimler kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve her dilim yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu pencere [8]	
	
Pencere kavsarasındaki istiridye motifi [8]	Pencere kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

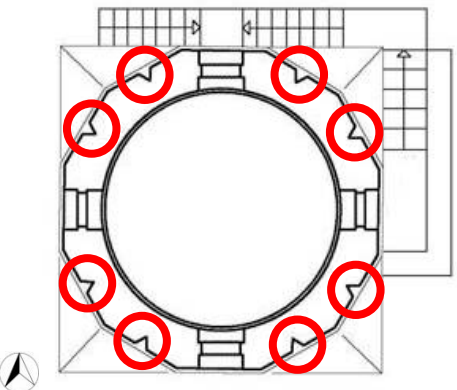
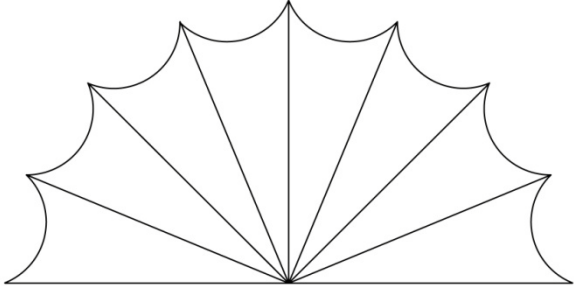
Çizelge 3.34 Hüdavend Hatun Türbesi (Katalog No: 34)

 Hüdavend Hatun Türbesi'nin planı [131] ve istiridye motifinin konumu	Niğde ili merkezinde bulunan Hüdavend Hatun Türbesi'nin taçkapısında yer alan inşa kitabesine göre 1312-1313 yıllarında İlhanlı valisi Sungur Ağa zamanında IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın kızı Hüdavend Hatun yaptırmıştır. Yapının doğu cephesindeki taçkapısının iki yanında bulunan mihrabiyelerinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [13], [14], [70], [131].
 İstiridye motifinin bulunduğu mihrabiye [131].	Konumu: Mihrabiye kavsarasında bulunmaktadır [13], [131]. Malzeme: Taş [13], [131] Çevresi: Yarım daire planlı mihrabiye hücreni dıştan palmet ve rumilerden oluşan bitkisel süslemeli bir bordür, içten geometrik süslemeli ince bir bordürle üç yönden çevrelenmiştir. Dıştaki bordürün üstünde girift işlenen bitkisel motifleri içeren pano bulunmaktadır [13], [131]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde daire bulunmaktadır. Daireden çıkan geniş olukları, ince kaval silmeler ve aralarındaki ince oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her geniş oluk ve ince oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek dağılır ve burada yarım daire, kaval silmeler düz bir şekilde sonlanarak on bir dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
 Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi [131]	 Mihrabiye kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

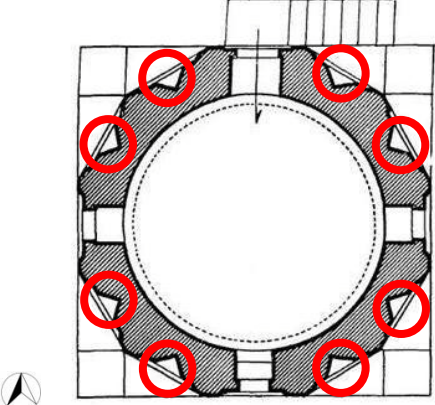
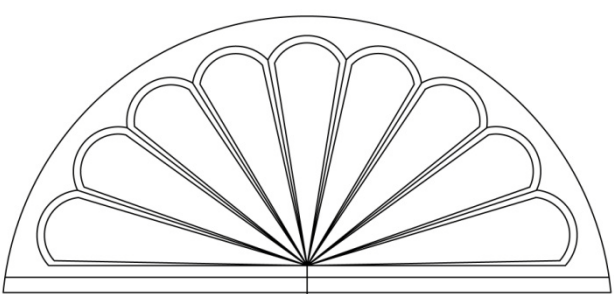
Çizelge 3.35 Halime Hatun Kümbeti (Katalog No: 35)

	Van ili Gevaş ilçesinde bulunan Halime Hatun Kümbeti'nin doğu cephesinde yer alan taçkapısındaki kitabesine göre 1358 yılında Abdülmelik İzzeddin tarafından Halime Hatun adına yaptırılmıştır. Yapının ana yönler dışında kalan her cephesinde bulunan nişlerin üst kısımlarında istiridye motifi yer almaktadır [1], [70], [130], [132], [133].
Halime Hatun Hatun Kümbeti'nin planı [130] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [1], [70], [132], [133]. Malzeme: Taş [130] Çevresi: Boydan boya uzun ve dar olan üçgen planlı niş dikdörtgen şeklinde geometrik bezemeli bir bordür çevrelemektedir. Bordürün üst kısmına gülbezek yerleştirilmiştir. İstiridye motifli uzun ve dar niş, geometrik bordürü ve üzerinde yer alan gülbezek motifini içine alan bursa kemerli yüzeysel bir niş sınırlamıştır. İstiridye kabuğu şeklinde kavsaralı dar uzun nişin alt kısımları da istiridye kabuğu şeklindedir [70], [132], [133]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu cephe [134]	
	
Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi [134]	Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

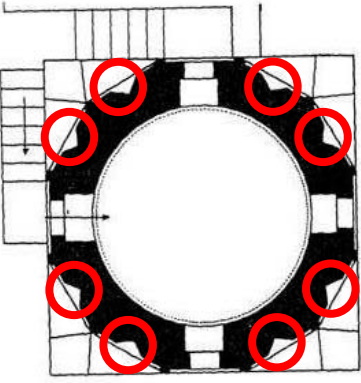
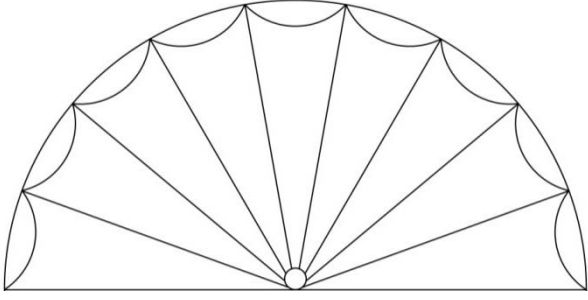
Çizelge 3.36 Erzen Hatun Kümbeti (Katalog No: 36)

	Bitlis ili Ahlat ilçesinde bulunan Erzen Hatun Kümbeti'nin kuzey cephesinde yer alan taçkapısındaki kitabesine göre 1396-1397'de vefat eden Karakoyunlu Emir Ali, kızı Erzen Hatun için yaptırmıştır. Yapının ana yönler dışında kalan her cephesinde bulunan nişlerin üst kısımlarında istirdye motifi yer almaktadır [1], [70], [135], [136].
Erzen Hatun Kümbeti'nin planı [130] ve istirdye motifinin konumu	
	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [1], [70], [135], [136]. Malzeme: Taş [135]. Çevresi: Boydan boya uzun ve dar olan üçgen planlı niş üç yandan birbirine geçmeli geometrik bir bordür çevrelemektedir. Bordürün üzerinde çarkifelek motifi bulunmaktadır. İstirdye motifli uzun ve dar nişleri, geometrik bordürü ve üzerinde yer alan çarkifelek motifini içine alan bursa kemerli yüzeysel bir niş sınırlamıştır. İstirdye kabuğu şeklinde kavsaralı dar uzun nişin alt kısımları sadedir [135], [136]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada kaval silmeler iç bükey yarım daire, oluklar üçgen şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istirdye kabuğu şeklini oluşturur.
İstirdye motifinin bulunduğu cephe [137]	
	
Cephe nişi kavsarasındaki istirdye motifi [137]	Cephe nişi kavsarasındaki istirdye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.37 Kadem Paşa Hatun Kümbeti (Katalog No: 37)

	Van ili Erciş ilçesinde bulunan Kadem Paşa Hatun Kümbeti'nin kuzey cephesinde yer alan taçkapısı kitabesine göre 1458 yılında Karakoyunlu Cihanşah zamanında büyük Emir Rüstem Bey tarafından Kadem Paşa Hatun için yaptırılmıştır. Yapının ana yönler dışında kalan her cephesinde bulunan nişlerin üst kısımlarında istiridye motifi yer almaktadır [1], [70], [132], [133], [135].
Kadem Paşa Hatun Kümbeti'nin planı [133] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [1], [132], [133]. Malzeme: Taş [135] Çevresi: Boydan boya uzun ve dar olan üçgen planlı nişi dikdörtgen şeklinde sade bir bordür çevrelemektedir. İstiridye kabuğu şeklinde kavsaralı dar uzun nişin alt kısmı da istiridye kabuğu şeklindedir ve bitkisel süsleme ile çevrelenmiştir [132], [135]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk ve kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu cephe [138]	
	
Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi [138]	Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

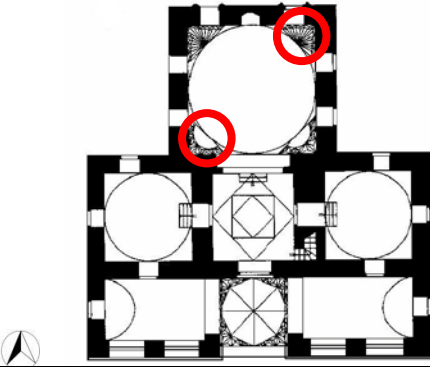
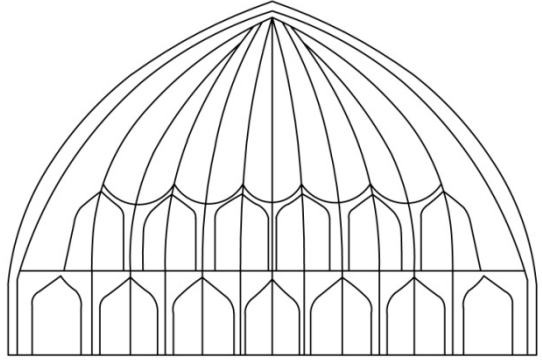
Çizelge 3.38 Patnos (Zortul) Kümbeti (Katalog No: 38)

	Van ili Erciş ilçesinde yer alan Patnos (Zortul) Kümbeti'nin yapım kitabesi bulunmadığından mimarisi ve süslemesi dikkate alınarak XV. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapının ana yönler dışında kalan her cephesinde bulunan nişlerin üst kısımlarında istiridye motifi yer almaktadır [1], [70], [132], [133], [135].
Patnos (Zortul) Kümbeti'nin planı [133] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Cephe nişi kavsarasında bulunmaktadır [1], [132], [133]. Malzeme: Taş [135] Çevresi: Boydan boya uzun ve dar olan üçgen planlı nişi dikdörtgen şeklinde sade bir bordür çevrelemektedir. İstiridye kabuğu şeklinde kavsaralı dar uzun nişin alt kısmı da istiridye kabuğu şeklindedir. Altta bulunan ve üstte bulunan istiridye kabuğu şeklindeki nişlerin iki köşesinde bitkisel süslemeler bulunmaktadır [132], [133]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde küçük bir daire şeklinde kabartma bulunmaktadır. Kabartmadan çıkan kaval silmeler ve aralarındaki oluklar birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her kaval silme kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada iç bükey yarım daire şeklinde sonlanarak dokuz dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu cephe [138]	
	
Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi [138]	Cephe nişi kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

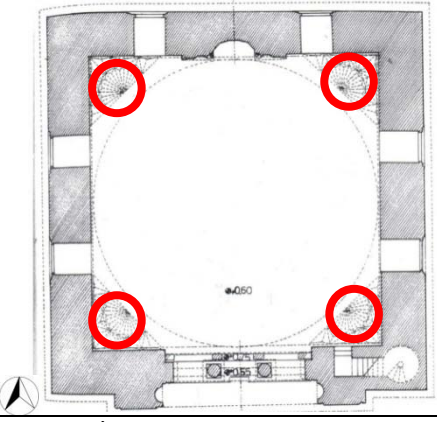
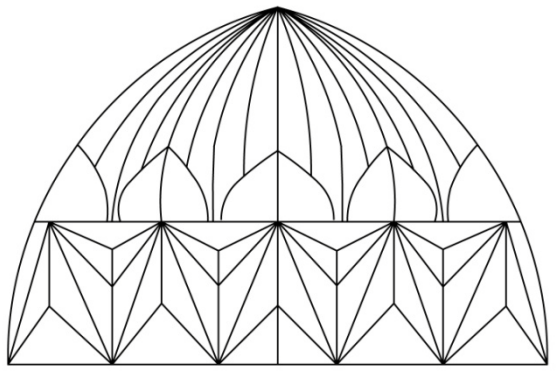
3.4 İkinci Dönem Anadolu Beylikleri

3.4.1 Menteşeoğulları Dönemi

Çizelge 3.39 Firuz Bey Cami (Katalog No: 39)

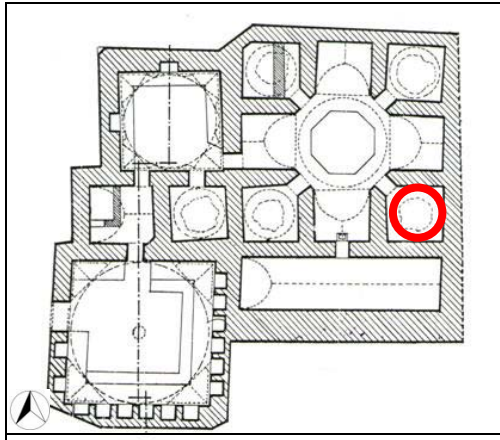
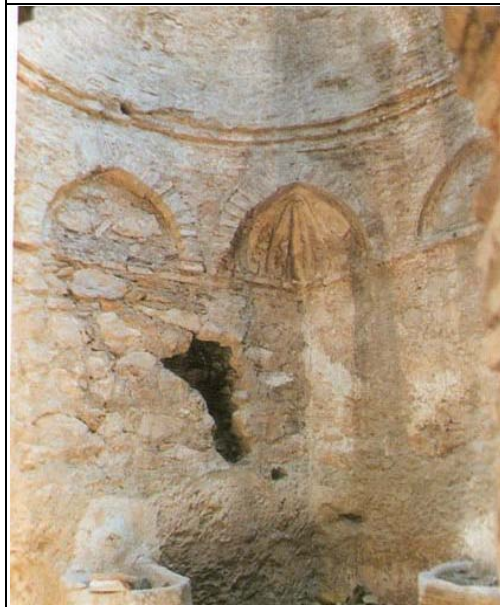
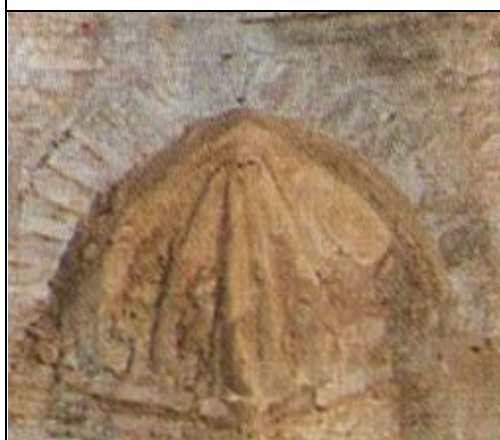
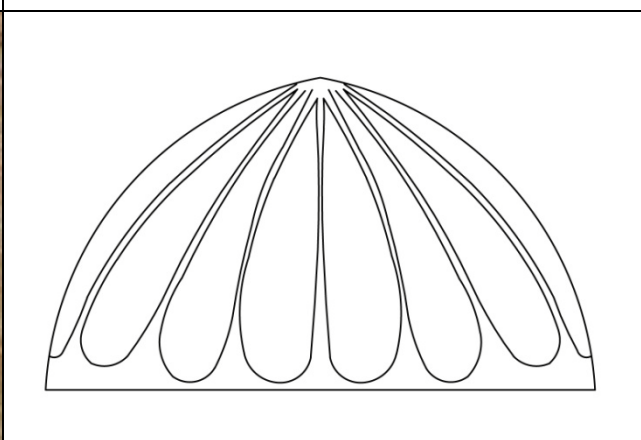
 Firuz Bey Cami'nin planı [139] ve istiridye motifinin konumu	Muğla ili Milas ilçesinde bulunan Firuz Bey Cami'nin kuzey cephesinde yer alan taçkapı kitabesine göre Menteşe ili valisi Firuz Bey tarafından 1394 yılında yaptırılmıştır. Yapının mihrap önü kubbesine geçiş bölümünde iki tane istiridye kabuğu şekli yer almaktadır [1], [15], [70], [139].
 İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü (kuzeybatı) [140]	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [1] Malzeme: Taş [139] Çevresi: Sivri kemerli istiridye kabuğu şeklindeki köşe tonozlarının alt kısmında iki sıra derinliği az mukarnas dizisi bulunmaktadır. Köşe tonozlarının üzerine oturan kubbe eteğinde siyahla yazılmış kitabe kuşağının altında üçer sıra mukarnaslı sarkıtlar, mavi, beyaz renklerle palmet ve rumi motifleriyle doldurulmuştur. Sivri kemerin tepe noktasının üzerinde rozet bulunmaktadır [139]. Tanımlanması: Sivri kemerin tepe noktasından aşağıya doğru ışınsal olarak genişleyerek dağılan dilimler, mukarnas dizilerinin üst kısmında sonlanarak altı dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
 Köşe tonozundaki istiridye motifi [140]	 Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.40 Balat İlyas Bey Cami (Katalog No: 40)

	Aydın ili Söke ilçesinde yer alan Balat İlyas Bey Cami'nin kuzey cephesinde bulunan inşa kitabesine göre Sultan Şücaeddin İlyas Bey tarafından 1404 yılında yaptırılmıştır. Yapının kubbeye geçiş bölümlerinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [15], [70], [100], [141], [142].
Balat İlyas Bey Cami'nin planı [142] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [1], [70], [100], [141], [142]. Malzeme: Tuğla [15], [142] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklindeki köşe tonozlarının üzerinde tuğlaların dikey olarak dizilmesiyle oluşan sivri kemer bulunmaktadır. Köşe tonozlarının alt kısmında bir sıra derinliği az mukarnas dizisi, onun altında da bir sıra prizmatik üçgen kuşağı bulunmaktadır. Sivri kemerin yanlarında sağlı sollu içleri iki sıra mukarnas dizisinden oluşan küçük köşe tonozcukları yer alır [100], [141], [142]. Tanımlanması: Sivri kemerin tepe noktasından aşağıya doğru tuğlaların yatay olarak dizilmesiyle oluşturulan beş dilim, aşağıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada mukarnas dizilerinin üst kısmında sonlanarak istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [143]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [143]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

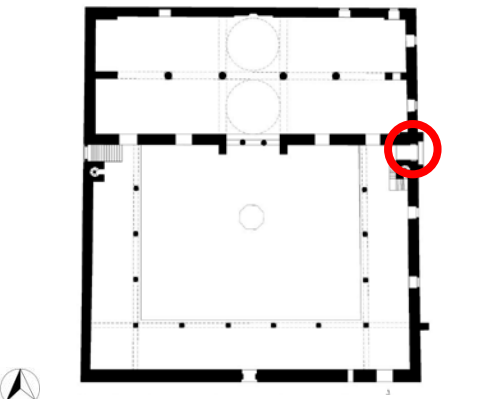
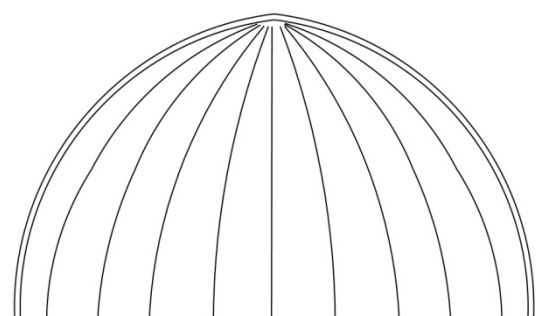
3.4.2 Saruhanogulları Dönemi

Çizelge 3.41 Çukur Hamam (Katalog No: 41)

	Manisa ili merkezinde yer alan Çukur Hamam'ın kitabesi bulunmadığından İshak Çelebi Külliyesi'ne dahil olan yapı, caminin 1376, mevlhane 1396 ve medresenin 1378 yılında yapılmasından dolayı hamamında bu tarihler arasında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Yapının güneydoğusundaki sıcaklık bölümünde yer alan kubbeye geçiş kısmında istiridye motifi yer almaktadır [1], [144], [145].
Çukur Hamam'ın planı [144] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozunda bulunmaktadır [1], [144], [145]. Malzeme: Siva [144], [145] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklindeki köşe tonozunun üzerinde sivri kemer bulunmaktadır. Tanımlanması: Sivri kemerin tepe noktasından aşağıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılan dilimler, burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak altı dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [144]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [144]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

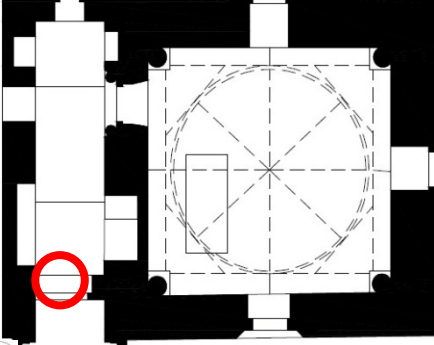
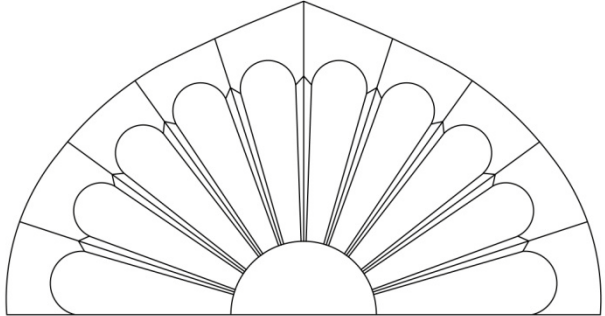
3.4.3 Aydınoğulları Dönemi

Çizelge 3.42 Selçuk İsa Bey Cami (Katalog No: 42)

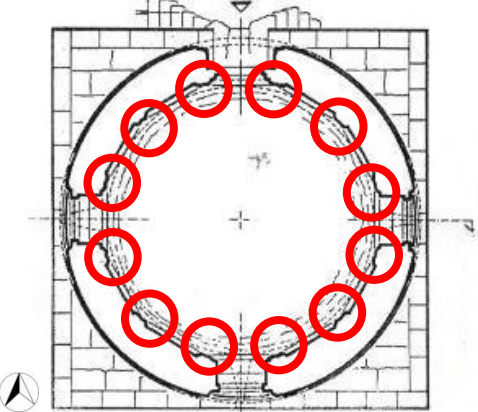
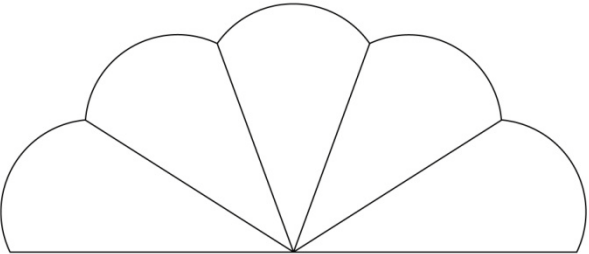
 A floor plan of the Selçuk İsa Bey Cami. The plan shows a rectangular building with a central dome and a smaller dome to the left. A red circle highlights the location of the istiridye motif on the west facade. A north arrow is located in the bottom left corner.	İzmir ili Selçuk ilçesinde bulunan Selçuk İsa Bey Cami'nin batı cephesindeki inşa kitabesine göre Aydınoğlu İsa Bey'in emriyle mimar Ali İbn Muşeymeş el Dımışki tarafından 1375 yılında yaptırılmıştır. Yapının batı cephesinde bulunan taçkapısında istiridye motifi yer almaktadır [1], [7], [15], [70], [141], [145].
Selçuk İsa Bey Cami'nin planı [15] ve istiridye motifinin konumu	
 A photograph of the istiridye motif in the taçkapı of Selçuk İsa Bey Cami. The motif is a large, ornate archway with a central dome and a smaller dome to the left. The archway is decorated with intricate carvings and a series of small, pointed arches.	Konumu: Taçkapı kavsarasında bulunmaktadır [1], [7], [15], [141], [145] Malzeme: Taş [15], [141], [145] Çevresi: Kavsaranın alt kısmı dört sıra mukarnastan oluşmaktadır. Mukarnas dizisinin ilk sırasında simetrik birer siyah mermer taş bulunmaktadır. Son sırada yer alan istiridye motifli mukarnaslar ile iki renkli taşlı sivri kemer arasında istiridye kabuğu şeklinde kavsara yer almaktadır [15], [141], [145]. Tanımlanması: Kavsaranın sivri tepe noktasında on dilimli küçük istiridye motifi bulunmaktadır. Her dilim aşağıya doğru genişleyerek dağılır ve burada düz bir şekilde sonlanarak on dilimli daha büyük bir istiridye motifini oluşturur. Kavsaranın üzerinde rumiler ve palmetlerden oluşan detaylı bir süsleme yer almaktadır.
İstiridye motifinin bulunduğu taçkapı [145]	
 A close-up photograph of the istiridye motif in the taçkapı of Selçuk İsa Bey Cami. The motif is a large, ornate archway with a central dome and a smaller dome to the left. The archway is decorated with intricate carvings and a series of small, pointed arches.	 A line drawing of the istiridye motif in the taçkapı of Selçuk İsa Bey Cami. The drawing shows the archway with its central dome and smaller dome to the left. The archway is decorated with intricate carvings and a series of small, pointed arches.
Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi [145]	Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

3.4.4 Eretnalılar Dönemi

Çizelge 3.43 Aşık Paşa Türbesi (Katalog No: 43)

	Kırşehir ili merkezinde bulunan Aşık Paşa Türbesi'nin batı cephesindeki kitabesine göre 1322 yılında yaptırılmıştır. Yapının batı cephesinin kuzey köşesinde bulunan taçkapısında istiridye motifi yer almaktadır [1], [70], [139], [147].
Aşık Paşa Türbesi'nin planı [147] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Taçkapı kavsarasında bulunmaktadır [1], [70], [147]. Malzeme: Taş [147] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklindeki kavsaranın üzerinde bulunan iki kademeli sivri kuşatma kemeri iki yanda konsollara oturmaktadır. Konsolların hizasında başlayan ve kavsarayı üç yandan dikdörtgen şeklinde kuşatan düğüm motifli bir bordür çevrelemektedir. Konsol silmelerinin üzerinde yer alan yatay dikdörtgen süslemeli pano ve iki köşesinde yer alan iki sıra mukarnas dizisinin üstünde beş adet istiridye kabuğu benzeri süslemlerden sonra kavsaraya geçilmektedir [147]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan geniş oluklar kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılırlar ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istiridye motifini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu taçkapı [147]	
	
Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi [147]	Taçkapı kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.44 Sırçalı Kümbet (Katalog No: 44)

	Kayseri ili Melikgazi ilçesinde yer alan Sırçalı Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığından planı ve mimari özellikleri dikkate alınarak XIV. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünde on iki tane istiridye motifi yer almaktadır [1], [2], [128].
Sırçalı Kümbeti'nin planı [128] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozcuğunda bulunmaktadır [1], [2], [128]. Malzeme: Taş [2] Çevresi : Çevresinde süsleme bulunmamaktadır. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkezinde çıkan dilimler, yukarıya doğru genişleyerek ışınal olarak dağılırlar ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak beş dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [128]	
	
Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi [128]	Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi çizimi [88]

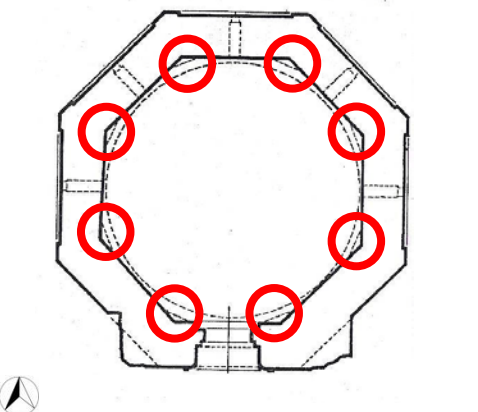
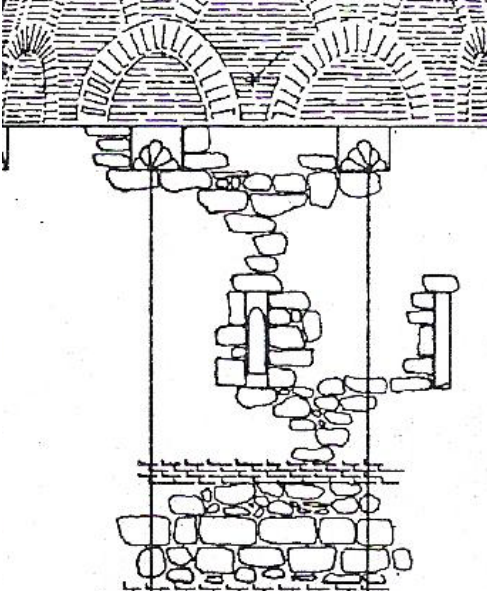
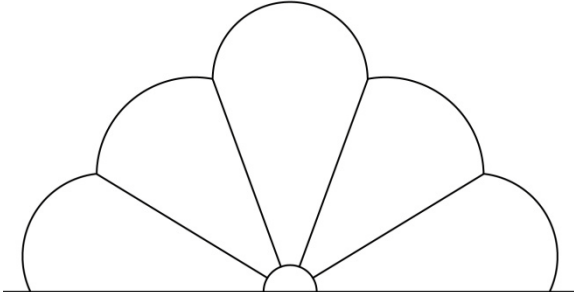
3.4.5 Ramazanoğulları Dönemi

Çizelge 3.45 Arasta (Katalog No: 45)

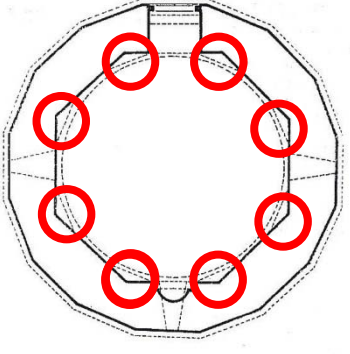
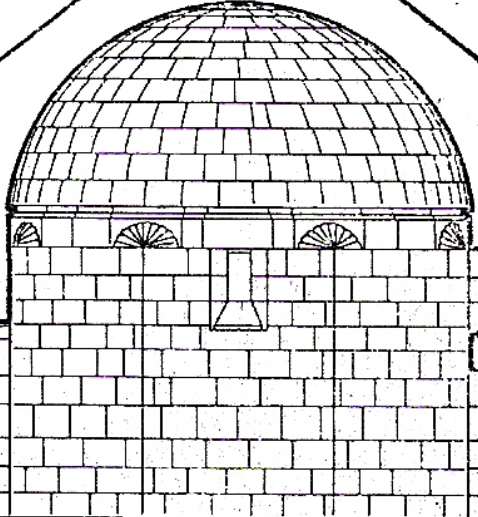
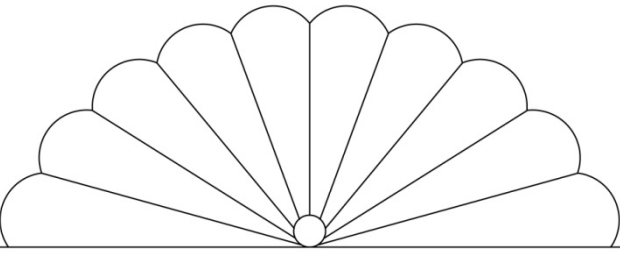
	Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan Ulu Cami ve Kırkaşık Bedestenini batı cephede birleştiren Arasta'nın, Bedestenini ve Ulu Cami'yi birleştiren konumda yapılmış olması camiyle ortak duvar kullanımı ve yapılar arasında malzeme farkı olmamasından dolayı Ramazanoğlu Piri Paşa oğlu İbrahim Bey tarafından 1579 yılında Ulu Cami'nin onarımı sırasında yaptırıldığı düşünülmektedir. Yapının güneybatı cephesinde duvar köşesinde isticiridye motifi yer almaktadır [148].
Arasta'nın planı [148] ve isticiridye motifinin konumu	
	Konumu: Duvar köşesindeki niş kavсарasında bulunmaktadır [148]. Malzeme: Taş [148] Çevresi: Kavсарadaki isticiridye kabuğu şeklini oluşturan dilimler kavсарadan duvar yüzeyine doğru taşarak dilimli bir kemer görüntüsünü oluşturmaktadırlar. Tanımı: Kavсарanın merkezinden çıkan yedi düz şeritin arasında oluşan dilimler kavсara ağzına doğru genişleyerek ınsal olarak dağılır ve kavсara ağzında düz bir şekilde sonlarak altı dilimli isticiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İsticiridye motifinin bulunduğu duvar köşesi [148]	
Duvar köşesindeki niş kavсарasındaki isticiridye motifi [148]	Duvar köşesindeki niş kavсарasındaki isticiridye motifi çizimi [88]

3.5 Dönemi Belli Olmayan Yapılar

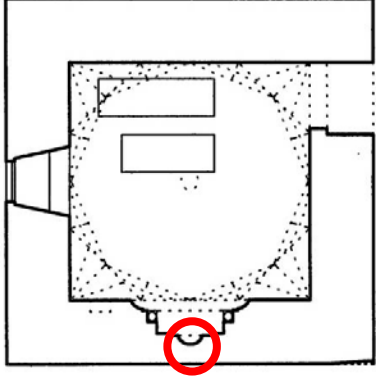
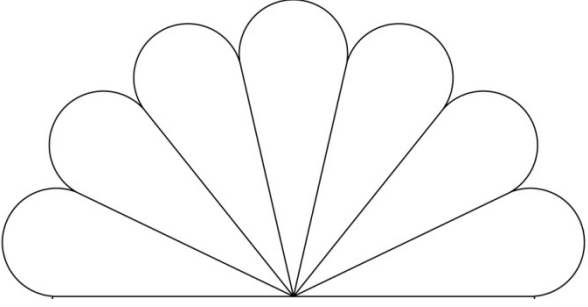
Çizelge 3.46 Ulaş Baba Kümbeti (Katalog No: 46)

	Konya ili merkezinde yer alan Ulaş Baba Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığından plan özellikleri ve süslemeleri ile benzerleri ile karşılaştırılarak XII. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünde sekiz köşede istiridye motifi yer almaktadır [1], [8].
Ulaş Baba Kümbeti'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozcuğunda bulunmaktadır [1], [8]. Malzeme: Taş [8] Çevresi: Dikdörtgen şeklinde olan taş bloğunun üzerinde bulunan istiridye kabuğu şeklinin üst kısmı sade bırakılmıştır. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkezinde yarım daire bulunmaktadır. Yarım daireden çıkan dilimler yukarıya doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak beş dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [8]	
	
Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi [8]	Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi çizimi [88]

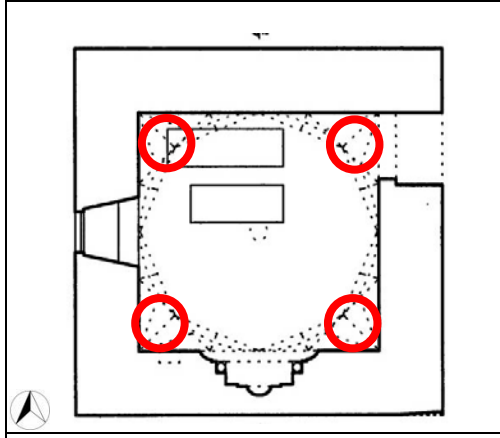
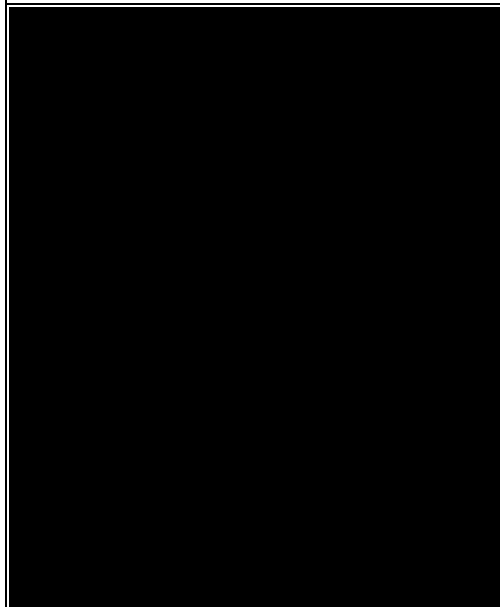
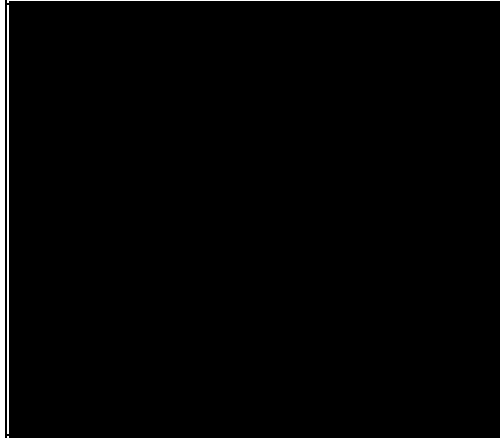
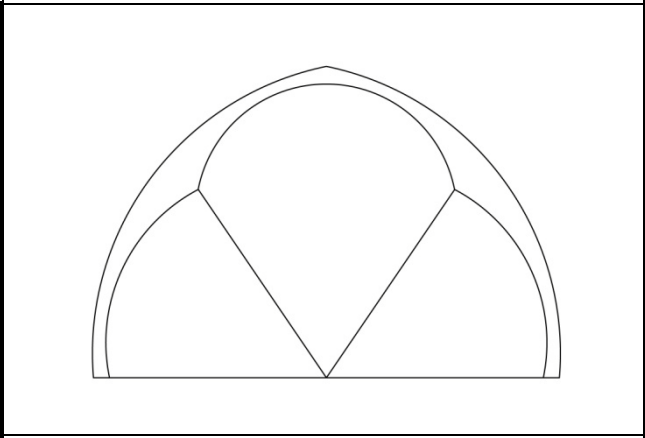
Çizelge 3.47 Mehdi Abbas Kümbeti, Saltuklu? (Katalog No: 47)

	Erzurum ili merkezinde bulunan Mehdi Abbas Kümbeti'nin kuzey cephesinde yer alan kapı üzerindeki kitabesi okunamadığından yapının Erzurum'daki Emir Saltuk Kümbeti'nden sonra gelen en eski yapı olarak Saltuklu yapısı olduğu ve XII. yüzyılın son yarısına yapıldığı ileri sürülmektedir. Ancak mimari özellikleri dikkate alınarak geç devirlerde yapıldığı XV-XVI. yüzyıllara ait olduğu da düşünülmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünün sekiz köşesinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [133].
Mehdi Abbas Kümbeti'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozcuğunda bulunmaktadır [1], [8], [133]. Malzeme: Taş [8], [133] Çevresi: Dikdörtgen şeklinde olan taş bloğunun üzerinde bulunan istiridye kabuğu şeklinin üst kısmı sade bırakılmıştır. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkezinde kabara bulunmaktadır [133]. Kabaradan çıkan dilimler yukarıya doğru genişleyerek ışınal olarak dağılırlar ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [8]	
	
Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi [8]	Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi çizimi [88]

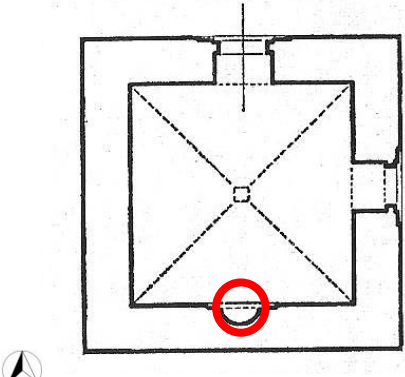
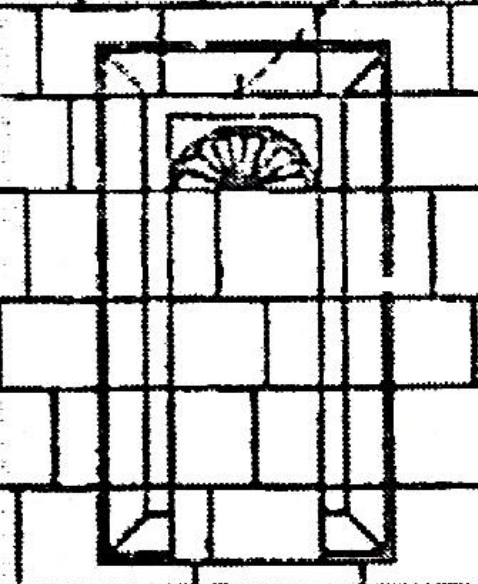
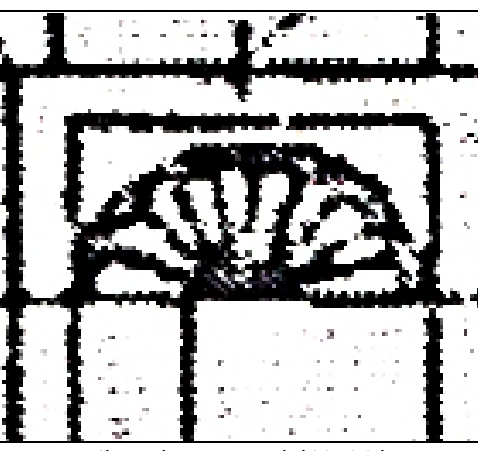
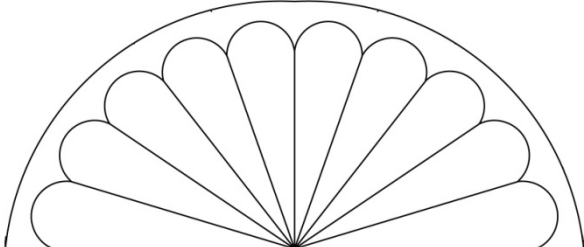
Çizelge 3.48 Boğazkesen Türbesi, Selçuklu? (Katalog No: 48)

	Ankara ili Beypazarı ilçesinde yer alan Boğazkesen Türbesi'nin kitabesi bulunmadığından mimari tarzı ve mihrap şeklinden dolayı XIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapının güney cephesinde bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [1], [10], [148], [149].
Boğazkesen Türbesi'nin planı [150] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Mihrap hücresinin içindeki nişin kavsarasında bulunmaktadır [1], [10], [149], [150]. Malzeme: Alçı [149], [150] Çevresi: Mihrap hücresinin üç yandan sade bir bordür kuşatmaktadır. Hücrenin iki yanında sekizgen gövdeli ve zar başlıklı iki sütunce bulunmaktadır. Sütuncelerin üzerinde bulunan mukarnaslı kavsara dört sıra halinde oluşturulmuştur. Kavsaranın alt kısmı iç içe iki niş şeklinde düzenlenmiştir. Dıştaki niş dikdörtgen planlı ve içteki niş yarım daire planlı olarak istiridye kabuğu şeklinde kavsaraya sahiptir [149], [150]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluk ve kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak yedi dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [149]	
	
Mihrap içinde yer alan nişin kavsarasındaki istiridye motifi [149]	Mihrap içinde yer alan nişin kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

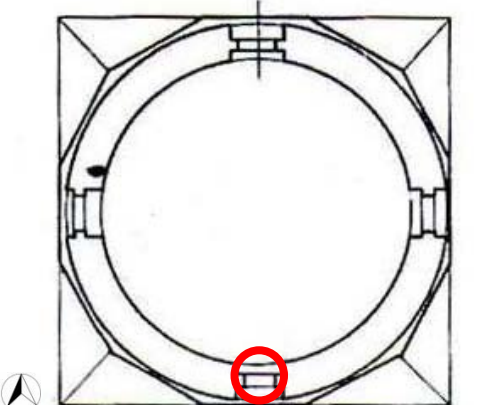
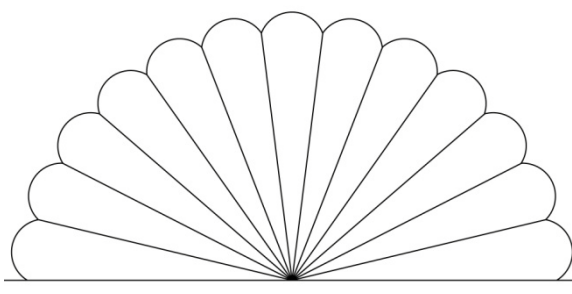
Çizelge 3.49 Boğazkesen Türbesi, Selçuklu? (Katalog No: 49)

	Ankara ili Beypazarı ilçesinde yer alan Boğazkesen Türbesi'nin kitabesi bulunmadığından mimari tarzı ve mihrap şeklinden dolayı XIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünün dört köşesinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [150].
Boğazkesen Türbesi'nin planı [150] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozları istiridye kabuğu şeklinde yapılmıştır [150]. Malzeme: Tuğla [150] Çevresi: İstiridye kabuğu şeklinde olan köşe tonozu, yatay olarak sıralanmış tuğlalardan oluşturan sivri kemer ile çevrelenmiştir [150]. Tanımı: Merkezi bir noktadan çıkan ve tuğlaların yatay olarak sıralanması ile oluşturulan dilimler yukarıya doğru ışınsal şekilde dağılırlar ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak üç dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [150]	
	
Köşe tonozundaki istiridye motifi [150]	Köşe tonozundaki istiridye motifi çizimi [88]

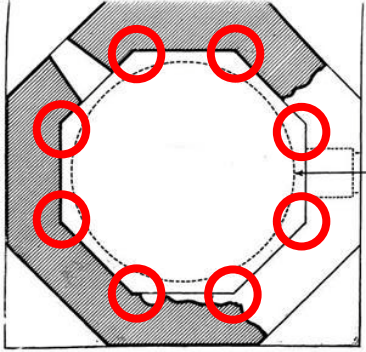
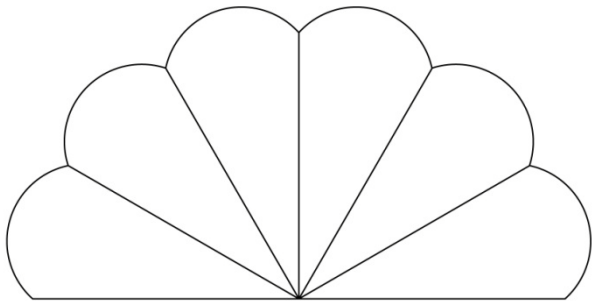
Çizelge 3.50 Kare Planlı Kümbet, Saltuklu? (Katalog No: 50)

 Kare Planlı Kümbet'in planı [8] ve istiridye motifinin konumu	Erzurum ili merkezinde bulunan Üç Kümbetlerin batısında bulunan Kare Planlı Kümbet'in kitabesi bulunmadığından Emir Saltuk kümbeti ile ilgili kurularak Saltuklu hanedanına mal edilmekte ve oğullarına ait olabileceği ileri sürülmektedir. Ancak .O.C.Tuncer, mimari özelliklerinin Saltuklu yapısı göstermediğini ve eski fotoğraflara bakıldığında üç kümbetlerin çevresinin mezarlık olduğunu ileri sürerek XIII. yüzyılın ortalarına tarihlendirmektedir. Yapının üst katındaki güney cephesinin ortasında bulunan mihrabında istiridye motifi yer almaktadır [8], [9].
 Istiridye motifinin bulunduğu mihrap [8]	Konumu: Mihrap kavsarasında bulunmaktadır [8], [9]. Malzeme: Taş [8], [9] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresi üç yandan dikdörtgen şeklinde çerçevelenmiştir. İstiridye kabuğu şeklinde kavsarası bulunmaktadır [8], [9]. Tanımlanması: İstiridye motifinin merkezinde çıkan dilimler kavsara ağzına doğru ışınal olarak genişleyerek dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on dilimli istiridye kabuğu şeklini alır.
 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [8]	 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

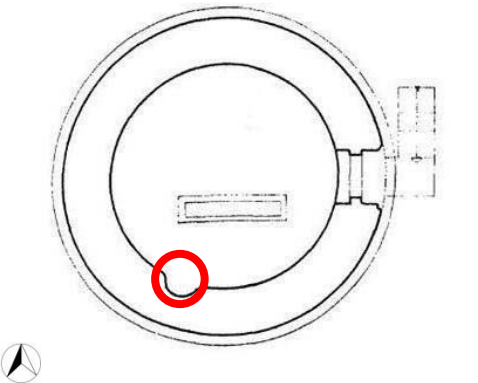
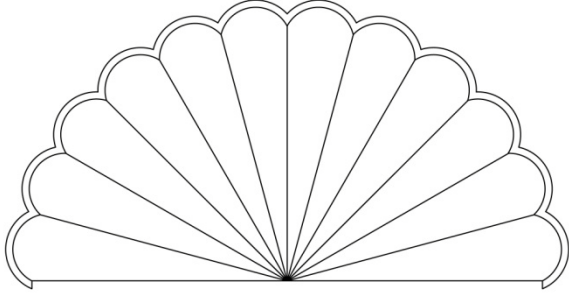
Çizelge 3.51 Alimoğlu Kümbeti, Selçuklu? (Katalog No: 51)

	Bitlis ili Ahlat ilçesinde bulunan Alimoğlu Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığın mimari şekli ve özelliklerine dayanarak XIII. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. Yapının güney cephesinde mihrap gibi düşünülen penceresinde istiridye motifi yer almaktadır [1], [8], [9], [136].
Alimoğlu Kümbeti'nin planı [8] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Pencere kavsarasında bulunmaktadır [8], [9], [136]. Malzeme: Taş [8], [9], [136] Çevresi: Pencere, sağında ve solunda bulunan dikey olarak yerleştirilmiş zencirek motifi ile sınırlandırılmıştır. Dikdörtgen planlı pencerenin iki yanında silindirik gövdeli ve burmalı sütunceler yerleştirilmiştir. Sütuncelerin üzerinden iki kademe halinde istiridye kabuğu şeklindeki kavsaraya geçilmektedir [8], [9], [136]. Tanımlanması: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada yarım daire şeklinde sonlanarak on üç dilimli istiridye kabuğu şeklini oluşturur.
İstiridye motifinin bulunduğu pencere [151]	
	
Pencere kavsarasındaki istiridye motifi [151]	Pencere kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

Çizelge 3.52 Evreni Kümbeti (Katalog No: 52)

	Erzurum ili Aşkale ilçesinde bulunan Evreni Kümbeti'nin kitabesi bulunmadığından mimari özellikleri dikkate alınarak XIII-XIV. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yapının kubbeye geçiş bölümünde sekiz köşede istiridye motifi yer almaktadır [133].
Evreni Kümbeti'nin planı [133] ve istiridye motifinin konumu	
	Konumu: Köşe tonozcuğunda bulunmaktadır [133]. Malzeme: Taş [133] Çevresi: Çevresinde süsleme bulunmamaktadır. Tanımı: İstiridye motifinin merkezinde çıkan oluklar ve aralarındaki kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak beş dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
İstiridye motifinin bulunduğu kubbeye geçiş bölümü [152]	
	
Köşe tonozcuğundaki istiridye motifi [152]	Köşe tonozcuğundaki istiridye motifinin çizimi [88]

Çizelge 3.53 Anonim Kümbet (Katalog No: 53)

 Anonim Kümbet'in planı [153] ve istiridye motifinin konumu	Erzurum ilinin Ilıca ilçesinde bulunan Anonim Kümbet'in kitabesi bulunmadığından bölgedeki benzerlerinde yola çıkarak XIV. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapının mihrabında istiridye motifi bulunmaktadır [153].
 İstiridye motifinin bulunduğu mihrap [153]	Konumu: Mihrabın kavsarasında bulunmaktadır [153] Malzeme: Taş [153] Çevresi: Yarım daire planlı mihrap hücresinin üzerinde istiridye kabuğu şeklinde kavsara bulunmakta ve kaynaklarda çevresinde süsleme olup olmadığı belirtilmemektedir. Tanımı: Kavsaranın merkezinden çıkan oluklar ve kaval silmeler birbirlerini dönüşümlü olarak takip ederler. Her oluk kavsara ağzına doğru genişleyerek ışınsal olarak dağılır ve burada dış bükey yarım daire şeklinde sonlanarak on iki dilimli istiridye kabuğu şeklini oluştururlar.
 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi [153]	 Mihrap kavsarasındaki istiridye motifi çizimi [88]

BÖLÜM 4

DEĞERLENDİRME

Farklı devir ve kültürlerde karşılaşılan istiridye'nin “doğurganlık, dişilik ve yeniden doğuş” gibi ortak anlamlar taşıdığı görülmektedir. Bu gibi özelliklerinden dolayı süsleme unsuru olarak genellikle tercih edilmiş ve yapıların iç ve dış cephelerinde değişik şekillerde hemen hemen tüm kademelerinde ele alınmıştır.

Daha önceki dönemlerde farklı bölge ve kültürlerde bulunan Mesopotamya, Mısır, Girit gibi eski uygarlıklarda da varlığına işaret edilen istiridye motifinin süsleme unsuru olarak objelerde ve günlük ev gereçlerin dışında kullanılmadığı ancak daha sonraki dönemlerde Helenizm, Roma ve Bizans dönemlerinde yapıların iç ve dış süslemelerinde kullanıldığı görülmektedir. İstiridye motifi doğal görünüşleri ile mimarinin bir parçası olan heykel tasvirleri ile birlikte betimlenirken (Şekil 2.9, Şekil 2.10 ve Şekil 2.11), aşağı doğru açılır veya yukarı doğru açılır şekillerde niş kavsaralarında (Şekil 2.12 ve Şekil 2.14) ve farklı tekniklerde uygulanan duvar süslemelerinde de (Şekil 2.15, Şekil 2.16 ve Şekil 2.17) yer aldığı görülmektedir. Helenistik ve Bizans sanatının etkileri ile Hristiyan sanatından alınarak kullanılan istiridye motifi uygulamaları İslam mimarisinde de yoğun olarak kullanılmıştır. İstiridye motifini kapı kavsaralarında, mihrap kavsaralarında (Şekil 2.29, Şekil 2.34, Şekil 2.36 ve Şekil 2.37), mihrap içi süslemelerinde (Şekil 2.31) köşe tonozlarında (Şekil 2.30) ve cephe süslemelerinde (Şekil 2.33 ve Şekil 2.35) farklı bir teknikle ve stilize edilerek, iç bükey veya düz bir formda dilimlerinin derin yivler şeklinde oluşturulduğu, merkezinde bulunan madalyon yada kabartmadan dağılan yukarı açılır şekilde yapıların iç ve dış süslemelerinde yerini almıştır [10], [64], [65], [72]. Osmanlı Öncesi Anadolu-Müslüman Türk Beylikleri dönemlerinde yapıların iç ve

dış süslemelerinde yoğun olarak görülmekle birlikte farklı olarak mihrap içi niş kavsaralarında, çeşme alınlıklarında, tonoz ayakları arasındaki duvar yüzeyinde, kavsara üzengi taşında, pencere kavsaralarında, taçkapı mihrabiye kavsaralarında, yer almıştır. İstiridye motifi form olarak ise iç bükey veya düz bir formda ele alınarak, dilimleri merkezi bir noktadan yarım daire veya daireden genellikle yukarı doğru açılır şekilde ele alındığı gibi tam tersi bir uygulama ile aşağı doğru açılır şekilde de kullanılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Osmanlı Öncesi Anadolu Müslüman Türk Beylikleri dönemlerinde istiridye motifi, 12 Cami (**Katalog 07, 08, 09, 10, 17, 19, 21, 22, 25, 26, 39, 40, 42**), 2 Çeşme (**Katalog 12, 16**), 22 Mezar yapısı (**Katalog 01, 02, 05, 15, 18, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53**), 1 Medrese (**Katalog 11**), 3 Mescid (**Katalog 03, 14, 27**), 1 Minare (**Katalog 06**), 2 Şifahane (**Katalog 04, 13**), 5 Kervansaray (**Katalog 20, 23, 24, 28, 30**), 1 Hamam (**Katalog 41**) gibi çeşitli yapı türlerinin (Çizelge 5.1), cephe nişi kavsaralarında (**Katalog 01, 03, 35, 36, 37, 38**), mihrap kavsaralarında (**Katalog 07, 08, 10, 11, 14, 25, 26, 53**), mihrap içi niş kavsaralarında (**Katalog 19, 48**), çeşme alınlıklarında (**Katalog 12, 16**), tonoz ayakları arasındaki duvar yüzeyinde (**Katalog 04**), kapı kavsarasında (**Katalog 13**), kavsara üzengi taşında (**Katalog 23**), kubbeye geçiş bölümleri olan köşe tonozu (**Katalog 05, 09, 31, 39, 40, 41, 49**) ve köşe tonozcuğunda (**Katalog 02, 44, 46, 47, 50, 52**), pencere kavsaralarında (**Katalog 15, 18, 33, 51**), taçkapı kavsaralarında (**Katalog 20, 40, 43**), taçkapı mihrabiye kavsaralarında (**Katalog 17, 21, 22, 24, 28, 30, 34**) ve niş kavsaralarında (**Katalog 06, 27, 32, 45**) kullanılmıştır (Çizelge 5.2).

İstiridye motifi, iç bükey (**Katalog 01, 03, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53**) veya düz bir formda (**Katalog 02, 04, 12, 42, 44**) ele alınarak, dilimleri yelpaze benzeri olarak merkezi bir noktadan (**Katalog 01, 02, 09, 13, 14, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53**), yarım daire (**Katalog 03, 04, 05, 06, 07, 08, 10, 11, 12, 15, 18,**

20, 22, 24, 29, 31, 43, 46) veya daireden (Katalog 37, 38, 47) genellikle yukarı doğru açılır şekilde (Katalog 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53) ele alındığı gibi tam tersi bir uygulama ile aşağı doğru açılır şekilde de (Katalog 17, 18, 21, 25, 26, 39, 40, 41, 42) kullanılmıştır (Çizelge 5.3). Ancak Himmet Baba Türbesi'nde bulunan niş kavsarasının (Katalog 32) dilimleri farklı yönlerden dağılarak ve Arasta'daki niş kavsarası (Katalog 45) ise düz şeritlerin dilimleri oluşturması ile farklılık göstermektedir.

İstiridye motifinde kullanılan malzeme olarak incelenen örneklerin neredeyse tamamı taş üzerine uygulanmış ancak Harput Ulu Cami'nin mihrabı (Katalog 07) ve Boğazkesen Türbesi'nin mihrap içi niş kavsarası (Katalog 48) alçı, Balat İlyas bey Cami'nin (Katalog 40) ve Boğazkesen Türbesi'nin köşe tonozu (Katalog 49) tuğla, Hamamkarahisar Ulu Cami'nin mihrabı (Katalog 26) ve Çukur Hamam'ın köşe tonozu (Katalog 41) sıva ile yapılmıştır (Çizelge 5.4).

İstiridye motifi uygulamaları, Anadolu'daki ilk örnekleri Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki Artuklu dönemi mimari eserlerinde (Katalog 06, 07, 08, 09, 10, 11, 12) görülmekle birlikte Anadolu Selçuklu dönemi ve Batı Anadolu beyliklerinin hüküm sürdükleri merkez ve civarlarında yapmış oldukları mimari eserlerde de yer alarak, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kullanılmıştır (Şekil 5.1).

Form olarak istiridye motifinin çift kabuk, tek kabuk, iç bükey, dış bükey, aşağı doğru açılan, yukarı doğru açılan, doğal veya stilize edilerek ele alınabilmesinin yanı sıra Osmanlı Öncesi Anadolu'da Müslüman Türk Beylikleri dönemleri içerisinde çift kabuk, dış bükey ve doğal görünümlerinin dışında her formunun kullanıldığı yapıların iç ve dış cephelerinin en gösterişli kısımlarında yer verildiği görülmektedir. Ancak istiridye motifinin dilimli görünümü ve merkezi bir noktadan çıkarak ışınal olarak dağılması ile yelpaze motifiyle, istiridye gibi deniz canlısı olan deniz kabukluları grubu içerisinde birlikte yer alan deniz taraklarıyla, benzer özellikler göstermektedir. Yelpaze ve tarak motifleri literatürde bazen birlikte kullanılmış bazen de sadece istiridye olarak belirtilmiştir. Bu durum birbirlerinden ayrımının yapılmasını güçleştirmektedir. İstiridye motifinin süsleme özelliğinin yanı sıra iç bükey biçimi ile bir duvar yüzeyinden

ileri ya da geri diğer duvar yüzeyine, alt kademedan üst kademeye geçişlerde oluşan boşlukların kapatılmasında kullanılarak yapıların kubbeye geçiş elemanı olarak ve kavsaralarında da yer almış, yardımcı taşıyıcı eleman işlevini de üstlenmiştir.

Osmanlı Öncesi Anadolu Müslüman Türk Beyliklerinden, İlk Anadolu Beylikleri dönemi içerisinde yer alan Artuklu Beyliği, Saltuklu Beyliği ve Mengücekli Beyliği dönemlerinde Cami, Mescid, Medrese, Türbe, Şifahane ve Çeşme gibi yapı türlerinde mihrap, kubbeye geçiş bölgelerinde, cephe nişlerinin süslemelerinde, çeşme alınlıklarında, duvar yüzeylerinde ele alınan istiridye motifi, Anadolu Selçuklu Dönemi ile birlikte yeni bir yapı türü olarak Kervansaray mimarisinde kullanılmış ve farklı bir konum olarak da pencere kavsaraları, taçkapı kavsaraları ve mihrabiye kavsaralarında da yerini almıştır. İlhanlı ve Karakoyunlu dönemlerinde sadece Mezar yapılarında görülmekle birlikte İkinci Dönem Anadolu Beylikleri olarak Menteşeoğulları, Saruhanogulları Aydınoğulları, Eretna Beyliği, Ramazanoğulları beylikleri dönemlerinde de farklı olarak Hamam ve Arasta gibi yapı türlerinde yer aldığı görülmektedir. Konumuz sınırları içerisinde olan Dönemi Belli Olmayan yapılarda ise sadece Mezar yapılarında değerlendirilmiştir. Hemen hemen bütün yapı türlerinde kendine kullanım alanı bulan istiridye motifi, her dönem çoğunlukla mezar yapılarında köşe tonozu ve köşe tonozcuğu gibi kubbeye geçiş bölgelerinde ve cephe niş kavsaralarında yerini almış olması taşıdığı sembolik anlamı ile ilgili olduğunu düşündürmektedir.

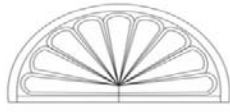
DÖNEMLER	YAPI TÜRLERİ								
	CAMİ	MEDRESE	KÜMBET / TÜRBE	DARÜŞŞİFA	KERVANSARAY	MESCİD	ÇEŞME	HAMAM	ARASTA
İlk Dönem Anadolu Beylikleri	• Mihrap	• Mihrap	• Cephe nişi • Kubbeye geçiş	• Duvar yüzeyi	-	-	• Alınlık	-	-
Anadolu Selçuklu Dönemi	• Taçkapı mihrabiye • Mihrap içi niş • Mihrap	-	• Pencere kavsara • Pencere mihrabiye • Kubbeye geçiş • Niş kavsara	• Kapı	• Taçkapı mihrabiye • Taçkapı • Taçkapı kavsara kemeri	• Mihrap • Niş	• Alınlık	-	-
İlhanlı-Karakoyunlu Dönemleri	-	-	• Pencere kavsara • Taçkapı mihrabiye • Cephe nişi	-	-	-	-	-	-
İkinci Dönem Anadolu Beylikleri	• Kubbeye geçiş • Taçkapı	-	• Taçkapı • Kubbeye geçiş	-	-	-	-	• Kubbeye geçiş	• Niş kavsara
Dönemi Belli Olmayan Yapılar	• Mihrap	-	• Kubbeye geçiş • Mihrap içi niş • Pencere kavsara	-	-	-	-	-	-

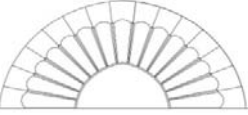
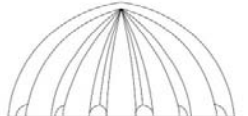
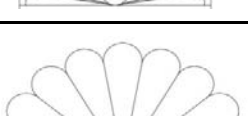
Çizelge 5.1 Çeşitli yapılarda istiridye motifinin kullanıldığı yerler

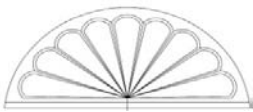
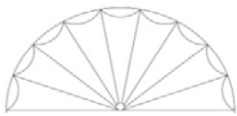
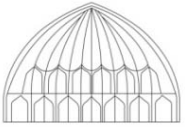
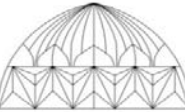
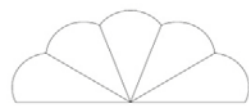
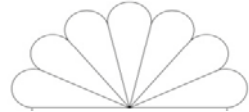
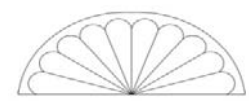
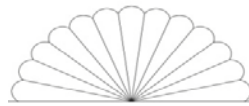
Siyasi Dönem	Yapı Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Taçkapı			Mihrap		Pencere		Kubbeye Geçiş		Cephe nişi kavsara	Duvar yüzeyi	Çeşme alınlığı	Diğer
				Kavsara	Mihrabiye kavsara	Kemer Üzengi	Kavsara	M. içi niş kavsara	Kavsara	Mihrabiye kavsara	Köşe tonozu	Köşe tonozcuğu				
Saltuklular Dönemi	Emir Saltuk Kümbeti	Erzurum	12.yüzyılın ikinci yarısı										×			
	Emir Saltuk Kümbeti	Erzurum	12.yüzyılın ikinci yarısı									×				
	Kale Mescidi	Erzurum	1186-1197										×			
Mengücekliler Dönemi	Divriği Şifahanesi	Sivas	1228-1229											×		
	Ahmed Şah Türbesi	Sivas	1228-1229								×					
Artuklular Dönemi	Necmeddin Külliyesi	Mardin	1122-1123										×			
	Harput Ulu Cami	Elazığ	1155-1165				×									
	Mardin Ulu Cami	Mardin	1176				×									
	Mardin Ulu Cami	Mardin	1176								×					
	Kızıltepe Ulu Cami	Mardin	1204				×									
	Mesudiye Medresesi	Diyarbakır	1223				×									
	Zinciriyе Medresesi Çeşmesi	Mardin	1385												×	
Anadolu Selçuklu Dönemi	Gevher Nesibe Darüşşifası	Kayseri	1205													×
	Kızılören Han Mescidi	Konya-Beyşehir	1207-1210				×									
	İ.İzzeddin Keykavus Türbesi	Sivas	1220						×							
	Alara Han Çeşmesi	Antalya-Alanya	1231												×	
	Burmali Minare Cami	Amasya	1237-1247		×											
	Burmali Minare Cami Türbesi	Amasya	1237-1247							×						
	Huand Hatun Cami	Kayseri	1238					×								
	İncir Han	Burdur	1239-1240	×												
	Alaaddin Cami	Kırşehir	1242		×											
	Malatya Ulu Cami	Malatya	1247		×											
	Sahip Ata Kervansarayı	Afyon	1249			×										
	Akhan Kervansarayı	Denizli-Çardak	1253-1254		×											
	Bünyan Ulu Cami	Kayseri	1256				×									
	Hamamkarahisar Ulu Cami	Eskişehir	1259				×									
	Kesikköprü Han Mescidi	Kırşehir	1268										×			
	Çay Han	Akşehir-Afyon yolu	1278-1279		×											
	Şeyh Bedreddin Türbesi	Konya	1286-1287						×							
	Sarıhan Kervansarayı	Kayseri-Aksaray	13.yüzyılın ilk yarısı		×											
	Avgunlu Medrese Türbesi	Kayseri	13.yüzyılın başları-ilk yarısı								×					
	Himmet Baba Türbesi	Eskişehir	13.yüzyıl-13. yüzyılın ilk yarısı										×			
İlhanlı- Karakoyunlu Dönemi	Güroymak Kümbeti	Bitlis	1290						×							
	Hüdavend Hatun Türbesi	Niğde	1312-1313		×											
	Halime Hatun Kümbeti	Van	1358										×			
	Erzen Hatun Kümbeti	Bitlis	1396-1397										×			
	Kadem Paşa Kümbeti	Van	1458										×			
	Patnos (Zortul) Kümbeti	Van	15.yüzyıl										×			
Menteşeoğulları Dönemi	Firuz Bey Cami	Muğla	1394								×					
	Balat İlyas Bey Cami	Aydın	1404								×					
Saruhanogulları Dönemi	Çukur Hamam	Manisa	1366-131378								×					
Aydinoğulları Dönemi	Selçuk İsa Bey Cami	İzmir	1375	×												
Eretnalılar Dönemi	Aşık Paşa Türbesi	Kırşehir	1322	×												
	Sırçalı Kümbet	Kayseri	14. yüzyıl									×				
Ramazanoğulları Dönemi	Arasta	Mersin	1579										×			
Dönemi Belli Olmayan Yapılar	Ulaş Baba Kümbeti	Konya	12. yüzyılın ikinci yarısı									×				
	Mehdi Abbas Kümbeti	Erzurum	12. yüzyılın son yarısı									×				
	Boğazkesen Türbesi	Ankara	13.yüzyıl					×								
	Boğazkesen Türbesi	Ankara	13.yüzyıl								×					
	Kare Planlı Kümbet	Erzurum	13. yüzyılın ortaları				×									
	Alimoğlu Kümbeti	Bitlis	13.yüzyılın ikinci yarısı						×							
	Evreni Kümbeti	Erzurum	13.-14. yüzyıl									×				
	Anonim Kümbet	Erzurum	14. yüzyıl				×									

Çizelge 5.2 İstiridye motifinin yapı içindeki konumu

Çizelge 5.3 Yapılarda görülen istiridye motifinin üslup özellikleri

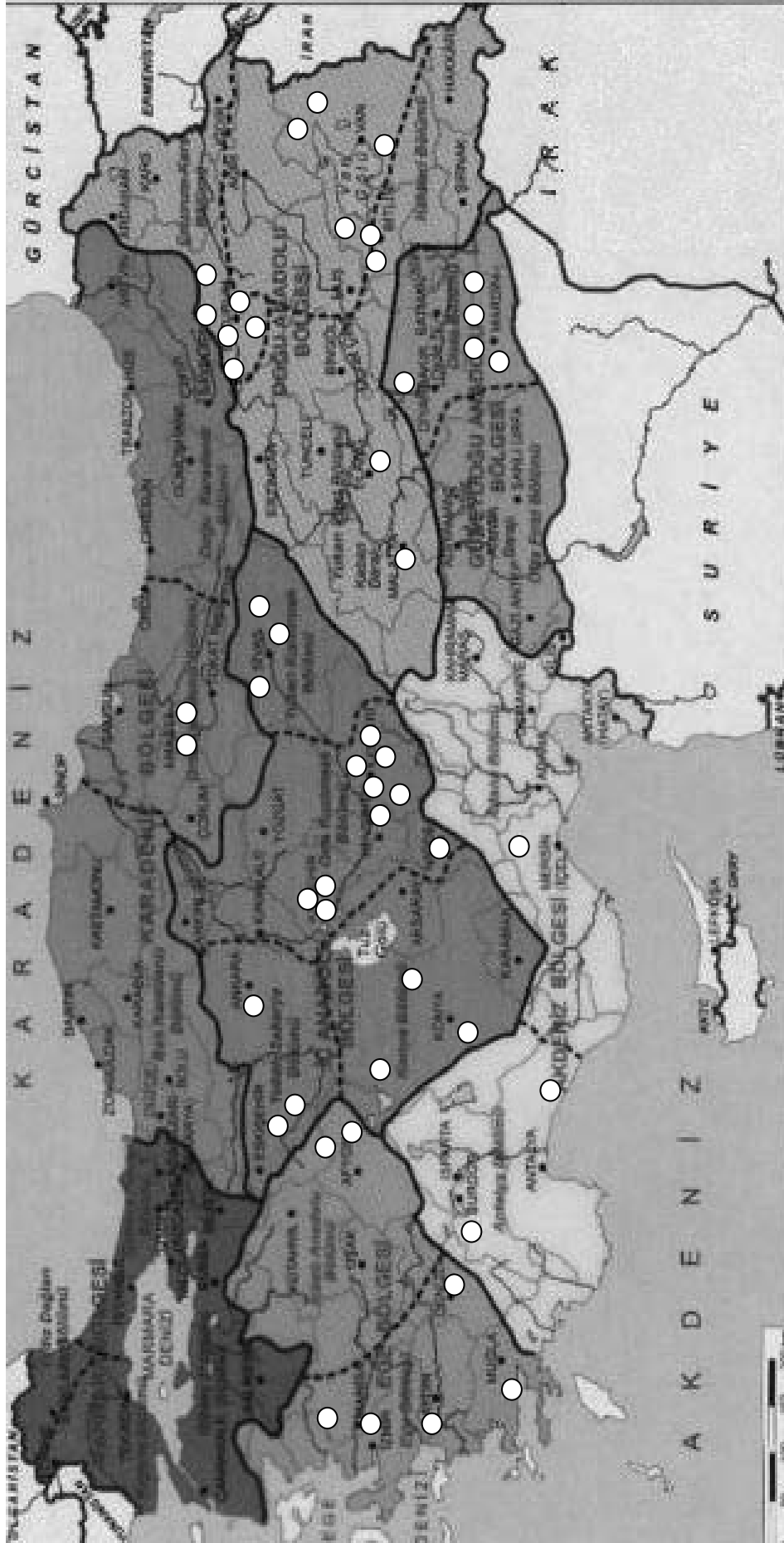
Siyasi Dönem	Katalog No	İstiridye motifi çizimi	Yapı Adı	Yapı içindeki Konumu	Yapım Tarihi	İstiridye motifinin												Yelpaze benzeri	Deniz Tarağı benzeri
						Kabuk özelliği								Birleşme noktası					
						Tek	Çift	Yukarı doğru aç	Aşağı doğru aç	İç büyük	Dış büyük	Düz form	Daire	Yarım daire	Merkezi nokta	Diğer			
Saltuklular Dönemi	1		Emir Saltuk Kümbeti	Cephe nişi kavsara	12.yüzyılın ikinci yarısı	x		x		x					x		x		
	2		Emir Saltuk Kümbeti	Köşe tonozcuğu	12.yüzyılın ikinci yarısı	x		x				x		x				x	
	3		Kale Mescidi	Cephe nişi kavsara	1186-1197	x		x		x				x				x	
Mengücekliler Dönemi	4		Divriği Şifahanesi	Duvar yüzeyi	1228-1229	x		x				x		x				x	
	5		Ahmed Şah Türbesi	Köşe tonozu	1228-1229	x		x		x				x				x	
Artuklular Dönemi	6		Necmeddin Külliyesi	Niş kavsara	1122-1123	x		x		x				x				x	
	7		Harput Ulu Cami	Mihrap kavsara	1155-1165	x		x		x				x				x	
	8		Mardin Ulu Cami	Mihrap kavsara	1176	x		x		x				x				x	
	9		Mardin Ulu Cami	Köşe tonozu	1176	x		x		x					x			x	
	10		Kızıltepe Ulu Cami	Mihrap kavsara	1204	x		x		x				x				x	
	11		Mesudiye Medresesi	Mihrap kavsara	1223	x		x		x				x				x	
	12		Zinciriye Medresesi	Çeşme alınlığı	1385	x		x				x		x				x	
Anadolu Selçuklu Dönemi	13		Gevher Nesibe Darüşşifası	Kapı kavsara	1205	x		x		x					x			x	
	14		Kızılören Han Mescidi	Mihrap kavsara	1207-1210	x		x		x					x			x	
	15		I.İzzeddin Keykavus Türbesi	Pencere kavsara	1220	x		x		x				x				x	
	16		Alara Han	Çeşme alınlığı	1231	x		x		x							x	x	
	17		Burmali Minare Cami	Mihrabiye kavsara	1237-1247	x			x	x					x			x	

Anadolu Selçuklu Dönemi	18		Burmali Minare Cami Türbesi	Mihrabiye kavsara	1237-1247	x			x	x					x		x	
	19		Huand Hatun Cami	Mihrap içi niş kavsara	1238	x		x		x						x		x
	20		İncir Han	Taçkapı kavsara	1239-1240	x		x		x					x			x
	21		Kırşehir Alaaddin Cami	Mihrabiye kavsara	1242	x			x	x						x		x
	22		Malatya Ulu Cami	Mihrabiye kavsara	1247	x		x		x					x			x
	23		Sahip Ata Kervansarayı	Kavsara kemeri üzengi	1249	x		x		x						x		x
	24		Akhan Kervansarayı	Mihrabiye kavsara	1253-1254	x		x		x					x			x
	25		Bünyan Ulu Cami	Mihrap kavsara	1256	x			x	x						x		x
	26		Hamamkarahisar Ulu Cami	Mihrap kavsara	1259	x			x	x						x		x
	27		Kesikköprü Han Mescidi	Niş kavsara	1268	x		x		x						x		x
	28		Çay Han	Mihrabiye kavsara	1278-1279	x		x		x						x		x
	29		Şeyh Bedreddin Türbesi	Pencere kavsara	1286-1287	x		x		x					x			x
	30		Sarıhan Kervansarayı	Mihrabiye kavsara	13.yüzyılın ilk yarısı	x		x		x						x		x
	31		Avgunlu Medrese Türbesi	Köşe tonozu	13.yüzyılın başları-ilk yarısı	x		x		x					x			x
	32		Himmet Baba Türbesi	Niş kavsara	13.yüzyıl-13. yüzyılın ilk yarısı	x		x		x							x	x
İlhanlı- Karakoyunlu Dönemi	33		Güroymak Kümbeti	Pencere kavsara	1290	x		x		x						x		x
	34		Hüdavend Hatun Türbesi	Mihrabiye kavsara	1312-1313	x		x		x			x					x
	35		Halime Hatun Kümbeti	Cephe nişi kavsarası	1358	x		x		x						x		x
	36		Erzen Hatun Kümbeti	Cephe nişi kavsara	1396-1397	x		x		x						x		x

İlhanlı- Karakoyunlu Dönemi	37		Kadem Paşa Kümbeti	Cephe nişi kavsara	1458	x		x		x						x		x	
	38		Patnos (Zortul) Kümbeti	Cephe nişi kavsara	15.yüzyıl	x		x		x			x					x	
Menteşeoğulları Dönemi	39		Firuz Bey Cami	Köşe tonozu	1394	x			x	x						x		x	
	40		Balat İlyas Bey Cami	Köşe tonozu	1404	x			x	x						x		x	
Saruhanlı Dönemi	41		Çukur Hamam	Köşe tonozu	1366-131378	x			x	x						x		x	
Aydınoğulları Dönemi	42		Selçuk İsa Bey Cami	Taçkapı kavsara	1375	x				x		x				x		x	
Eretnalılar Dönemi	43		Aşık Paşa Türbesi	Taçkapı kavsara	1322	x		x		x					x			x	
	44		Sırçalı Kümbet	Köşe tonozcuğu	14. yüzyıl	x		x				x				x		x	
Ramazanoğulları Dönemi	45		Arasta	Niş kavsara	1579	x		x		x						x		x	
Dönemi Belli Olmayan Yapılar	46		Ulaş Baba Kümbeti	Köşe tonozcuğu	12. yüzyılın ikinci yarısı	x		x		x					x			x	
	47		Mehdi Abbas Kümbeti	Köşe tonozcuğu	12. yüzyılın son yarısı	x		x		x			x					x	
	48		Boğazkesen Türbesi	Mihrap içi niş kavsara	13.yüzyıl	x		x		x						x		x	
	49		Boğazkesen Türbesi	Köşe tonozu	13.yüzyıl	x		x		x						x		x	
	50		Kare Planlı Kümbet	Mihrap kavsara	13. yüzyılın ortaları	x		x		x						x		x	
	51		Alimoğlu Kümbeti	Pencere kavsara	13.yüzyılın ikinci yarısı	x		x		x						x		x	
	52		Evreni Kümbeti	Köşe tonozcuğu	13.yüzyıl-14. yüzyıl	x		x		x						x		x	
	53		Anonim Kümbet	Mihrap kavsara	14. yüzyıl	x		x		x						x		x	

Siyasi Dönem	Katalog No	Yapı Adı	Yapım Tarihi	Yapı Türü	Konumu	Taş	Tuğla	Alçı	Sıva
Saltuklular Dönemi	1	Emir Saltuk Kümbeti	12.yüzyılın ikinci yarısı	Kümbet	Cephe nişi kavsarası	x			
	2	Emir Saltuk Kümbeti	12.yüzyılın ikinci yarısı	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
	3	Kale Mescidi	1186-1197	Mescid	Cephe nişi kavsarası	x			
Mengücekliler Dönemi	4	Divriği Şifahanesi	1228-1229	Şifahane	Duvar yüzeyi	x			
	5	Ahmed Şah Türbesi	1228-1229	Türbe	Köşe tonozu	x			
Artuklular Dönemi	6	Necmeddin Külliyesi	1122-1123	Minare	Niş kavsarası	x			
	7	Harput Ulu Cami	1155-1165	Cami	Mihrap kavsarası			x	
	8	Mardin Ulu Cami	1176	Cami	Mihrap kavsarası	x			
	9	Mardin Ulu Cami	1176	Cami	Köşe tonozu	x			
	10	Kızıltepe Ulu Cami	1204	Cami	Mihrap kavsarası	x			
	11	Mesudiye Medresesi	1223	Medrese	Mihrap kavsarası	x			
	12	Zinciriye Medresesi Çeşmesi	1385	Çeşme	Alınlık	x			
Anadolu Selçuklu Dönemi	13	Gevher Nesibe Darüşşifası	1205	Şifahane	Kapı kavsarası	x			
	14	Kızılören Han Mescidi	1207-1210	Mescid	Mihrap kavsarası	x			
	15	İ.İzzeddin Keykavus Türbesi	1220	Türbe	Pencere kavsarası	x			
	16	Alara Han Çeşmesi	1231	Çeşme	Alınlık	x			
	17	Burmali Minare Cami	1237-1247	Cami	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	18	Burmali Minare Cami Türbesi	1237-1247	Türbe	Pencere kavsarası	x			
	19	Huand Hatun Cami	1238	Cami	Mihrap içi niş kavsarası	x			
	20	İncir Han	1239-1240	Kervansaray	Taçkapı kavsarası	x			
	21	Kırşehir Alaaddin Cami	1242	Cami	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	22	Malatya Ulu Cami	1247	Cami	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	23	Sahip Ata Kervansarayı	1249	Kervansaray	Kavsara kemerinin üzengi taşı	x			
	24	Akhan Kervansarayı	1253-1254	Kervansaray	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	25	Bünyan Ulu Cami	1256	Cami	Mihrap kavsarası	x			
	26	Hamamkarahisar Ulu Cami	1259	Cami	Mihrap kavsarası				x
	27	Kesikköprü Han Mescidi	1268	Mescid	Niş kavsarası	x			
	28	Çay Han	1278-1279	Kervansaray	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	29	Şeyh Bedreddin Türbesi	1286-1287	Türbe	Pencere kavsarası	x			
	30	Sarıhan Kervansarayı	13.yüzyılın ilk yarısı	Kervansaray	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	31	Avgunlu Medrese Türbesi	13.yüzyılın başları-ilk yarısı	Türbe	Köşe tonozu	x			
	32	Himmet Baba Türbesi	13.yüzyıl-13. yüzyılın ilk yarısı	Türbe	Niş kavsarası	x			
İlhanlı- Karakoyunlu Dönemi	33	Güroymak Kümbeti	1290	Kümbet	Pencere kavsarası	x			
	34	Hüdavend Hatun Türbesi	1312-1313	Türbe	Taçkapı mihrabiye kavsarası	x			
	35	Halime Hatun Kümbeti	1358	Kümbet	Cephe nişi kavsarası	x			
	36	Erzen Hatun Kümbeti	1396-1397	Kümbet	Cephe nişi kavsarası	x			
	37	Kadem Paşa Kümbeti	1458	Kümbet	Cephe nişi kavsarası	x			
	38	Patnos (Zortul) Kümbeti	15.yüzyıl	Kümbet	Cephe nişi kavsarası	x			
Menteşeoğulları Dönemi	39	Firuz Bey Cami	1394	Cami	Köşe tonozu	x			
	40	Balat İlyas Bey Cami	1404	Cami	Köşe tonozu		x		
Saruhanogulları Dönemi	41	Çukur Hamam	1366-1378	Hamam	Köşe tonozu				x
Aydinoğulları Dönemi	42	Selçuk İsa Bey Cami	1375	Cami	Taçkapı kavsarası	x			
Eretnalılar Dönemi	43	Aşık Paşa Türbesi	1322	Türbe	Taçkapı kavsarası	x			
	44	Sırçalı Kümbet	14. yüzyıl	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
Ramazanoğulları Dönemi	45	Arasta	1579	Arasta	Niş kavsarası	x			
Dönemi Belli Olmayan Yapılar	46	Ulaş Baba Kümbeti	12. yüzyılın ikinci yarısı	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
	47	Mehdi Abbas Kümbeti	12. yüzyılın son yarısı	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
	48	Boğazkesen Türbesi	13.yüzyıl	Türbe	Mihrap içi niş kavsarası			x	
	49	Boğazkesen Türbesi	13.yüzyıl	Türbe	Köşe tonozu		x		
	50	Kare Planlı Kümbet	13. yüzyılın ortaları	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
	51	Alimoğlu Kümbeti	13.yüzyılın ikinci yarısı	Kümbet	Pencere kavsarası	x			
	52	Evreni Kümbeti	13.-14. yüzyıl	Kümbet	Köşe tonozcuğu	x			
	53	Anonim Kümbet	14. yüzyıl	Kümbet	Mihrap kavsarası	x			

Çizelge 5.4 Yapılardaki isticride motiflerinde kullanılan malzeme

Şekil 5.1 Bölgelere göre istridye motiflerinin bulunduğu yapıların dağılımı [154]

KAYNAKLAR

- [1] Kuru, A. Ç., (2008). “İkonografik Açıdan Orta Çağ Türk Mimarisinde Yer Alan İstiridye Motifi”, Erdem Dergisi, 52: 111-124.
- [2] Kuru, A. Ç., (1998). Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Devri Mimarisi, İlköz Matbaası, Ankara.
- [3] Yılmaz, S., (2005). Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- [4] Eliade, M., (1992). İmgeler ve Simgeler, Gece Yayınları, Ankara.
- [5] Ateş, M., (2012). Mitolojiler ve Semboller (Ana Tanrıça ve Doğurganlık), 3. Baskı, Milenyum Yayınları, İstanbul.
- [6] Altun, A., (1978). Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisi'nin Gelişmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- [7] Ünal, R. H., (1982). Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- [8] Tuncer, O. C., (1986). Anadolu Kümbetleri, I, Güven Matbaası, Ankara.
- [9] Önkol, H., (1996). Anadolu Selçuklu Türbeleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- [10] Bakırer, Ö., (2000). Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları, İkinci Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- [11] Acun, H., (2007). Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Birinci Baskı, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [12] Aslanapa, O., (2007). Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişmesi, İkinci Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- [13] Yalçınkaya, A., (2007). Anadolu Türk Mimarisinde 12-14. Yüzyıllar Arasına Tarihlenen Cami, Medrese, Şifahane ve Türbe Yapılarındaki Taş Üzerine Yapılmış İnsan Figürlü Bezemeleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [14] Karadaş, Ş., (2011). Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- [15] Eroğlu, S., (2006). Batı Anadolu Beylikleri Mimarisinde Tipolojiye Bağlı Süsleme Tasarımları, Doktora Tezi, MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [16] Vikipedi, İstiridye, <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stiridye>, 20 Mart 2013.
- [17] Kılıçoğlu, S. ve Aras, N., (1969). Meydan Larousse Ansiklopedisi, 10, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat L.T.D. Şti, İstanbul.
- [18] Clip Art, Çift kabuklu istiridye, <http://thegraphicsfairy.com/vintage-clip-art-images-seashells/>, 20 Mart 2013.
- [19] Bingel, F., (2012). Deniz Sözlüğü, Deniz Biyolojisi ve Balıkçılık Terimler ve Tanımlar, http://www.ims.metu.edu.tr/DenizSozluk/index_tr.html, 21 Şubat 2013.
- [20] Yiğitkurt, S., (2011). İnci İstiridyesi Kültürü Üzerine Biyotik ve Abiyotik Faktörlerin Etkisi, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- [21] Nhbs, Bivalvia, http://www.nhbs.com/the_neogene_bivalvia_heterodonta_and_anomalodes_mata_and_scaphopoda_tefno_192727.html, 25 Mayıs 2013
- [22] Kanlıçay, S. S., (2010). Barok Rokoko yorumlu 18. Yüzyıl İstanbul Çeşmelerinde Kompozisyon, Motif ve Terimler, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [23] What is this, Seashell, <http://topdefinitions.com/2013/07/18/seashell-is/>, 2 Ağustos 2013.
- [24] Arseven, C. E., (1947). Sanat Ansiklopedisi, 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- [25] Türk Dil Kurumu, Tarak, <http://www.tdk.gov.tr/>, 25 Haziran 2013.
- [26] Vikipedi, Midye, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Midye>, 25 Haziran 2013.
- [27] Kılıçoğlu, S. ve Aras, N., (1969). Meydan Larousse Ansiklopedisi, 15, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat L.T.D. Şti, İstanbul.
- [28] Arseven, C. E., (1975). Sanat Ansiklopedisi, IV, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- [29] Vikipedi, Venüs'ün Doğuşu, <http://tr.wikipedia.org>, 23 Temmuz 2013.
- [30] Hakan, G., (2009). Kocaeli Müzesindeki Bizans Devri Mimari Plastikleri, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- [31] Sanal Fotağraf, Trabzon Ayasofyası Adem'in yaradılışı, <http://www.sanalfotograf.com/trabzon-ayasofya-muzesi-1>, 18 Haziran 2013.
- [32] Özen, İ., (2012). Antalya-Burdur Kervan Yolu Üzerinde Yer Alan Anadolu Selçuklu Kervansaraylarının Taçkapı Süsleme Programları, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- [33] Türk Dil Kurumu, vulva, <http://www.tdk.gov.tr/>, 25 Şubat 2013.
- [34] McIntosh, J. R., (2005). Ancient Mesopotamia New Perspectives, Abc-Clio, Oxford.
- [35] Rumpf, A. (1949). Yunan ve Roma Sanatı, Pulhan Matbaası, İstanbul.

- [36] Dağlı, İ., (2011). Nympheler ve Lykia'dan Nymphelere Adanmış Kabartmalar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- [37] Akçay, B., (2007). Perge Güney Hamamı Heykeltraşlık Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [38] Yaraş, A., (2002). "2000 yılı Allianoı Kazısı", 23.Kazı Sonuçları Toplantısı, 1: 463-478.
- [39] Allianoı, Roma Hamamı, <http://fotograf.net/Allianoı/>, 17 Mart 2013
- [40] Dilmen, H., (2004). Aspendos Antik Tiyatrosunun Mimari ve Akustik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [41] Wowturkey, Pamukkale Antik Tiyatrosu, http://wowturkey.com/t.php?p=/tr208/SERDARGOV_PAMUKKALE_ANTIK_TIYATRO.jpg, 17 Mart 2013.
- [42] Özdemir, A., (2011). Side Tanıtım Broşürü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- [43] Ateşoğlu, İ., (2005). "Burdur Turizminin Geliştirilmesinde Sagalassos Antik Kentinin Yeri ve Önemi", Burdur Sempozyumu, 1: 683-687.
- [44] Panoramio, Sagalassos Antoninler çeşmesi, <http://www.panoramio.com>, 17 Mart 2013.
- [45] Erim, K., (1982). "Aphrodisias Kazısı 1981 Çalışmaları", Kazı Sonuçları Toplantısı, IV: 297-311.
- [46] Flickr, Aphrodite of Aphrodisias, <http://www.flickr.com>, 17 Mart 2013.
- [47] Pamir, H., (2007). Beşikli Mağara, Hatay Aylık Kültür ve Keşif Dergisi, 4: 10-16.
- [48] Şahin, M., (2010). Mozaik Sanatı Antakya ve Zeugma Mozaiklerinin Resim Analizleri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- [49] Erhat, A., (2001). Mitoloji Sözlüğü, 10. Baskı, İstanbul.
- [50] Artokça, İ., (2013). Kiptiler, Stratejik Rapor, 51, Ankara.
- [51] Sanat Sözlüğü, Koptik Sanat, <http://sanatsozlugum.blogspot.com>, 12 Haziran 2013.
- [52] Strzygowski, J., (1904). Catalogue General Antiquites Egyptiennes du Musee du Caire Koptische Kunst, Imprimerie Adolf Holzhausen, Vienne.
- [53] Yazgaç, E., (1970). "Bizans Ambonlarının Mahiyeti ve Selanik Ambonu", Arkitekt Dergisi, 337 (1): 162-164.
- [54] Wheeler, B., (1993). Representations of the Feminine in the Middle Ages, First Edition, Academia Press, Cambridge.
- [55] Ravenna, San Vitale, Mosaici dell'abside e del presbiterio, 545-550.
- [56] Bluffton University, Sant'Apollinare in Classe, <http://www.bluffton.edu>, 12 Haziran 2013.

- [57] Erzincan, T., (2005). "Mihrap", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 30, Ankara.
- [58] Ülken, H. Z., (1948). İslam Sanatı, İTÜ Matbaası, İstanbul.
- [59] Yetkin, S. K., (1965). İslam Mimarisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- [60] Archnet, Kairouan southern dome, http://archnet.org/library/images/one-image.jsp?location_id=9836&image_id=62271, 17 Nisan 2012.
- [61] Wikimedia, Wall of the mihrab Great Mosque of Kairouan, <http://commons.wikimedia.org>, 21 Nisan 2013.
- [62] Khoury, N. N., (1996). "The Meaning of the Great Mosque of Cordoba in the Tenth Century", 13: 80-98.
- [63] WTF Art History, Ceiling in Cordoba, <http://wtfarthistory.com/post/24471011647/ceilings-in-cordoba>, 21 Nisan 2013.
- [64] Baş, G., (2006). Diyarbakır'daki İslam Dönemi Mimarisinde Süsleme, Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- [65] Beksaç, E., (1995). "Fatimiler", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 12: 237-240 , Ankara.
- [66] Flickr, The main courtyard of Al-Azhar mosque, <http://www.flickr.com>, 18 Haziran 2013.
- [67] Eskici, B., (2001). Ankara Mihrabları, Birinci Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- [68] Flickr, Mosque of al-Aqmar, <http://www.flickr.com>, 20 Mart 2013.
- [69] Ertekin, M. Z., (2005). Cizre'deki Mimari Eserler, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- [70] Aslanapa, O., (1984). Türk Sanatı I-II, İkinci Baskı, Kervan Yayınları, İstanbul.
- [71] Archnet, Madrasa Abu Mansur Kumushtekin, <http://archnet.org>, 20 Nisan 2013.
- [72] Beksaç, E., (1995). "Eyyubiler", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 12: 31-33, Ankara.
- [73] Bayhan, A. A., (2004). "Mısır'daki Eyyubi Devri Mimari Eserleri, Türbeler", Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi, 13: 21-41.
- [74] Unusual Egypt, Tomb of Abbasid Caliphs, <http://www.unusualegypt.com/content/tomb-abbasid-caliphs>, 20 Nisan 2013.
- [75] Flickr, Tomb of Shajar al-Durr, <http://www.flickr.com>, 14 Mayıs 2013.
- [76] Tour Egypt, The Mausoleum of Imam al-Shafi'i, <http://www.touregypt.net/featurestories/shafii.htm>, 14 Mayıs 2013.
- [77] Bayhan, A. A., (2004). "Mısır'daki Eyyubi Devri Mimari Eserleri, Medreseler ve Hankah/Zaviyeler", Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi, 12: 1-16.

- [78] Flickr, Minaret of Zawayat al Hunud, <http://www.flickr.com>, 14 Mayıs 2013.
- [79] Vikipedi, Anadolu Beylikleri, <http://tr.wikipedia.org>, 14 Haziran 2013.
- [80] Sümer, F., (2004). "Mengüçlüler", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 29: 138-142
- [81] Akçıl, Ç., (2009). "Saltuklular", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 36: 56-57
- [82] Erdem, İ., (2013). Ortaçağ ve Yeniçağ Türk Devletleri Tarihi, AÖF Yayınları, Ankara.
- [83] Çevik, A., (2012), Türkiye Selçuklu Tarihi, AÖF Yayınları, Ankara.
- [84] Tarih Haritası, İlk Dönem Anadolu Beylikleri haritası ve İkinci Dönem Anadolu Beylikleri (14. Yüzyıl) haritası, <http://www.tarihharitasi.com/anadolu-turk-beylikleri-haritalari.html>, 15 Temmuz 2013.
- [85] Bezer, G. Ö., (2012), Türkiye Selçuklu Tarihi, AÖF Yayınları, Ankara.
- [86] Gündüz, T., (2013). Ortaçağ ve Yeniçağ Türk Devletleri Tarihi, AÖF Yayınları, Ankara.
- [87] Bulduk, Ü., (2013). Ortaçağ ve Yeniçağ Türk Devletleri Tarihi, AÖF Yayınları, Ankara.
- [88] Yazarın kendisi tarafından çizilmiştir. Çizimler oluşturulurken eldeki mevcut kaynaklardaki fotoğraflardan faydalanılmıştır.
- [89] Eba, Erzurum Üç Kümbetler, <http://www.eba.gov.tr/gorsel/bak/15033>, 20 Şubat 2013.
- [90] Boran, A., (2001). Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- [91] Arık, R., (1969). "Erzurumda İki Cami", Vakıflar Dergisi, 8: 149-156.
- [92] Flickr, Erzurum Kale Mescidi, <http://www.flickr.com/>, 26 Temmuz 2006.
- [93] Öney, G., (1992). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- [94] Sözen, M., (1972). Anadolu Medreseleri, II, İTÜ Matbaası, İstanbul.
- [95] Divriği Kaymakamlığı, Divriği Ulu Cami ve Şifahanesi sanal tur, http://www.divrigi.gov.tr/divrigi_ulucamii/index.html, 3 Mayıs 2013.
- [96] Collections in Dome, Ulu Cami of Khartabirt, <http://dome.mit.edu/>, 4 Mayıs 2013.
- [97] Altun, A., (1971). Mardin'de Türk Devri Mimarisi, 1. Baskı, Gün Matbaası, İstanbul.
- [98] Koçoğlu, Y., (2006). Mardin İli'nin Turizm Potansiyeli, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- [99] Collections in Dome, Ulu Cami of Mardin, <http://dome.mit.edu/handle/1721.3/55267>, 4 Mayıs 2013.

- [100] Okçuoğlu, T., (1995). Anadolu Selçuklu Mescitlerinde Kubbeye Geçiş Alanının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [101] Collections in Dome, Ulu Cami of Mardin, <http://dome.mit.edu/handle/1721.3/55269>, 4 Mayıs 2013.
- [102] Archnet, Dunaysir Ulu Cami, http://archnet.org/library/images/thumbnails.jsp?collection_id=&location_id=14281&place_id=&start=10&limit=9, 4 Mayıs 2013.
- [103] Kuran, A., (1969). Anadolu Medreseleri, I, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- [104] Wowturkey, Mesudiye Medresesi, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=98073>, 4 Mayıs 2013.
- [105] Yıldız, İ., (2008). Mardin'deki Su Mimarisi, Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- [106] Akok, M., (1969). "Kayseride Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası ve Sahabiye Medresesi Rölöve ve Mimarisi", Türk Etnografya Dergisi, XVII (I): 133-184.
- [107] Kayseriden Biz, Çifte Medreseler Giyasiye ve Şifaiye <http://www.kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=190>, 26 Mayıs 2013.
- [108] Denkinalbant, A., (2004). Anadolu Selçuklu Kervansaray Mescitleri, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [109] Kaya, A., (2007). Sivas İl Merkezinde Türk Devri Türbe Mimarisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [110] Önge, Y., (1997). Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- [111] The Seljuk Han of Anatolia, Alara Han, <http://www.turkishhan.org/alara.htm> 12 Mart 2013.
- [112] Önkal, H., (1980). "Selçuklular Devri Amasya Türbeleri", AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4: 185-240.
- [113] Bakırer, Ö. ve Caner, Ç. (2009). "Anadolu Selçuklu Dönemi Yapılarından Medrese ve Camilerde Portal", Türkiyat Araştırmaları, 10:13-30.
- [114] Amasya Burmalı Minare Cami taçkapı mihrabiye ve Amasya Burmalı Minare Cami Türbesi pencere mihrabiye, Yazarın kendi arşivinden, 24 Haziran 2013.
- [115] Aydın, R., (2006). Kayseri Mihrabları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [116] Kayseriden Biz, Hunat Hatun Cami, <http://www.kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=150>, 12 Mayıs 2013.
- [117] Kırşehir Alaaddin Cami taçkapı mihrabiye, Yazarın kendi arşivinden, 28 Haziran 2013

- [118] Arık, M. O., (1969). "Malatya Ulu Cami'nin Asli Planı ve Tarihi Hakkında", Vakıflar Dergisi, 8: 141-145.
- [119] Malatyam, Malatya Ulu Cami'nin <http://malatyam.com/g-64-b-malatya-ulu-camive-cinileri.html>, 15 Mayıs 2013.
- [120] Uysal, M., Aydın, D., Çınar, K., Arat, Y., (2006). "Afyon-Sultandağı Sahip Ata Kervansarayı", Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 2: 77-112.
- [121] Kutlu, M., (2009). Seljuk Caravanserais in the vicinity of Denizli Çardak Han and Akhan, Master's Thesis, Bilken University The Institute of Economics and Social Sciences, Ankara.
- [122] Yurdakul, E., (2007). Kayseri Mihrabları (Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Cami ve Mescidlerdeki Mihrablar), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- [123] Bayram, F., (1991). "Kayseri-Bünyan Ulu Cami", Türk Etnografya Dergisi, 19: 73-96.
- [124] Altınsapan, E. ve Parla, C., (2004). Eskişehir Selçuklu ve Osmanlı Yapıları, I, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- [125] Avcı, A., (2007). Eskişehir'deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- [126] Tahsin, Ö., Akok, M., (1958). "Üç Selçuklu Abidesi: Dolayhan, Kesikköprü Kervansarayı ve Han Camii", Belleten, XXII/86: 251-259.
- [127] Kuş, A., Divarçı, İ., Şimşek, F., (2004). Konya ve İlçelerindeki Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü, Birinci Baskı, Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.
- [128] Özbek, Y., Arslan, C., (2008). Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, I, Birinci Baskı, Aydoğdu Ofset Matbaacılık, Ankara.
- [129] Dursun, Ş., (2009). Anadolu Selçukluları Dönemi Kayseri Türbelerinde Taş Süslemeciliği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [130] Öztürk, B., (2008). 14. Yüzyıl Anadolu Kümbetlerinde Kripta Problemi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- [131] Özkarcı, M., (2001) Niğde'de Türk Mimarisi Türk Mimarisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- [132] Aslanapa, O., (1956). "Doğu Anadolu'da Karakoyunlu Kümbetleri, Yıllık Araştırmalar Dergisi, 1: 105-114.
- [133] Ünal, R. H., (1976). "Az Tanınan ve Bilinmeyen Doğu Anadolu Kümbetleri Hakkında Notlar", Vakıflar Dergisi, 11: 121-163.
- [134] Flickr, Halime Hatun Hatun Kümbeti, <http://www.flickr.com>, 6 Haziran 2013.
- [135] Konya, H. C., (2004), Karakoyunlu Dönemi İmar Faaliyetleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- [136] Tabak, N., (1972). Ahlat Türk Mimarisi, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul.
- [137] Ahlat Kaymakamlığı, Erzen Hatun Kümbeti, http://www.ahlat.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=35:erzen-hatun-kuembeti&catid=7:genel&Itemid=16 1 Haziran 2013.
- [138] Kadem Paşa Hatun Kümbeti ve Patnos Zortul Kümbeti'nin cephe nişleri, Yazarın kendi arşivinden, 28 Haziran 2013.
- [139] Görür, M., (1999). Beylikler Dönemi Mimarisinde Taş Süsleme, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [140] Milas Belediyesi, Kurşunlu Cami, <http://www.milas.bel.tr/3d/360milas.php>, 27 Mayıs 2013.
- [141] Güney, G., (1998). Batı Anadolu Bölgesinde (Aydın, İzmir, Manisa) Beylikler Dönemine Ait Özellikli Altı Caminin Süslemeleri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- [142] Oduncular, D. N., (2012). Menteşe Beyliği Yapılarında inşa Malzemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- [143] 3D Mekanlar, Balat İlyas Bey Cami, <http://www.3dmekanlar.com/tr/ilyas-bey-camii.html>, 7 Mayıs 2013.
- [144] Acun, H., (1999). Manisa'da Türk Devri Yapıları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- [145] Kolay, İ. A., (1999). Batı Anadolu 14. Yüzyıl Beylikler Mimarisinde Yapım Teknikleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- [146] Uğur, T., (2006). Selçuk (Ayasuluk) Cami ve Mescitleri, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- [147] Tay, L., (2010). Kırşehir (Merkez) Türbeleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [148] Tanrıverdi, H. G., (2006). Tarsus'taki Türk İslam Mimarisi, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- [149] Eskici, B., (2001). Ankara Mihrabları, Birinci Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- [150] Bozkurt, T., (2004). Beypazarı'ndaki Türk Devri Yapıları, Birinci Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [151] Ahlat Kaymakamlığı, Alimoğlu Hürşit Kümbeti, http://www.ahlat.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=30:anonim-kuembet-i&catid=7:genel&Itemid=16, 1 Haziran 2013.
- [152] Mekan 360, Erzurum Aşkale Evrenli Kümbeti, http://www.mekan360.com/360fx_erzurumaskaleevrenlikumbeti-erzurum-askale.html, 10 Haziran 2013.
- [153] Karpuz, H., (1988). "Erzurum Kümbet Köyü'nde Yer Alan İki Yapı", Vakıflar Dergisi, 20: 5-12.

- [154] Zengin Bilgiler, Türkiye coğrafi Bölgeler Haritası,
<http://www.bilgizenginleri.com/haritalar/>, 20 Ağustos 2013.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bircan TURAN
Doğum Tarihi ve Yeri : 13.03.1983 İzmit
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : bircanturan@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Mimarlık	YTÜ	2013
Lisans	Sanat Tarihi	İstanbul Üniversitesi	2006
Lise	Sözel	İzmit Lisesi	2000